

DISKURSSIMERKITSIMET TULKATUSSA SUOMALAISELLA
VIITTOMAKIELELLÄ PIDETYSSÄ LUENNOSSA

Jenni Laine

Pro gradu- tutkielma, kesä 2010

Jyväskylän yliopisto

Humanistinen tiedekunta, kielten laitos

Suomalainen viittomakieli

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Jenni Laine	
Työn nimi – Title Diskurssimerkitsimet tulkatussa suomalaisella viittomakielellä pidetyssä luennossa	
Oppiaine – Subject Suomalainen viittomakieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesä 2010	Sivumäärä – Number of pages 86 sivua + liitteet 7 s.
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pro gradu -työssä kuvataan, millaisia manuaalisia eli viitottuja diskurssimerkitsimiä viittoja käyttää luennoissa suomalaisella viittomakielellä ja analysoidaan luennoitsijan käyttämien merkitsimien tehtäviä luennossa. Merkitsimien analyysi on rajattu yhtenäisen aiheen muodostaman viitotun jakson, eli episodin, alkuun ja loppuun. Suomalaisen viittomakielen diskurssimerkitsimiä ei ole aikaisemmin tutkittu, joten tutkielman tavoitteena on tuottaa uutta tietoa suomalaisen viittomakielen luentokielen diskurssirakenteesta.</p> <p>Työn viitekehystenä on diskurssianalyysin alle sijoittuva vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka. Vuorovaikutuksellisessa sosiolingvistiikassa painotetaan sitä, että kielenkäyttö on tilannesidonnaista sosiaalista vuorovaikutusta. Tutkittavassa kielenkäyttötilanteessa osapuolien toiminta, kielenkäyttö ja itse tilanne vaikuttavat tilanteessa olijoihin. Tutkimuskysymyksenä on selvittää, miten natiivi viittoja luennoissaan käyttää tekstuaalisia, kognitiivisia, ekspressiivisiä ja sosiaalisia merkitsimiä. Työssä analysoidaan, miten viittoja aloittaa tai päättää tekstuaalisella merkitsimellä viitotun jakson ja linkittää jaksot toisiinsa. Toiseksi tutkimuksessa tarkastellaan, miten yleisö saa kognitiivisten merkitsimien avulla tietoa luennoitsijan ajatuksista ja mielipiteistä. Kolmanneksi tarkastelun kohteena on, miten luennoitsija pukee ekspressiivisillä merkitsimillä tekoja sanoiksi eli esimerkiksi aloittaa suhteessa edelliseen vastakohtaisen tai painollisen jakson. Neljänneksi työssä tutkitaan, mitkä merkitsimet luovat vuorovaikutuksellisen kontaktin luennoitsijan ja yleisön välille.</p> <p>Aineistona tutkielmassa on 50 minuutin pituinen seminaariluento, jonka viittomakielinen nuorehko nainen viittooyhtäjaksoisesti. Runsaslukuinen yleisö koostuu pääasiassa suomalaisista viittomakielen tulkeista. Aineisto kuvattiin kansainvälisessä viittomakielialan seminaarissa Suomessa. Seminaarissa oli tulkkaus suomeksi ja englanniksi.</p> <p>Aineistosta löytyi 25 diskurssimerkitsintä, joista on tekstuaalisia 16, ekspressiivisiä 6 ja kognitiivisia 3. 25:stä merkitsimestä 17 merkitsimeen liittyi vuorovaikutus yleisön tai tulkkien kanssa, jolloin ne luettiin sosiaalisiksi. Esimerkki tekstuaalisesta merkitsimestä on viittoma NYT, jota luennoitsija käyttää uuden pääaiheen alun merkitsemisessä. Ekspressiivinen MUTTA-merkitsin erottaa vastakkaiset näkökulmat toisistaan ja kognitiivinen JOO merkitsee uuden episodin alkua sekä ajatusten keräämistä. Kaikista merkitsimistä manuaalisia on 17. Johtopäätöksenä voi todeta, että tässä aineistossa luentokielessä esiintyy runsaasti manuaalisia, tekstuaalisia ja vuorovaikutteisia merkitsimiä. Työn lopussa on esimerkkeinä esitelty myös 4 spatiaalista ja 1 non-manuaalinen merkitsin sekä kaksi merkitsimenä toimivaa taukoa ja toiston käyttö merkitsimenä.</p>	
Asiasanat – Keywords diskurssianalyysi, diskurssi, diskurssimerkitsin, kielenkäyttö, luentorekisteri, suomalainen viittomakieli	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kielten laitos	
Muita tietoja – Additional information Tutkielma on luettavissa Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokannassa JYKDOK:ssa elektronisena.	

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Jenni Laine	
Työn nimi – Title Diskurssimerkitsimet tulkatussa suomalaisella viittomakielellä pidetyssä luennossa	
Oppiaine – Subject Suomalainen viittomakieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesä 2010	Sivumäärä – Number of pages 86 sivua + liitteet 7 s.
Tiivistelmä – Abstract Työn tiivistelmä suomalaisella viittomakielellä on tallennettuna oheiseen DVD-levyyn.	
Asiasanat – Keywords diskurssianalyysi, diskurssi, diskurssimerkitsin, kielenkäyttö, luentorekisteri, suomalainen viittomakieli	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, kielten laitos	
Muita tietoja – Additional information Tutkielma on luettavissa Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokannassa JYKDOK:ssa elektronisena.	

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Faculty of Humanities	Laitos – Department Department of Languages
Tekijä – Author Jenni Laine	
Työn nimi – Title Discourse Markers in an Interpreted Finnish Sign Language Lecture	
Oppiaine – Subject Finnish Sign Language	Työn laji – Level MA Thesis
Aika – Month and year Summer 2010	Sivumäärä – Number of pages 86 pages + appendixes 7 p.
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>The aim of this thesis is to identify manual, in other words signed discourse markers used in a lecture delivered in Finnish Sign Language. The functions of the discourse markers are also described. The goal is to examine how a native signer of Finnish Sign Language employs discourse markers in the beginnings and ends of episodes. The use of discourse markers in Finnish Sign Language lecture register has not been previously studied. As a result the goal of the dissertation is to provide new information on the discourse structure of a lecture rendered in Finnish Sign Language.</p> <p>The theoretical framework is Interactional Sociolinguistics which falls under Discourse Analysis. In Interactional Sociolinguistics the main focus is in the fact that use of language is affected by the setting and social interaction taking place. In the researched situation the interlocutors are influenced by the setting itself and the way other participants of the situation act and use language. The study describes how a native signer uses textual, cognitive, expressive and social markers while lecturing. The focus of the analysis is to explore how the signer begins, finishes and links signed episodes using textual markers. The second aim is to examine how cognitive markers convey information related to the signer's thoughts and opinions. Thirdly, the signer's use of expressive markers in transforming actions into linguistic forms, are observed. That is to say how the signer starts with an expressive marker for example an episode which in relation to the previous episode is contradictory or stressing. The fourth aim is to study which discourse markers create interaction between the signer and the audience.</p> <p>The data consists of a 50 minute lecture delivered uninterruptedly in Finnish Sign Language by a young female signer. The majority of the large audience present are Finnish Sign Language interpreters. The data was videorecorded at an international seminar in Finland. The seminar was interpreted into Finnish and English.</p> <p>The results present 25 Finnish Sign Language discourse markers of which 16 are textual, 6 expressive and 3 cognitive. 17 of the total 25 markers are social and create interaction between the lecturer and the audience or interpreters. An example of a textual marker is the sign NYT (now), which is used by the lecturer to express that she is about to begin a new main topic. The expressive MUTTA-marker (but) begins a contrasting episode and the cognitive JOO-marker (yeah) marks the beginning of a new episode and allows the lecturer to gather her thoughts. 17 of the 25 markers are manual. As a conclusion it can be said that in this data the lecturer uses plenty of manual, textual and interactional discourse markers. In addition to the manual markers four examples of spatial markers, one non-manual marker, repetition and two types of pauses as markers are described.</p>	
Asiasanat – Keywords discourse analysis, discourse, discourse markers, language use, lecture register, Finnish Sign Language	
Säilytyspaikka – Depository University of Jyväskylä, Department of Languages	
<p>Muita tietoja – Additional information</p> <p>The dissertation is available in University of Jyväskylä library database JYKDOK in electronic format.</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	6
2. LINGVISTINEN DISKURSSIANALYYSI	8
2.1. Diskurssin tutkimuksen suuntauokset	8
2.2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	11
2.3. Luentodiskurssi	13
2.3.1. Amerikkalaisen viittomakielen luennon jakaantuminen episodeihin	16
3. DISKURSSIMERKITSIMET JA MERKITSIMIEN TEHTÄVÄT LUENTODISKURSSISSA	18
3.1. Amerikkalaisen viittomakielen NOW-viittoma: merkki luennon episodin vaihtumisesta saman pääjakson sisällä	20
3.2. Amerikkalaisen viittomakielen NOW-THAT -viittoma: merkki luennon etenemisestä pääjaksosta toiseen	24
3.3. Brittiläisen viittomakielen diskurssimerkitsimiä	25
3.4. Ruotsalaisen viittomakielen diskurssimerkitsimiä	25
3.5. Amerikkalaisen ja hollantilaisen viittomakielen spatiaaliset merkitsimet	26
3.6. Hollantilaisen viittomakielen merkitsin PALM-UP ja amerikkalaisen viittomakielen FINE-merkitsin tarinan tapahtumien jaksottamisessa	26
3.7. Amerikkalaisen viittomakielen opetustyylin diskurssimerkitsimet	28
3.8. Indo-Pakistanilaisen viittomakielen merkitsimet	29
3.9. Koonti diskurssimerkitsimien tehtävistä	30
4. TULKATUN SUOMALAISELLA VIITTOMAKIELELLÄ PIDETYN AINEISTOLUENNON DISKURSSIMERKITSIMET	33
4.1. Tutkimusmenetelmät	33
4.2. Aineistotilanne ja osallistujat	35
4.3. Aineiston litterointi ELAN-ohjelmalla	36
4.4. Luennon episodirakenne	37
4.5. Manuaaliset merkitsimet	38
4.5.1. Ajatusten keräämistä ja episodin alkua ilmaiseva merkitsin JOO	38
4.5.2. Ajatusten keräämistä, korostusta, episodin alkua ja loppua ilmaiseva merkitsin KÄSIEN LEVITYS	40
4.5.3. Pääaiheen alkua ilmaiseva merkitsin NYT	42
4.5.4. Pääaiheen alkua ilmaiseva merkitsin SITTEN	43
4.5.5. Lisäselvityksestä ja korostuksesta kertovat merkitsimet MALTTAKAAHAN ja STOP	49
4.5.6. Välikommentin merkitsin MUTTA KUITENKIN	50
4.5.7. Linkittävä merkitsin MYÖS	52
4.5.8. Linkittävä merkitsin numerolista	54
4.5.9. Vastakohtan merkitsin MUTTA	56
4.5.10. Aikaa ilmaiseva VIIMEINEN	58
4.5.11. Yhteenvedon merkitsin lista	59
4.5.12. Yhteenvedon merkitsin SELLAINEN lista	62
4.5.13. Yhteenvedon merkitsin SELLAINEN KOKONAISUUS	64
4.6. Esimerkkejä spatiaalisista merkitsimistä	65
4.6.1. Pääaiheen alkua ennakoiva kehon edestakainen sivuliike episodin alussa	65

4.6.2. Askel eteen tai taakse uuden episodin alussa	67
4.6.3. Kehon liike oikeaan tai vasempaan uuden episodin alussa	68
4.6.4. Askel eteenpäin episodin lopussa	70
4.7. Esimerkki non-manuaalisesta merkitsimestä	71
4.7.1. Silmien siristys yhteenvedon alkamisen merkinä	71
4.8. Muut merkitsimet	73
4.8.1. Ajatukset kokoava ja uuden episodin aloittava käsiensiristymistauko sekä korostava pysäytetty viittomatauko	73
4.8.2. Episodin loppumista ilmaiseva toisto	75
4.9. Tiivistelmä tuloksista	76
5. POHDINTA	81
LÄHTEET	84
LIITE 1 Esimerkkisivu ELAN-ohjelman litterointinäköymästä	87
LIITE 2 Käytetyt glossausmerkinnät	88
LIITE 3 Taulukko aineistoluennon episodirakenteesta	91

1. JOHDANTO

Tutkimukseni pyrkimyksinä on tunnistaa suomalaisella viittomakielellä (SVK) esitetyn luennon diskurssimerkitsimiä ja kuvata merkitsimien tehtäviä luennossa. Menetelmänä on diskurssianalyysin alle sijoittuva vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka. Työ on kvalitatiivinen aineistolähtöinen tapaustutkimus. Laadullisen näkökulman valinta on sidoksissa diskurssinäkökulmaani. Kieli syntyy tilanteessa osallistujien vuorovaikutuksesta eli kontekstista. Tämä edellyttää laadullisen menetelmän käyttöä. SVK:n diskurssimerkitsimiä ei ole tutkittu, joten työni tavoitteena on tuottaa tietoa niistä. Merkitsimien tutkimus on hyödyllistä, koska ne auttavat vastaanottajaa ymmärtämään viittomakielisen luennon rakennetta ja etenemistä. Aineistotilanteessa viittomakielinen luennoitsija pitää suomalaisella viittomakielellä luentoa yleisölle, joka antaa luennoitsijan edetä keskeytyksettä. Luento on tulkattu SVK:sta suomeksi ja suomesta englanniksi. Yleisössä on pääasiassa suomalaisen viittomakielen tulkkeja. Yleisössä on myös muutamia viittomakielisiä, muutama suomalainen viittomakieltä taitamaton puhutun kielen tulkki ja joitakin englanninkielistä tulkkausta seuraavia henkilöitä.

Tarkoituksena on selvittää Schiffrinin (2001, 67) viitekehyksen mukaan, millaisia tekstuaalisia, kognitiivisia, ekspressiivisiä ja vuorovaikutuksellisia merkitsimiä SVK:n luentokielessä esiintyy ja miten natiivi viittoja niitä luennossa käyttää. Merkitsimet indikoivat viitottuja jaksoja, joista viittoja rakentaa luennon kokonaisuudet. Niiden avulla kokonaisuuksien esiintymistä voi ennakoida ja ymmärtää, miten kokonaisuudet luentokielessä linkittyvät toisiinsa. Merkitsimet erottavat myös kohdat, joissa viittoja aloittaa tai päättää asiakokonaisuuden tai jatkaa sitä. Yllä mainittujen tekstuaalisten tehtävien lisäksi yleisö saa kognitiivisten merkitsimien avulla tietoa luennoitsijan ajatuksista ja mielipiteistä. Vuorovaikutukselliset merkitsimet taas luovat kontaktin luennoitsijan ja yleisön välille. Ekspressiivisillä merkitsimillä luennoitsija puolestaan ilmaisee yleisölle muun muassa sen, mitkä ajatukset ovat vastakohtaisia ja mitkä asiat liittyvät samaan näkökulmaan. Viitottujen kielten diskurssimerkitsimistä on kansainvälisestikin olemassa vähän tutkimusta. Olemassa oleva tutkittu tieto on syntynyt oheistuotteena, kun on tutkittu muita viitottujen kielten diskurssi-omaisuuksia. Amerikkalaisen viittomakielen (ASL) diskurssimerkitsimiä ovat muun muassa viittomat NOW ja NOW-THAT. Puhutun englannin merkitsimiä ovat oh, well, and, but, or, so, because, now, then, I mean ja y'know.

Diskurssia voi lähestyä monesta eri näkökulmasta. Työssäni diskurssia lähestytään lingvistikseen kielen rakenteen näkökulmasta. Viitekehystenäni on vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka, joten otan huomioon luennoitsijan, tulkkien ja yleisön välisen vuorovaikutuksen. Vuorovaikutus ja tulkkaukset vaikuttavat tilanteessa käytettyyn kieleen. Työssä nojaankin amerikkalaisen viittomakielen (ASL) tutkijan Royn vuorovaikutukselliseen (2000, 10–11) näkemykseen diskurssista. Royn tapaan ymmärrän diskurssin kieleksi, jota ihmiset käyttävät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa todellisessa kielenkäyttötilanteessa tiettyä tarkoitusta varten. Diskurssia tutkittaessa selvitetään siis, miten vuorovaikutustilanteen osallistajat välittävät ja tulkitsevat toistensa tuottamia tilanne- ja kulttuurisidonnaisia merkityksiä.

Kun käytän termiä suomalainen viittomakieli tai viittomakieli, tarkoitan suomalaisten viittomakielisten äidinkieltä. Muihin viittomakielisiin viitatessani mainitsen, mistä viittomakielestä on kyse, eli tarkoitetaanko esimerkiksi amerikkalaista viittomakieltä (ASL) vai brittiläistä viittomakieltä (BSL).

Työn teoreettinen tausta koostuu viitottujen kielten diskurssia käsittelevästä kirjallisuudesta. Kirjallisuuden valinnassa tutkimuksia on peilattu toisiinsa luotettavan tiedonsaannin varmistamiseksi. Lähdekirjallisuutena käytän saatavilla olevia tutkimuksia ASL:n, BSL:n, ruotsalaisen, hollantilaisen ja indo-pakistanilaisen viittomakielen merkityksistä. Metzgerin ja Bahanin (2001) artikkeli käsittelee diskurssianalyysin soveltamista viitottujen kielten tutkimukseen yleisellä tasolla. Viitotun luennon rakennetta valaisevat Christien, Wilkinsin, Hicks McDonaldin sekä Neuroth-Gimbronen (1999) tutkimus ASL:n luentokielestä. ASL:llä viitotun luennon taukoja aiheenmerkitsemiseksi ovat tutkineet Winston ja Monikowski (2003). Viitotun luennon diskurssimerkitsemien tunnistuksessa ja tehtävien kuvailussa käytän Royn (1989) tutkimusta ASL:n diskurssimerkitsemistä, Stonen (2001) tuloksia BSL:stä ja Nilssonin (2007) tuloksia ruotsalaisesta viittomakielestä. Hollantilaisen, amerikkalaisen ja indo-pakistanilaisen viittomakielen merkityksien tutkimus laajentaa kuvaa merkityksien tehtävistä eri tyylilajeissa.

2. LINGVISTINEN DISKURSSIANALYYSI

Luukka (2000) pitää termiä diskurssianalyysi yläkäsitteenä, jonka alle tutkimussuuntaukset, kuten pragmatiikka tai puheaktiteoria asettuvat. Diskurssianalyysiä voidaan näkökulmasta riippuen pitää myös yhtenä tutkimussuuntauksena. (mts. 133.) Ymmärrän diskurssianalyysin Luukan tapaan yläkäsitteeksi, joka kokoaa alleen lukuisia erilaisia tutkimussuuntauksia. Luvussa 2.1. havainnollistan, kuinka tutkijat jakavat diskurssianalyysin tutkimussuuntauksiin eri tavalla. Samalla esittelen alustavasti tutkimukseni diskurssinäkökulman.

2.1. Diskurssin tutkimuksen suuntaukset

Diskurssi tarkoittaa kielitieteessä tekstiä ja puhetta. Termin diskurssi rinnalla käytetään termiä teksti. (Luukka 2000, 134-135.) Schiffrin (1994, 20) ja Luukka (mts. 135) ovat samoilla linjoilla siitä, että kielitieteessä tutkimuksen perinteisesti ajatellaan jakautuvan kahteen pääsuuntaukseen – formalistiseen ja funktionaaliseen ja että se, miten diskurssi ymmärretään vaikuttaa tutkimuksen toteutustapaan. Luukka (mts. 138, 141) ja Schiffrin (mts. 28–29) toteavat, että formalistit näkevät diskurssin lauseina tai lausetason yläpuolisena kielen ilmiönä ja keskittyvät kielen rakenteeseen. He tarkastelevat, miten tekstin osat toimivat suhteessa toisiinsa. Konteksti jää vähemmälle huomiolle toisin kuin funktionaalisessa näkökulmassa, jossa konteksti on keskiössä (mts. 24).

Schiffrinin (1994, 29–30) mukaan lausetasoon sidottu formalistinen näkökulma muuttuu ongelmalliseksi spontaanin puheen analysoinnissa, kun puhutut lauseet eivät ole kokonaisia. Vaillinaiset lauseet ymmärretään puhetilanteessa juuri kontekstin avulla. Funktionalistien mukaan (mts. 31; Luukka 2000, 135, 138) diskurssi tarkoittaa kielenkäyttöä. Schiffrin (1994) mainitsee funktionaalisen näkökulman ongelmaksi sen, että suuntaus lukee piiriinsä kaiken tasoisen kielenkäytön. Siitä syystä on vaikeaa erottaa diskurssia muista kielen tasoista (fonologia, morfologia, syntaksi) (mts. 39). Schiffrin (mts. 20) esittää Luukasta (2000) poiketen vielä kolmannen diskurssin tutkimuksen näkökulman, joka yhdistää yllä mainitut kaksi näkökulmaa.

Työssäni nojaututaan teoreettisesti tähän Schiffrinin (1994) formalistisen ja funktionaalisen näkökulman yhdistävään diskurssinäkemukseen. Sen mukaan diskurssi

rakentuu ilmauksista (utterances). Konteksti ja teksti eli se, mitä sanotaan, muodostavat yhdessä ilmauksen (mts. 379). Ilmaus on sanaa tai lausetta isompi yksikkö, mutta diskurssin tasolla kielen pienin yksikkö. Ilmauksista muodostuu suurempia kielellisiä kokonaisuuksia, episodeja, kuten luennon johdanto. (mts. 39–42.) Ilmaukset esiintyvät suhteessa toisiin ilmauksiin, kuten vastaus kysymykseen. (mts. 39–42.) Kun diskurssi määritellään ilmauksiksi, se tarkoittaa, että diskurssin analyysin keskiössä ovat diskurssin rakenteellinen etenemisjärjestys ja ilmausten merkitysten tarkastelu. Silloin selvitetään sääntelee joku periaate ilmausten esiintymisjärjestystä. Toiseksi tarkastellaan, miten ilmaukset (ja ilmausten väliset suhteet) vaikuttavat toisiinsa viestinnässä. (mts. 41.)

Luukka (2000) jakaa diskurssintutkimuksen edelleen neljään suuntaukseen, jotka ovat tekstuaalinen, kognitiivinen, interaktionaalinen ja konstruktionistinen. Näkökulmasta riippuen diskurssintutkimuksen kohde muotoutuu melko erinäköiseksi. (mts. 144.) Kognitiivinen ja tekstuaalinen suuntaus pohjautuvat vahvemmin formalistiseen kielitieteen tutkimukseen. Konstruktionistinen ja interaktionaalinen suuntaus noudattavat enemmän funktionaalista perinnettä. (mts. 154.) Luukka (2000) toteaa, että kognitiivisesta näkökulmasta diskurssi on mentaalista prosessointia. Kiinnostuksen kohteena on se, millaisten kognitiivisten prosessien kautta ajatukset muuntuvat teksteiksi. Tekstuaalinen näkökulma näkee diskurssin lauseiden ja virkkeiden muodostamana itsenäisenä kokonaisuutena. Tutkimuksen kohteena on diskurssin rakenne. Konteksti nähdään tällöin tekstin sisäiseksi. (mts. 145–147.) Konstruktionistinen suuntaus näkee kielen ja kielenkäytön olevan sidoksissa vuorovaikutustilanteen lisäksi laajemmin kielenkäyttöyhteisöön ja yhteiskuntaan. Uusimmat pragmaattiset suuntaukset kuuluvat konstruktionistisen näkökulman alle. (mts. 151–152.)

Interaktionaalinen lähestymistapa, jonka alle muun muassa vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka ja keskusteluanalyysi kuuluvat, tutkii aitojen vuorovaikutustilanteiden rakentumista. Kiinnostuksen kohteena on kielenkäyttö tilanteessa. Tekstin tuottaja ei elä tyhjiössä. Merkitysten ymmärtäminen perustuu vuorovaikutustilanteen tapahtumiin. Konteksti käsitetään laajan sosiaalisen yhteisöllisen kontekstin sijaan tilannekontekstiksi. (Luukka 2000, 148–149, 150) Keskusteluanalyysi korostaa vuorovaikutuksen paikallista kontekstia: vuorovaikutuksessa edellinen puheenvuoro asettaa seuraavalle puheenvuorolle joukon vaihtoehtoja, joista seuraavassa puheenvuorossa yksi toteutetaan. (Nuolijärvi 2000, 34).

Schiffrin (1994) jäsentää diskurssin tutkimusta Luukasta (2000) poikkeavalla tavalla. Schiffrinin (mts. 6–11) mukaan tutkimuksessa on kuusi pääsuuntausta, pragmatiikka

(pragmatics), puheaktiteoria (speech act theory), kommunikaation etnografia (ethnography of communication), vuorovaikutteinen sosiolingvistiikka (interactional sociolinguistics), variaatioanalyysi (variation analysis) ja keskusteluanalyysi (conversation analysis). Neljä ensimmäistä suuntausta ovat funktionaalisia ja kaksi viimeistä formalistisia (mts. 340, 346).

Schiffrinin (1994, 9,408) käsitys pragmatiikasta on suppeampi kuin yllä mainittu Luukan (2000) ja alla esitetty Nikulan (2000) näkemys. Schiffrin näkee pragmatiikan keskittyvän kuvitteellisen puhujan merkityksen ja hypoteettisen kontekstin analysointiin ilmauksen tasolla. Nikulan (2000) käsityksen mukaan pragmatiikka taas tutkii kielenkäyttäjää, -käyttäjien välisiä suhteita, -käyttötilannetta ja -tarkoitusta. Tavoitteena on siis tutkia, miksi ihmiset käyttävät kieltä niin kuin käyttävät, ja saada tietoa kielenkäytön sidoksista yhteiskuntaan. Pragmatiikan haasteena on ymmärtää paremmin kontekstin ja kielenkäytön suhdetta. (mts. 331, 337, 339.)

Puheaktiteoria tutkii ilmauksilla toteutettavia akteja. Esimerkiksi ilmaus ”Voitko ojentaa suolan” on sekä kysymys että pyyntö. Tutkija selvittää puheaktien tuottamisen ja ymmärtämisen takana piileviä säännönmukaisuuksia. Kommunikaation etnografiassa fokus on kielenkäytön kulttuurisidonnaisuudessa. Variaatioanalyysissä kieltä käyttävän yhteisön läheinen tarkastelu paljastaa kielenkäytön sosiaalisen ja kielellisen vaihtelun. (Schiffrin 1994, 6, 8, 11.)

Keskusteluanalyysissä keskustelu nähdään sarjana erilaisia kielellisiä toimintoja, joita ihmiset puhunnoksillaan rakentavat. Tavoitteena on keskustelun puheenvuorojen järjestyksen kuvaaminen ja selittäminen. Keskusteluanalyysissä tehdään vuorovaikutuksen rakenteen perusteella yleistyksiä tilanteen kontekstista sen sijaan, että vuorovaikutuksellisen sosiolingvistiikan tavoin käytettäisiin kontekstia osallistujien ilmauksien ja tavoitteiden ymmärtämiseen. (mts. 1994, 10.)

Tämän työn diskurssinäkemys perustuu Schiffrinin (1994) vuorovaikutukselliseen sosiolingvistiikkaan. Se on perusteiltaan funktionaalinen, mutta sen piiriin kuuluu myös diskurssin rakenteen analyysi. Siinä keskitytään kielenkäyttöön kontekstissa. Samalla ilmauksen muodolla voi olla monta tavoitetta. Tavoitteet selkenevät sitä mukaan, kun osallistujat saavat lisää tietoa kontekstista. (Schiffrin mts. 7–8,350.) Luvussa 2.2. perustelen tarkemmin, miksi valitsin Schiffrinin (mts.) vuorovaikutuksellisen sosiolingvistiikan diskurssinäkemukseksi.

2.2. Tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat

Luukan (2000) termein diskurssinäkemykseni on interaktionaalinen. Nuolijärvi (2000) käyttää suuntauksesta Schiffrinin (1994) kanssa nimeä vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka, jota itsekin käytän. Valitsin Schiffrinin (1987, 1994) vuorovaikutuksellisen sosiolingvistiikan työni pohjaksi siitä syystä, että Schiffrin on kyseisen viitekehyksen puitteissa tutkinut englanninkielen diskurssimerkitsimiä kontekstin ja vuorovaikutuksen huomioiden. Roy (1989) on käyttänyt samaa viitekehystä ASL:n merkitsimien tutkimuksessa. Royn tutkimus on myös Stonen (2001) BSL:n diskurssimerkitsimiä sivunneen rekisteritutkimuksen yksi läähde.

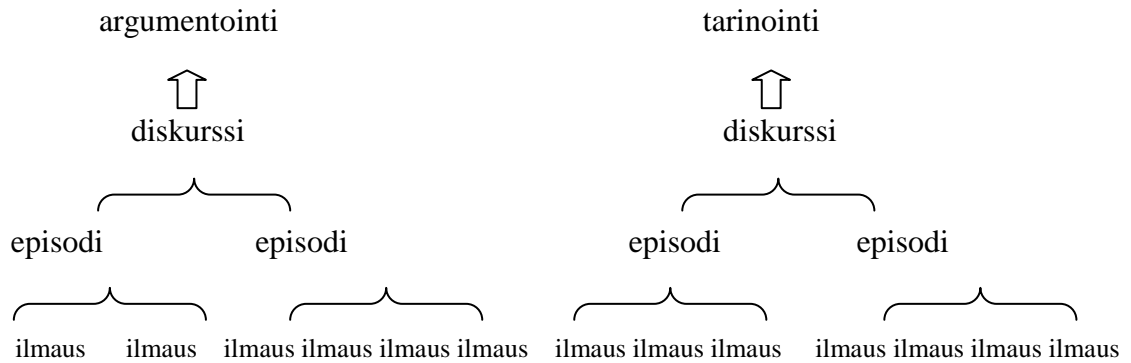
Rajaan työni käsittelemään manuaalisia merkitsimiä eli viittomia ja tarkastelen niitä vain episodien alussa ja lopussa. Näihin rajauksiin on kolme syytä. Ensimmäinen on aineiston laajuus. Aineistoni kesto on noin 50 minuuttia. Royn (1989, 444) tutkimuksen aineiston kesto on viisi minuuttia. Stonen (2001, 27, 35) ja Nilssonin (2007, 167) aineistojen kesto on noin 10 minuuttia. Pro gradu- tutkielmassa olisi siis liian työlästä tarkastella sekä manuaalisia, spatiaalisia että non-manuaalisia merkitsimiä koko 50 minuutin aineistosta. Samasta syystä tarkastelen merkitsimiä vain episodien alussa ja lopussa. Toinen syy episodien alkuihin ja loppuihin keskittymisessä on se, että viitottujen kielten merkitsimistä on tutkittua tietoa vain kyseisistä kohdista. Kolmas syy manuaalisiin merkitsimiin pitäytymisessä on Stonen (2001) tulos siitä, että luentotyyppisessä kielessä BSL:ssä merkitsimistä pääosa on manuaalisia. SVK:n spatiaalisia ja non-manuaalisia merkitsimiä esittelen muutamalla esimerkillä, jotta lukija saa jonkinlaisen käsityksen niistä. Tämä siksi, että SVK:n spatiaalisista ja non-manuaalisista merkitsimistä ei ole aikaisempaa tutkimusta.

Diskurssinäkemykseni lähtee siitä, että kieli on sosiaalista vuorovaikutusta. Se tarkoittaa, että tilanteen osapuolien toiminta ja kielenkäyttö, olipa se verbaalia tai non-verbaalia, vaikuttaa muihin tilanteissa olijoihin ja päinvastoin. Eri kielenkäyttötilanteissa, kuten luennolla tai keskustelussa, vuorovaikutus ja käyttäytyminen ovat erilaisia. Sanotun merkitys ymmärretään kontekstin avulla sillä hetkellä, kun merkitys tuotetaan. Edellä sanottu vaikuttaa tulevaan. Valitsin vuorovaikutteisen sosiolingvistiikan siksi, että en pidä mielekkäänä tutkia kieltä irrallaan kontekstista.

Ilmauksen ymmärrän merkitysyksiköksi. Merkityksen tuottaminen voi onnistua muutamalla sanalla, yhdellä lauseella tai se voi vaatia useita lauseita. Monesta ilmauksesta syntyy episodi. Episodin määrittelen viitotuksi jaksoksi, jolla on jokseenkin yhtenäinen teema. Episodeista muodostuu diskurssi. Diskurssi tarkoittaa viitottua tekstiä, kielenkäyttöä.

Termillä diskurssityyli tarkoitan kielenkäyttötyyliä. Esimerkkejä diskurssityyleistä ovat muun muassa keskustelu, tarinointi ja luennointi. Kuviossa 1 näkyy termien hierarkkinen suhde toisiinsa.

KUVIO 1. Diskurssin hierarkkinen rakenne

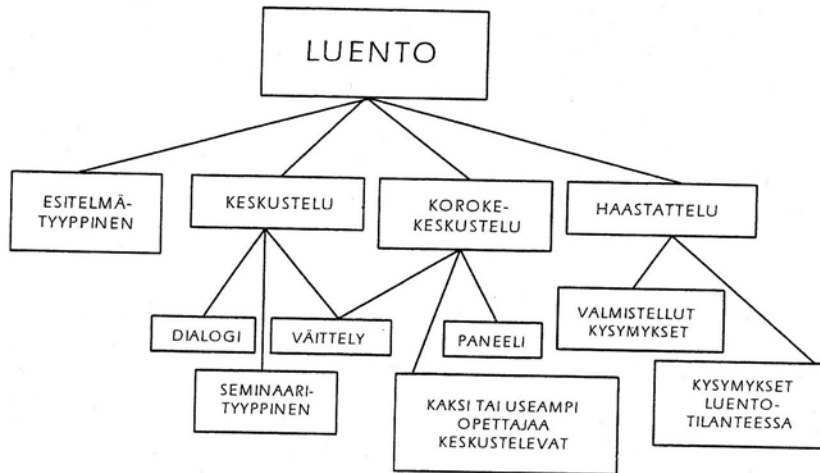
2.3. Luentodiskurssi

Diskurssityylien kielelliset rakenteet poikkeavat toisistaan. Luennon rakenne poikkeaa esimerkiksi tarinoinnin ja keskustelun rakenteesta. (Metzger & Bahan 2001, 138, 140–142.) Fox Tree ja Schrock (1999, 293–295) toteavat, että keskustelu ei usein etene systemaattisesti aiheesta toiseen luentoargumentoinnin tapaan. Spontaani keskustelukin on silti järjestynyttä toimintaa. Keskustelu rakentuu asiakokonaisuuksien sijaan puhujien vuoroista ja toiminnasta, kuten korjauksista ja vuorovaikutuksesta. (Kurhila 2000, 361–363). Jokainen ryhmälle luennoinut tietää, että yleisön reaktiot – usein äänettömät – vaikuttavat merkittävästi luennon kulkuun. Yleisön kulmien kurtistelu, hymyt tai nyökkäily tai niiden puuttuminen vaikuttavat siihen, kuinka luento jatkuu. Reaktiot kertovat luennoitsijalle, onko edellistä asiaa tarvetta selvittää vielä tarkemmin vai siirrytäänkö jo seuraavaan asiaan. (Schegloff 1982, 72–73.)

Akateemisen luennon muotoja ovat keskustelu, haastattelu, korokeyksikeskustelu ja esitelmä. Luennon muodot näkyvät alla olevassa kuviossa 2. Keskustelu voi olla joko dialogi, väittely tai seminaari, jossa keskustelua käydään pohjustuksen perusteella. Haastattelu perustuu valmisteltuihin tai luentotilanteessa spontaanisti esitettyihin kysymyksiin. Korokeyksikeskustelussa käydään väittelyä, paneelikeskustelu tai kahden tai useamman opettajan välinen keskustelu luennon aiheesta. (Kasvatustieteen käsitteistö 1983, 107.) Esitelmällä tarkoitetaan perinteistä yksisuuntaista tietoa välittävää luennointia, jolle on ominaista kuuntelun, kuullun kiteyttämisen ja kirjoittamisen samanaikaisuus. Esitelmissä kerrotaan

myös sellaista tietoa, joka ei ole saatavissa kirjallisessa muodossa. (Kekäle 1994, 14-16.) Tutkimukseni luennon muoto on esitelmä. Viittomakielinen esitelmätyyppiä pyydettiin tulkkausalan seminaariin luennoimaan asiakkaan näkökulmasta, koska kuurojen tulkinkäyttäjien kokemuksista ei ole saatavissa kirjallista tietoa. Luennon tavoitteena on siis juuri tiedon välittäminen.

KUVIO 2. Luennon muodot

(Kasvatustieteen käsitteistö 1983, 107.)

Vuorovaikutuksella on tärkeä rooli diskurssissa. Jos ihmisen toiminta on muiden havainnoinnin piirissä, hän viestii toiminnallaan tietoa. Jopa yritys olla kommunikoimatta kertoo jotain. Hiljaisuus ja katse välittävät tahtomattakin viestejä. (Schiffrin 1994, 386, 397–399.) Viestin tuottaja ja vastaanottaja saattavat tulkita viestin eri tavalla. Asian merkitys ymmärretään kontekstissa eli kielenkäyttötilanteessa verbaalisen ja non-verbaalisen ilmaisun, kuten intonaation, tuottorytmin, ilmeiden ja kehon asennon avulla. (mts. 400–402.) Schegloff (1982, 71-72) muistuttaa, että diskurssi on yhteistoimintaa. Jos vuorovaikutuksen ja kontekstin osuus jätetään huomioimatta, tutkija näkee luennon tai tarinan yksinomaan puhujan tuotoksena. Siitäkin huolimatta, että vain yksi ihminen hoitaisi puhumisen, on olennaista muistaa, että läsnä on aina monta tilanteen kulkuun vaikuttavaa osapuolta. Eri kielenkäyttötilanteissa osallistujien välille kehittyy erityyppinen vuorovaikutus. Luennoilla vuorovaikutus on useimmiten non-verbaalista. Ennalta suunniteltu puhekin pitää sovittaa sen esitystilanteeseen. Jo se on vuorovaikutusta yleisön kanssa, että puhe, luento tai saarna on suunniteltu tiettyyn tilanteeseen ja tietyille vastaanottajille sopivaksi. (mts. 72–73.)

Tulkkien läsnäolo vaikuttaa tilanteen kulkuun. Nykypäivän käsitys tulkin roolista on monitahoisempi kuin vielä 1970- ja 1980-luvuilla vallalla ollut näkemys tulkin

osuudesta, tai osattomuudesta, tulkkaustilanteeseen. Menneinä vuosina tulkkia pidettiin koneeseen verrattavissa olevana viestin välitysaunaattina. Nykyään tulkki tunnustetaan tulkkaustilanteeseen valinnoillaan vaikuttavaksi kolmanneksi osapuoleksi. Tulkkaustilanteen sujuminen vaatii kaikkien kolmen osapuolen yhteistyötä. (Angelelli 2003, 3–5, 18.) Tulkin roolia ASL:n ja englannin tulkkauksessa tutkinut Metzger (1999) on Angelellin (2003) kanssa samaa mieltä. Tulkki kontrolloi tilanteen kulkua ja puheenvuorojen jakoa, niin että tilanne etenee sujuvasti. Lisäksi tulkki tekee kulttuuritulkkausta, joka tarkoittaa, että jokin asia voi toisella kielellä edellyttää lyhyemmän tai pidemmän selvityksen kuin lähdekielellä. (Angelelli 2003, 24.)

Padden (2000, 176, 183–184) tarkastelee tulkkauksen haasteita kahden eri modaliteetin, visuaalisen ja auditiivisen, välillä. Mitä enemmän tulkillla on tietoa kohdekielen rakenteesta, sitä paremmin hän pystyy irtautumaan äidinkielen rakenteista. Roy (2006, 93, 100) toteaa, että tulkit kokemuksen karttuessa huomaamattaan kehittyvät diskurssin analysoijiksi. Kokemuksen myötä tulkki pystyy lukemaan tilanteita paremmin ja päättämään, millainen tulkkaustilanne tulee olemaan, mikä tilanteen tavoite on ja, miten tilanne tulee etenemään vuorovaikutuksellisesti ja kielellisesti. Yleisimpien diskurssityylien, kuten kerronnan, tunteisiin vetoavan ja selittävän tyylin, piirteiden tunnistaminen lähde- ja kohdekielellä takaavat onnistuneen tuotoksen.

Kammensjö (2005, 183) toteaa, että luento etenee muutoskohtien myötä. Muutoskohtia ovat luennon alku (luennon ensimmäinen ilmaus), uusi aihe (siirtymä pääaiheen sisällä: luettelo, aihe, johon palataan toisen aiheen käsittelyn jälkeen tai tarinan alku), reaktio yleisöön (esimerkiksi vastaus yleisöstä tulleeseen kysymykseen) ja luennon aiheen ulkopuoliset kommentit (kommentteja luentotilanteesta, kuten tervehdys myöhästyneelle tai vastaavaa). Muutoskohdat sisältävät oletuksen merkitsimestä.

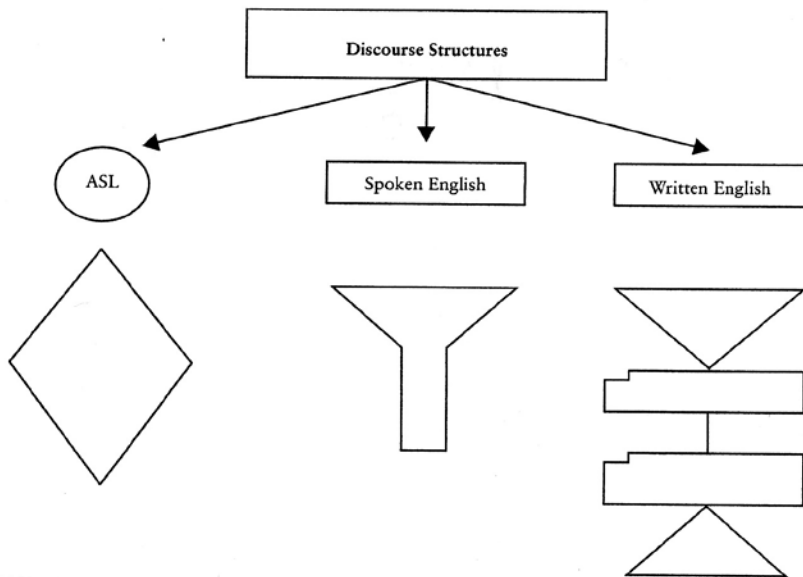
Suomalainen viestintäkulttuuri on lähettäjakeskeistä. Puhujan ja kuulijan roolit erotetaan selkeästi toisistaan. Suomalaiset tyypillisesti reagoivat kuunnellessaan vähän ja välttelevät väittelyä. (Sallinen 1995, 1819.) Tämä näkyy aineistolunnon aikana. Yleisö kunnioittaa luennoitsijan sanomaa ja on vuorovaikutuksessa non-verbaalisesti keskeyttämättä luennoitsijaa.

Viitotun ja puhutun luentokielen diskurssirakenteet poikkeavat toisistaan. Seuraavassa esittelen ASL:n ja puhutun englannin luentodiskurssien eroja Christien, Wilkinsin, Hicks McDonaldin ja Neuroth-Gimbronin (1999, 166–167, 173) tutkimuksen pohjalta. Kuviossa 3 vasemmalla kuvataan ASL:llä pidetyn luennon rakennetta. Viitoja menee suoraan pääasiaan. Hän esittelee ensimmäiseksi luennon aiheen ja käytetyn

näkökulman. Hän jatkaa kertomalla, miten hän on valinnut esityksensä aiheen. Päärunkoon kuuluvat ajatusta kehittelevät episodit perusteluineen sekä sivujuonteet. Sivujuonteissa kerrotaan muun muassa aiheen historiaa, muuta taustatietoa tai viittojan mielipiteitä. Luento päättyy loppujaksoon, jossa puhuja muistuttaa yleisöä luennon pääasioista.

ASL:stä poiketen englanninkielisellä luennolla, kuten kuvion 3 keskimmäisestä sarakkeesta näkyy, kerrotaan ensin aiheen taustaa ja vasta sitten siirrytään pääteemaan. Aineistoluennon rakenne noudattaa edellä esiteltyä ASL:n mallia. Johdannossa viittoja esittelee itsensä, luennon aiheen ja näkökulmansa. Päärungossa esiintyy luennoitsijan sanomaa tukevia sivujuonteita. Sivujuonteet ovat esimerkiksi viittomakielisten kokemuksista ja esimerkkejä tulkkaustilanteista. Luento päättyy lyhyeen yhteenvetoon.

KUVIO 3. Diskurssirakenteiden erot ASL:n, puhutun englannin ja kirjoitetun englannin välillä

(Christie ym. 1999, 167.)

Schiffrin (1987, 327) mainitsee, että diskurssimerkitsimien analyysi kannattaa aloittaa episodien (discourse units) tunnistamisesta. Aineiston jakamisessa episodeihin huomio kiinnitetään siihen, kuinka kielenkäyttäjät tai -käyttäjät itse jäsentävät tekstin aiheet episodeiksi ja miten he identifioivat episodien rajat. Tällöin päästään käsiksi episodien rajoilla esiintyviin merkitsimiin. Analyysiä jatketaan tutkimalla sitä, millaisissa kohdissa, tietyt merkitsimet esiintyvät.

Hyödyllinen työväline tekstin rakenteen hahmottamisessa on käsite episodi. Episodi tarkoittaa pelkistetysti ajatellen esimerkiksi spontaanin puheen asiakokonaisuutta tai kirjoitetun tekstin kappaletta. Episodi on ymmärrettävä, yhtenäinen jakso ilmauksia. Episodilla on tunnistettavissa oleva alku ja loppu sekä suhteellisen yhtenäinen teema. Uuden episodin alkamisesta vihjaavat muuan muassa tauot, täytesanat, toisto ja diskurssimerkitsimet. Diskurssimerkitsimien, joilla ilmaukset ja niistä muodostuvat episodit muun muassa kytkeytyvät toisiinsa, tunnistaminen auttaa tekstin rakenteen hahmottamisessa. (van Dijk 1982, 179–181.) Merkitsimillä on lisäksi monta muutakin tehtävää, kuten luvussa 3 käy ilmi. Schiffrin (1987) toteaa, että episodit vaihtelevat pituudeltaan. Esimerkiksi englanninkielen merkisin *because* voi olla sidoksissa lyhyeen episodiin, kuten yhteen ilmaukseen, tai kokonaiseen tarinaan. Episodit voivat limittyä toisiinsa; tarina voi olla itsenäinen episodi tai tarina voi olla alisteisessa roolissa tukemassa jotakin argumenttia. (mts. 320.)

2.3.1. Amerikkalaisen viittomakielen luennon jakaantuminen episodeihin

Roy (1989, 445) aloittaa viiden minuutin kestoisen aineistonsa analyysin jakamalla aineistoluennon kahdeksaan episodiin sen perusteella, kuinka luennoitsija jakaa aiheita erillisiksi kokonaisuuksiksi. Kaksi ensimmäistä episodista muodostavat luennon johdannon. Niissä viittoja esittelee itsensä ja selittää, miksi hän viittooo kalalajin lisääntymistä koskevasta aiheesta. Seuraavat viisi luennon päärunon muodostavaa episodista käsittelevät kronologisesti kyseistä aihetta. Ne syventävät aihetta hieman eri näkökulmista. Luennon viimeinen episodi, yhteenveto, on päärunosta erillinen oma kokonaisuutensa. Siinä viittoja muistuttaa yleisöä luennon pääasioista. (Roy 1989, 444–446.) Kuviossa 4 näkyy episodien järjestys ja niistä muodostuvat pääjaksot. Royn aineistoluento etenee samalla tavalla kuin Christien ym. (1999) tutkimuksessa ASL:n luennon yleensäkin todetaan etenevän.

KUVIO 4. Royn tutkiman luennon episodirakenne

Episodi 1	johdanto-
Episodi 2	episodit
Episodi 3	luennon
Episodi 4	päärungon
Episodi 5	kehittelyn
Episodi 6	viisi
Episodi 7	episodia
Episodi 8	yhteenvetoepisodi

(Roy 1989, 446.)

Tauot, jotka jakavat ASL:n luennon episodeihin ovat pysäytetty viittomatauko (filled pause) ja käsienristimistauko (extralinguistic pause). Ensimmäisestä on esimerkki kuviossa 5. Kyseessä on viittoma, joka pidetään ilmassa muun liikkeen loputtua. Tauko esiintyy yleensä episodin, aiheen tai tärkeän ajatuksen lopussa. Se kiinnittää yleisön huomion edellä esitettyyn asiaan ja korostaa sen merkitystä tekstissä. (Winston & Monikowski 2003, 191–193.) Tauko esiintyy myös aineistossani edellä kuvatussa roolissa. Kuviossa 6 näkyvä käsienristimistauko ilmaisee, että viittoja kerää ajatuksiaan. Viittoja pohtii, mitä viittoa seuraavaksi, miten muotoilla asia toisella tavalla tai lukee muistiinpanoja (mts. 192). Aineistossani viittoja käyttää tätä taukoa ajatustensa keräämiseen ja merkinä siitä, että seuraava episodi alkaa pian.

KUVIO 5. Esimerkki pysäytetyllä viittomalla tuotetusta tauosta

(Winston & Monikowski 2003, 192)

KUVIO 6. Esimerkki käsiensimmästä

(Winston & Monikowski 2003, 192)

3. DISKURSSIMERKITSIMET JA MERKITSIMIEN TEHTÄVÄT LUENTODISKURSSISSA

Käytän työssäni Schiffrinin (1987, 2001) tapaan termiä diskurssimerkitsin (discourse marker), koska hyödynnän hänen viitekehystäni tutkimukseni toteutuksessa. Termi diskurssimerkitsin on lähdekirjallisuudessa vallitseva, mikä on toinen syy kyseisen termin valintaan. Kammensjö (2005, 31) käyttää samasta asiasta termiä diskurssikonnektiivi (discourse connective). Schiffrin (2001, 67) toteaa merkitsimien tehtäviä määritellessään, että merkitsimet eivät ole pelkästään tekstuaalisia eli ilmaisuja suuremmiksi yksiköiksi yhdistäviä ja yksiköiden välisiä suhteita ilmaisevia. On myös kognitiivisia merkitsimiä. Ne kertovat käyttäjänsä ajatuksista ja mielipiteistä. Ilmaisullisilla merkitsimillä puetaan tekoja ilmaisuiksi. Ne ilmaisevat muun muassa vastakohtaisuutta tai selvennystä. Sosiaaliset merkitsimet liittyvät vuorovaihtoon ja vuorovaikutukseen. Ne ilmaisevat esimerkiksi, kuka jatkaa puheenvuoroaan tai kenet puheenvuoro nostaa vuorovaikutuksen keskiöön.

Merkitsin voi koostua yhdestä sanasta tai useista sanoista. Pitkät lausemaiset merkitsimet antavat vieraskieliselle vastaanottajalle enemmän aikaa tiedon prosessointiin. (Chaudron & Richards 1986, 1416.) Lyhyet merkitsimet ovat vieraskieliselle luennon vastaanottajalle haasteellisia hyödyntää, koska niiden tunnistaminen on vaikeampaa kuin helposti havaittavien pidempien merkitsimien. (mts. 122–123.) Schiffrin (1987, 328) esittää seuraavan listan diskurssimerkitsimien piirteistä:

- se on erotettavissa ilmauksesta, eli se ei ole osa lauseen kieliopillista rakennetta
- se esiintyy usein ilmauksen alussa
- prosodiset piirteet poikkeavat saman sanan normaalikäytön prosodisista piirteistä
- sen pitää toimia sekä esiintymispaikassaan että tekstin tasolla

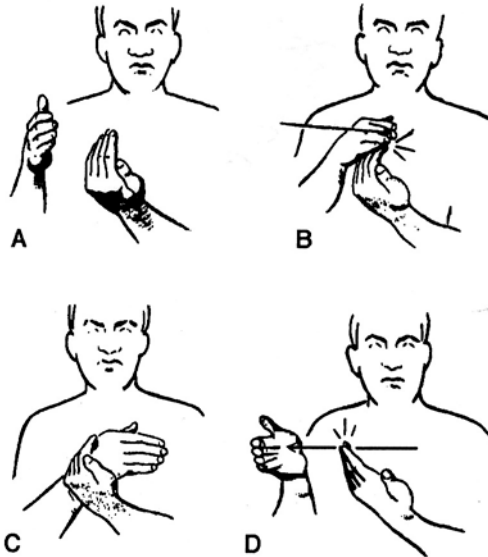
Viitotussa kielessä diskurssimerkitsimet ovat manuaalisia eli viittomia, non-manuaalisia, kuten kulmakarvojen kohotus, silmien räpäytys ja pään nyökkäys tai spatiaalisia eli paikannuksia viittojan edessä olevaan tilaan. (Metzger & Bahan 2001, 133.) Roy mainitsee viisi esimerkkiä ASL:n diskurssimerkitsimistä. Niitä ovat episodin alussa esiintyvät pään nyökkäys ja viittomat OK sekä ANYHOW, jotka näkyvät kuviossa 7. Episodin alun merkitsimiä non-manuaalisen nyökkäyksen lisäksi ovat viittomat NOW ja NOW-THAT. Roy käsittelee tutkimuksessaan yllä mainituista merkitsimistä vain kahta jälkimmäistä. NOW-THAT-merkitsintä käytetään uuden pääjakson alussa ja merkitsintä NOW siirryttäessä saman pääjakson sisällä uuteen episodiin. (Roy 1989, 446.)

KUVIO 7. ASL:n viittomat OK ja ANYHOW

O.K. 2 (*adj., adv. ɔ' kã'; v., n. ɔ' kã'*), (*colloq., phrase. The letters "O" and "K" are fingerspelled.*)

ANYHOW (ən' i hou'), *adv.* Both hands, in the "5" position, are held before the chest, fingertips facing each other. With an alternate back-forth movement, the fingertips are made to strike each other. *Cf.* ANYWAY, DESPITE, DOESN'T MATTER, HOWEVER 2, INDIFFERENCE, INDIFFERENT, IN SPITE OF, MAKE NO DIFFERENCE, NEVERTHELESS, NO MATTER, WHEREVER.

(Sternberg 1990, 23,299,365–366.)

3.1. Amerikkalaisen viittomakielen NOW-viittoma: merkki luennon episodin vaihtumisesta saman pääjakson sisällä

Kuviossa 8 näkyvä ASL:n NOW-viittoma ilmaisee kieliopillisesti nykyaikaa. Diskurssin tasolla viittomalla on kuitenkin toinen tehtävä. Diskurssimerkitsimenä se ilmaisee siirtymistä uuteen ala-aiheeseen ja kiinnittää vastaanottajan huomion siihen, mitä tekstissä seuraavaksi sanotaan. (Roy 1989, 446–447.)

KUVIO 8. ASL:n viittoma NOW (NYT)

(Roy 1989, 446.)

NOW-viittoman kielioppi- ja diskurssimerkitys on haasteellista erottaa toisistaan. Roy esittää diskurssimerkitsimen tunnistamiseen neljä kriteeriä. Merkitsimenä se esiintyy ilmauksen alussa aiheen vaihtuessa. Tällöin viittoman artikulaation loppupysäytystä ei viitota tai se näkyy vain passiivisessa kädessä. Aktiivinen käsi jatkaa NOW-merkitsimestä suoraan seuraavan viittoman artikulaatioon. Merkitsintä saattaa edeltää pitkä tauko. Yhdessä tapauksessa viittoja nojaa kehollaan oikealle ennen merkitsintä. (mts. 446–447.) Royn (mts. 446–447, 457) aineiston 11 NOW-viittomasta viisi on diskurssimerkitsimiä. Kolmessa niistä viittoman artikulaatiossa ei ole loppupysäytystä ja kahdessa loppupysäytys esiintyy pelkästään passiivisessa kädessä.

Alla näkyy kolme Royn (1989, 447) aineistostaan glossaamaa esimerkkiä merkitsimien käytöstä. Viitotuilla kielillä ei ole vakiintunutta kirjoitusjärjestelmää, joten niiden merkitsemiseen käytetään glosseja. Glossissa viittomaa vastaava puhutun kielen sana edustaa viittoman merkitystä kirjoitetussa tekstissä niin tarkasti kuin mahdollista. Glossien ongelma on se, että viittomakielen visuaalinen informaatio ei niissä näy. Royn käyttämässä glossaustavassa ISOT KIRJAIMET tarkoittavat ASL:n viittomaa lähinnä vastaavaa englanninkielistä sanaa. Glossattujen esimerkkien alla on englanninkielinen käännös, mikä auttaa ASL:ää taitamatonta lukijaa ymmärtämään esimerkin. Sormitus eli sormiaakkosten tuottaminen kädellä merkitään tavuviivalla erotetuin pienin kirjaimin (s-o-r-m-i-t-u-s). Plusmerkki tarkoittaa viittoman toistamista. Sulkujen sisällä annetaan lisätietoa ilmauksen viittomistavasta. Viiva ilmauksen päällä kertoo, että esimerkiksi topiikki (t), kehon liike (bodyshift) tai pään nyökkäys (hd nd) tuotetaan samanaikaisesti viittomien kanssa viivan osoittamalla osalla ilmausta.

ESIMERKKI 1:

_____t

NOW CL: fish FISH PRO.3

TRUE STRANGE PRO.3

"Now, as for the fish, it is truly unique, it is"

ESIMERKKI 2:

body shift

NOW MALE WILL (point to chest)

RED BEGIN LOOK-FOR ON

"Now when the male changes (point to chest)
to red, (he) begins to search on"

ESIMERKKI 3:

_____t

NOW MALE FISH SELF VERY JEALOUS

"Now, as for the male fish, (he) is very jealous"

(mts. 447, 457.)

Roy (mts. 447) huomauttaa, että merkitsimestä poiketen aikaa ilmaiseva NOW-viittoma ei esiinny episodin rajalla aiheen vaihtuessa. Se voi kuitenkin merkitsimen tapaan esiintyä ilmauksen alussa. Aikaa ilmaisevan NOW-viittoman artikulaatiossa loppupysäytys viitotaan aina ja viittoman tuottamista ei edellä tauko tai keholla nojautuminen. Alla on Royn (1989) aineistosta kaksi esimerkkiä aikaa ilmaisevasta NOW-viittomasta.

ESIMERKKI 4:

FISH DECIDE BEGIN NOW BREED

"The fish decide to begin breeding now"

ESIMERKKI 5:

NOW FISH LOOK-FOR WOOD THIN

NARROW PIECES GREEN PLANT DIFFERENT

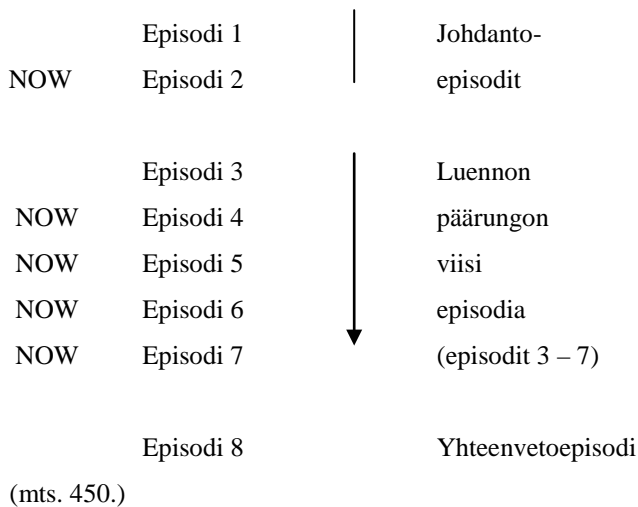
"Now the fish search for sticks, thin narrow pieces, green plants, many different things" (mts. 447.)

Koska edellä esitellyt kriteerit ovat vain suuntaa antavia, Roy tähdentää, että viittoman ajallisen ja diskurssikäytön erottamiseen tarvitaan lisäkriteereitä. Schiffriiniä (1987, 317–326)

mukailleen Roy hyödyntää kontekstia eron selvittämisessä. Käytännössä ero selviää sijoittamalla ilmaukseen ensin aikaa ilmaiseva NOW ja sen jälkeen merkitsin, ja katsomalla, kumpi sopii asiayhteyteen. Toinen tapa vahvistaa, onko kyseessä NOW-merkitsin vai aikaa ilmaiseva NOW-viittoma, on pyytää natiivia kielenkäyttäjää katsomaan aineisto. Roy pyysi natiivia ASL:n viittojaa katsomaan videon ensin kerran läpi. Toisella katselukerralla viittomakielistä pyydettiin pysäyttämään video kohdissa, joissa luennoitsija hänen mielestään vaihtoi aihetta tai otti aiheeseen uuden näkökulman. Natiivit viittojat pysäyttivät videon niihin kohtiin, jotka Roykin oli tunnistanut merkitsimiksi. (mts. 448.)

NOW-viittoma esiintyy aineistossa diskurssimerkitsimenä viisi kertaa. Joka kerralla se sijaitsee episodin ensimmäisen ilmauksen alussa. NOW-merkitsin ilmaisee, että tuleva episodi liittyy edelliseen. Käyttämällä sitä viittoja kiinnittää yleisön huomion luennon teeman järjestelmälliseen etenemiseen. Kuviossa 9. näkyvät merkitsimen esiintymiskohdat luennossa. (mts. 448–450.)

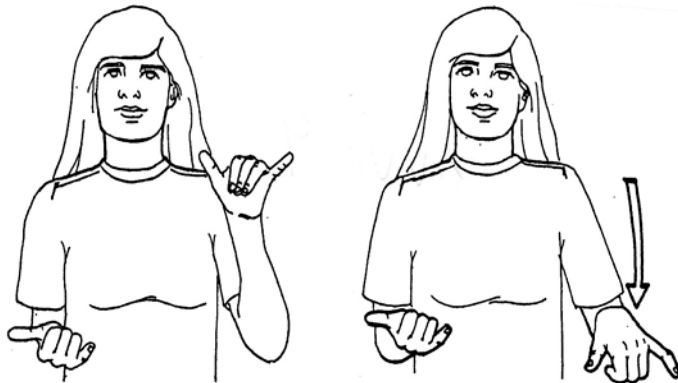
KUVIO 9. ASL:n diskurssimerkitsimen NOW esiintymiskohdat luennossa

3.2. Amerikkalaisen viittomakielen NOW-THAT- viittoma: merkki luennon etenemisestä pääjaksosta toiseen

Toinen esimerkki ASL:n diskurssinmerkitsimestä on alla kuviossa 10 näkyvä NOW-THAT-viittoma.

KUVIO 10. ASL:n viittoma NOW-THAT (NYT-KUN)

(Roy 1989, 446.)

Roy'n aineistossa NOW-THAT esiintyy kaksi kertaa, kolmannen ja kahdeksannen episodin alussa merkitsemässä siirtymistä uuteen pääjakssoon. Kolmannen episodin alussa NOW-THAT aloittaa päärunгон viiden episodin pääjakson ja kahdeksannessa episodissa se aloittaa yhteenvetojakson. Kuviossa 11 alla näkyvät merkitsimien NOW ja NOW-THAT esiintymiskohdat. (mts. 451–452.)

KUVIO 11. Merkitsimien NOW ja NOW-THAT paikat

	Episodi 1		Johdanto-
NOW	Episodi 2		episodit
NOW-THAT	Episodi 3		Luennon
NOW	Episodi 4	↓	päärungon
NOW	Episodi 5		viisi
NOW	Episodi 6		episodia
NOW	Episodi 7	↓	(episodit 3 – 7)
NOW-THAT	Episodi 8		Yhteenvetoepisodi
(mts. 447.)			

NOW-THAT viittaa sekä aikaisempaan että tulevaan. Luennon päärungon alun NOW-THAT viittaa takaisin johdantoon. Yhteenvetoepisodin NOW-THAT viittaa sekä johdantoon että päärungon alkuun. Se muistuttaa tällöin yleisöä aikaisemmin sanotusta. Molemmissa edellä mainituissa kohdissa merkitsin ilmaisee samalla myös siirtymää uuteen pääjaksoon (mts. 447, 451–452.)

3.3. Brittiläisen viittomakielen diskurssimerkitsimiä

Stone (2001, 26–27, 36) on tutkinut brittiläisen viittomakielen (BSL) diskurssimerkitsimiä. Hän tutki kahta viiden minuutin pituista viitottua aineistoa. Ensimmäisessä kaksi viittomakielistä keskusteli epävirallisesti. Toisessa viittomakielinen piti lyhyen luentotyylisen puheen. Epävirallisen rekisterin diskurssimerkitsimet olivat pääasiallisesti non-manuaalisia. Luentotyylisessä kielessä valtaosa merkitsimistä oli manuaalisia. Keskusteluaineiston yleisin merkitsin on nyökkäys uuden episodin alussa. (mts. 33). Luentokielen merkitsimiksi Stone (mts. 41, 43) mainitsee episodin alun osoituksen, kätsyyden vaihdon ja tauon, jonka aikana viittoja vilkaisee muistiinpanojaan. Välikommenttia ilmaisevaa kätsyyden vaihtoa ei esiintynyt epävirallisessa tekstissä. (mts. 29, 37.)

3.4. Ruotsalaisen viittomakielen diskurssimerkitsimiä

Nilsson (2007, 164, 172) on tutkinut monologin diskurssipiirteitä ruotsalaisessa viittomakielessä (STS) ja erityisesti passiivisen käden roolia niissä. Hänen aineistossaan viittomakielinen nainen selostaa lukemansa kirjan sisältöä ja tapahtumia. Viittoja käyttää tärkeän diskurssielementin tai aiheen viittomisessa kahta erilaista passiivisen käden osoitusta, osoittavaa poijua (pointer buoy) ja teemapoijua (theme buoy). BSL:ssä ja ruotsalaisessa viittomakielessä näyttäisi siis olevan yhteneväisyyttä osoituksen käytössä diskurssitasolla.

Lisäksi Nilsson (mts. 174–176) kuvailee kahta passiiviseen käteen viitottua listaa. Kyseiset listat toimivat Nilssonin mukaan merkitsiminä. Ensimmäinen lista on muodoltaan staattinen listapoiju (static list buoy). Siinä viittoja ojentaa kaikki listan sormet kerralla. Toinen on sormi sormelta aukeava sekventiaalinen listapoiju (sequentially built list buoy). Listoissa ojennetut sormet edustavat diskurssissa käsiteltävää henkilöä, hahmoa, asiakokonaisuutta tai mielipidettä. Viimeinen Nilssonin (mts. 178–179) mainitsema

ruotsalaisen viittomakielen merkitsin on kokonaisuuden päättymistä ilmaiseva kätisyyden vaihto (dominance reversal). Tämä tarkoittaa, että normaalisti aktiivisella kädellä tuotettava viittoma tuotetaan passiivisella kädellä. Kätisyys vaihtui useimmiten osoituksissa (INDEX-X). BSL:n ja STS:n eroon siinä, mikä kätisyyden vaihdon tehtävä diskurssissa on, voi olla syynä esimerkiksi se, että tutkimusten aineistot poikkeavat diskurssityyleiltään toisistaan.

3.5. Amerikkalaisen ja hollantilaisen viittomakielen spatiaaliset merkitsimet

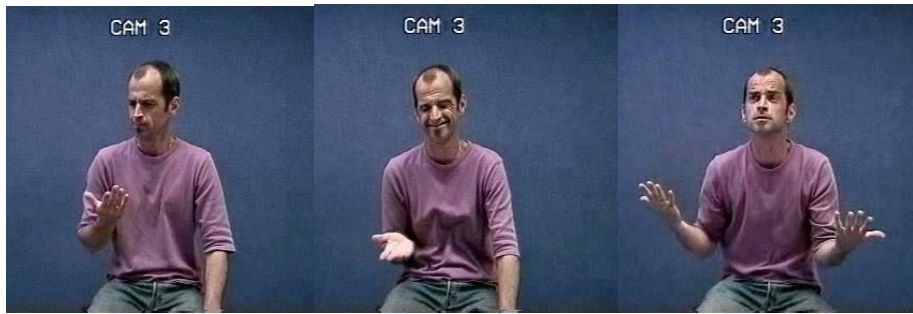
Viittoja hyödyntää spatiaalisissa merkitsimissä häntä ympäröivää viittomatilaa. Metzger (1999, 95) esittelee tekstissään Locker McKeen vuoden 1992 tuloksia ASL:n luennon lainauksia ja välihuomautuksia edeltävistä spatiaalisista diskurssimerkitsimistä. Locker McKeen tutkimuksessa selvisi, että ASL:n viittoja käyttää luennolla niiden merkitsiminä keholla nojautumista, askeleen ottamista sivulle, viittomaa STOP (yksi- tai kaksikäsinen viittoma, jossa avoin kämmen on kohti vastaanottajaa) ja viittomaa INDEX-HOLD (paikallaan pysyvä osoitus). Viittoja merkitsee lainauksen tai sivukommentin, joka ei liity luentoon, ottamalla askeleen tai nojaamalla pois päin kohdasta, jossa viitto edellistä asiaa.

Wilbur ja Patschke (1998, 279) havaitsivat kehon siirron eteen-taakse ilmaisevan ASL:ssä vastakohtaisuutta kahden asian välillä. Kehon liike erottaa vastakohtaiset asiat toisistaan. Van der Kooij, Crasborn ja Emmerik (2005, 1605) havaitsivat, että ASL:stä poiketen hollantilaisen viittomakielen (NTG) vuorovaikutuksellisessa kielessä keuholla nojaus toimii sivusuunnassa. Tällöin viittoja erottaa verrattavat asiat toisistaan nojaamalla keholla oikealle tai vasemmalle.

3.6. Hollantilaisen viittomakielen merkitsin PALM-UP ja amerikkalaisen viittomakielen FINE-merkitsin tarinan tapahtumien jaksottamisessa

Kuviossa 12 näkyy kolme eri tapaa viittoa NGT:n diskurssimerkitsin PALM-UP. Se esiintyy yksi- tai kaksikäsinenä. Kämmenet osoittavat ylöspäin. Viittoja käyttää kyseistä merkitsintä kerronnassa ja keskustelussa episodin lopussa vuoron päättymisen merkitsimenä. Se ilmaisee episodin päättyvän ja erottaa kerronnassa tapahtumat toisistaan.

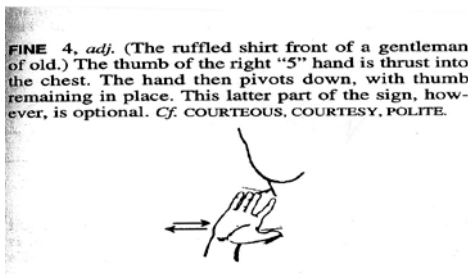
KUVIO 12.

(Ros, van der Kooij, Crasborn 2006, 3–4.)

ASL:ssä kuviossa 13 näkyvän FINE-merkitsimen tehtävä tarinassa on samoin jaksottaa tapahtumasarjaa. Merkitsin jakaa tapahtumat erillisiksi.

KUVIO 13. ASL:n FINE-viittoma

(Sternberg 1990)

Metzgerin ja Bahanin (2001, 132) narratiivisessa aineistossa kertoja käyttää merkitsintä viittoessaan Oklahoma Cityn pommitusta seurannutta tapahtumasarjaa. Merkitsimen käyttö tapahtumasarjan jaksottamisessa kyseisessä tarinassa näkyy esimerkissä 6. Glossauksessa Metzger ja Bahan (2001) käyttävät merkintää IX tarkoittamaan osoitusta. Loc tarkoittaa paikannusta viittomatilaan ja Poss possessiivimuotoa. Merkintä PRO merkitsee pronominia ja Rs roolinvaihtoa. CL tarkoittaa klassifikaattoria ja # leksikaalistunutta sormitusta. Diskurssimerkitsimet on lihavoitu. Pronomineihin liitetyt numerot viittaavat viittoman paikkaan joko viittojan keholla tai viittomatilassa.

ESIMERKKI 6:

THAT EXACT ONE WEEK – BOMB ONE WEEK LATER (head nod)

That week – a week after the bombing

ANNOUNCE HAVE TIME TIME-NINE-O'CLOCK IX SILENCE FOR ONE MINUTE. **FINE.**

We were all told that there was time set aside for a moment of silence, at nine o'clock. Okay...

DURING POSS-1 CLASS TIME EIGHT-T-(O) TEN. **FINE.**

That happened to be during the time I was teaching, since my class met from 8 to 10 o'clock. Okay.

PRO-1 (rs: PRO-3) PRO-3 WANT HONOR. **FINE.**

I – and they wanted to show respect. Okay.

(mts. 132)

3.7. Amerikkalaisen viittomakielen opetustyylin diskurssimerkitsimet

Natiivi ASL:n opettaja käyttää kuuroja oppilaita opettaessaan Smithin ja Ramsey'n (2004) tutkimuksen mukaan useita eri merkitsimiä eri tarkoituksiin. Tutkimusaineisto koostuu 35 minuutin pituisesta vuorovaikutteisesta runouden oppitunnista. Oppilaat ovat viidennellä luokalla kuurojen asuntolakoulussa. Opettajalla on 35 vuoden kokemus kuurojen lasten opettamisesta. (Smith & Ramsey 2004, 44, 46.) Ramsey ja Smith (mts. 48–49, 52, 54, 57–58) tunnistivat aineistosta manuaaliset merkitsimet o-k, NOW, RIGHT, TRUE, GOOD, THANK YOU ja non-manuaaliset merkitsimet katse sekä huuliossa tuotettu ah, johon liittyy pään nyökkäys ja osoitus.

Kahdella ensimmäisellä merkitsimellä opettaja herätti oppilaiden huomion ja ilmaisi aloittavansa uuden asian käsittelyn. (mts. 54). Tällöin ne esiintyivät yhdessä ja o-k edelsi NOW-merkitsintä (mts. 58). O-k esiintyi yksinään toisessa merkityksessä. Opettaja käytti sitä yksinään aiheen päättymisen merkitsimenä (mts. 54). Yllä mainituista manuaalisista merkitsimistä neljää viimeistä opettaja käytti samoin aiheen käsittelyn päättämiseen ja samalla myös positiivisen palautteen antamiseen. (mts. 49). Huulio ah + nyökkäys ja osoitus oppilaaseen puolestaan kannustavat oppilasta jatkamaan vastaustaan (mts. 58).

Katseen avulla opettaja otti vuoron itselleen ja piti sitä itsellään. Vuoron alussa hän vilkaisi oppilaita tarkistaakseen, että he seuraavat häntä. Tämän jälkeen opettaja ryhtyi kertomaan aiheestaan ja vältti luomasta suoraa katsekontaktia oppilaisiin. Epäsuora katsekontakti varasi vuoron opettajalle. (mts. 52.) Smith ja Ramsey (2004) mainitsevat

tuloksissaan opettajan käyttäneen myös merkitsimiä BUT, NEXT, READY, SO ja THAT, mutta he eivät esittele niiden käyttöä tarkemmin (mts. 58).

Tulokset tukevat Royn (1989) havaintoja viittomista NOW ja o-k merkitsiminä ja antavat lisätietoa niiden tehtävistä vuorovaikutuksellisessa kielenkäytössä. Opetustyyliissä NOW-merkitsin on luentotyylistä poiketen sosiaalinen merkitsin. Opetuksessa sen tehtävä on luentotyylistä käyttöä vahvemmin herättää oppilaiden huomio ja palauttaa heidän loppahtanut mielenkiintonsa. O-k-merkitsin ilmaisee opetuksessa luennon tapaan aiheen päättymistä, mutta luentotyylistä poiketen sitä käytetään myös huomion herättämiseen aiheen alussa.

3.8. Indo-Pakistanilaisen viittomakielen merkitsimet

Zeshan (2003, 157, 206) esittelee indo-pakistanilaisen viittomakielen (IPSL) kieliopin kuvauksessa viisi diskurssimerkitsintä. Neljä niistä on manuaalisia ja yksi non-manuaalinen. Kuviossa 14 näkyvää manuaalista merkitsintä BAS käytetään sekä ilmauksen alussa että lopussa. Ilmauksen alussa se ilmaisee ajatusten keräämistä ja epäröintiä ” Well, what should I say?”. Ilmauksen lopussa se tarkoittaa samaa kuin englannin ”That’s all. What else can I say?”.

KUVIO 14. Indo-pakistanilaisen viittomakielen merkitsin BAS

(mts. 207.)

Kuvion 15 manuaalinen AUR_AUR ilmaisee myös epäröintiä ja pohdintaa. Sen avulla viittoja pitää vuoron itsellään samalla, kun hän miettii, mitä sanoa seuraavaksi. Se kääntyy englanniksi seuraavasti ”Just a moment, I have to think, but it’s still my turn to talk”. (mts. 206.)

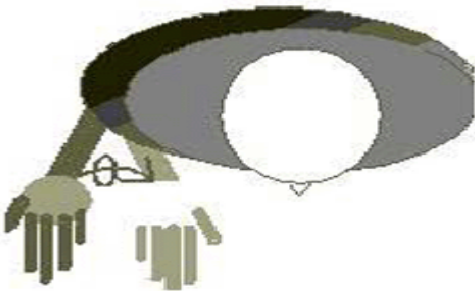
KUVIO 15. IPSL:n merkitsin AUR_AUR

(Zeshan 2003, 208.)

Alla kuviossa 16 näkyvä merkitsin BA:D tarkoittaa uuden episodin alkua. Englanniksi käännettynä se tarkoittaa “and next” tai “then”. (mts. 207.)

KUVIO 16. IPSL:n merkitsin BA:D

(Zeshan 2003, 208.)

Viimeinen manuaalinen Zeshanin (mts. 207) tunnistama merkitsin on sekventiaalinen listapoiju. Listan kunkin numeroidun osan kohdalla viittoja nyökkää. Nyökkäys liittää listan osat toisiinsa. Nyökkäys tarkoittaa englanniksi käännettynä ”and”. Nyökkäys toimii merkitsimenä myös yksinään. Silloin se sijaitsee ilmauksen lopussa. Tällöin viittoja korostaa sillä edellä sanomaansa.

3.9. Koonti diskurssimerkitsimien tehtävistä

Luvussa 3 olen esitellyt viitottujen kielten diskurssimerkitsimien tutkimusta. Viittomakielten diskurssimerkitsimiä on tutkittu vähän. Olemassa oleva tieto on tullut sivutuotteena tutkittaessa muita viittomakielten diskurssipiirteitä. Tästä syystä, että kussakin tutkimuksessa on useimmiten esitelty vain muutamia diskurssimerkitsimiä. Taulukossa 1 merkitsimet ja niiden tehtävät näkyvät tiivistetyssä muodossa.

TAULUKKO 1. Tiivistelmä viitottujen kielten diskurssimerkitsimien tehtävistä

Kieli	Merkitsin ja sen muoto	Diskurssityyli	Sijainti diskurssissa	Tehtävä	Merkitsintyyppi
ASL	NOW manuaalinen	luento	episodin alku	aloittaa ala-aiheen	tekstuaalinen
ASL	NOW-THAT manuaalinen	luento	episodin alku	aloittaa pääjakson	tekstuaalinen
ASL	OK manuaalinen	luento	episodin loppu	päätää episodin	tekstuaalinen
ASL	ANYWAY manuaalinen	luento	episodin loppu	päätää episodin	tekstuaalinen
ASL	nyökkäys non-manuaal.	luento	episodin loppu	päätää episodin	tekstuaalinen
ASL	STOP manuaalinen	luento	aloittaa välikommentin	erottaa lainauksen/välikommentin	ekspressiivinen
ASL	osoitus spatiaalinen	luento	aloittaa välikommentin	erottaa lainauksen/välikommentin	ekspressiivinen
ASL	keholla nojautuminen spatiaalinen	luento	aloittaa välikommentin	erottaa lainauksen/välikommentin	ekspressiivinen
ASL	askel sivulle spatiaalinen	luento	aloittaa välikommentin	erottaa lainauksen/välikommentin	ekspressiivinen
ASL	keholla nojaus eteen-taakse spatiaalinen	-	-	ilmaisee vastakohtaisuutta	ekspressiivinen
ASL	NOW manuaalinen	opetus	episodin alku	herättää yleisön huomion	sosiaalinen
ASL	OK manuaalinen	opetus	episodin alku, episodin loppu	päätää aiheen, herättää yleisön huomion	tekstuaalinen sosiaalinen
ASL	RIGHT manuaalinen	opetus	episodin loppu, vastaajan ilmauksen loppu	päätää aiheen, positiivinen palaute	tekstuaalinen sosiaalinen
ASL	TRUE manuaalinen	opetus	episodin loppu, vastaajan ilmauksen loppu	päätää aiheen, positiivinen palaute	tekstuaalinen sosiaalinen
ASL	THANK YOU manuaalinen	opetus	episodin loppu, vastaajan ilmauksen loppu	päätää aiheen positiivinen palaute	tekstuaalinen sosiaalinen
ASL	GOOD manuaalinen	opetus	episodin loppu, vastaajan ilmauksen loppu	päätää aiheen, positiivinen palaute	tekstuaalinen sosiaalinen
ASL	epäsuora katsekontakti non-manuaal.	opetus	episodin alku	pitää vuoron opettajalla	sosiaalinen
ASL	huulio ah nyökkäys+os. non-manuaal.	opetus	vastaajan ilmauksen aikana	positiivinen palaute	sosiaalinen

BSL	kätisyyden vaihto manuaalinen	luento	-	välikommentti painottaa/korostaa	ekspressiivinen kognitiivinen
BSL	osoitus spatiaalinen	luento	episodin alku	viittaa edeltävään, aloittaa aiheen, kiinnittää yleisön huomion	tekstuaalinen sosiaalinen
BSL	tauko	luento	episodien välissä	pitää vuoron	sosiaalinen
BSL	nyökkäys non-manuaalinen	keskustelu	episodin alku	aloittaa episodin	tekstuaalinen
STS	staattinen lista manuaalinen	kerronta	-	jäsentää kerrontaa	tekstuaalinen
STS	sekventiaalinen lista manuaalinen	kerronta	-	jäsentää kerrontaa	tekstuaalinen
STS	kätisyyden vaihto manuaal.	kerronta	episodin loppu	päätää aiheen	tekstuaalinen
STS	osoittava poiju spatiaalinen	kerronta	-	viittaa/kiinnittää huomion tärkeään kohtaan	tekstuaalinen ekspressiivinen
STS	teemapoiju spatiaalinen	kerronta	episodin alku	viittaa/kiinnittää huomion tärkeään kohtaan	tekstuaalinen ekspressiivinen
NTG	keholla nojautuminen sivulle spatiaalinen	keskustelu	-	vastakohtaisuus	ekspressiivinen
NTG	PALM-UP manuaalinen	keskustelu /kerronta	episodin loppu	päätää vuoron	sosiaalinen
IPSL	BAS manuaalinen	-	ilmauksen loppu/ alku	päätää ilmauksen, epäröinti	tekstuaalinen, kognitiivinen
IPSL	AUR_AUR manuaalinen	-	ilmausten välissä	pitää vuoroa, epäröinti	sosiaalinen kognitiivinen
IPSL	BA:D manuaalinen	-	episodin alku	aloittaa aiheen	tekstuaalinen
IPSL	lista manuaalinen nyökkäys non-manuaal.	-	-	linkittää	tekstuaalinen
IPSL	nyökkäys non-manuaalinen	-	ilmauksen loppu	painottaa/korostaa	kognitiivinen

Taulukosta 1 ilmenee, että merkitsimet ovat muodoltaan ja tehtäviltään hyvin erilaisia. Jaoin taulukon merkitsimet Schiffrinin (2001, 67) luokittelun mukaan tekstuaalisiin, kognitiivisiin, ekspressiivisiin ja sosiaalisiin. Olen Schiffrinin (mts. 67) kanssa samaa mieltä siitä, että merkitsimet eivät ole ainoastaan tekstuaalisia. Ne eivät pelkästään yhdistä ilmaisuja suuremmiksi yksiköiksi ja ilmaise yksiköiden välisiä suhteita. On myös kognitiivisia

merkitsimiä, jotka kertovat muuan muassa, missä kohdin puhuja epäröi tai mitä asiaa hän painottaa. Ekspressiiviset merkitsimet pukevut teot ilmaisuiksi. Niillä ilmaistaan esimerkiksi vastakohtaisuutta, välikommenttia tai kiinnitetään yleisön huomion olennaiseen. Sosiaaliset merkitsimet puolestaan liittyvät vuoronvaihtoon ja vuorovaikutukseen.

Suomalaisen viittomakielen diskurssimerkitsimien muotoa, esiintymiskohtia tai tehtäviä diskurssissa ei ole tutkittu. Tämän työn tarkoituksena on tarkastella SVK:n luentodiskurssin manuaalisia merkitsimiä. Tunnistan luentodiskurssissa manuaalisia merkitsimiä, kuvailen niiden muotoa, esiintymiskohtia ja tehtäviä diskurssissa. Koska merkitsimistä ei ole aikaisempaa tutkimusta, mainitsen tuloksissani esimerkit myös neljästä spatiaalisesta ja yhdestä non-manuaalisesta merkitsimestä. Muiden SVK:n diskurssilajien, kuten kerronnan, keskustelun tai suostuttelun, merkitsimien kuvailu jää myöhempien tutkimusten tehtäväksi.

4. TULKATUN SUOMALAISELLA VIITTOMAKIELELLÄ PIDETYN AINEISTOLUENNON DISKURSSIMERKITSIMET

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksessa käytettävää tutkimusmetodia ja aineistonkeruumenetelmää. Esittelen tutkimuksen käytännön toteutuksen ja perustelen tehdyt valinnat. Luvussa 4.1. esittelen käytetyt tutkimusmenetelmät. Aineistotilannetta kuvailen luvussa 4.2. Aineiston litterointia ja analyysiä käsittelen luvussa 4.3. Luvussa 4.4. esittelen aineistoluennon episodirakenteen.

4.1. Tutkimusmenetelmät

Tapaustutkimuksen perusidea on, että pienestä joukosta tai yksittäisestä tapauksesta tuotetaan yksityiskohtaista tietoa. Tavoitteena on tutkimuskohteen kuvailu aineistolähtöisesti ja tapausten käsitteellistäminen. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159–163, 168.) Yin (1994, 13, 31) toteaa, että tapaustutkimuksessa ilmiötä tutkitaan todellisessa kontekstissa. Näin ollen tapaustutkimus soveltuu työhöni. Valitsin kyseisen luennoitsijan, koska hän on työnsä puolesta tottunut luennoitsija. Luennoitsija on syntymästään kasvanut kuurojen yhteisön kieli-

ja kulttuurinormistoon, joten hänen voidaan olettaa luentotilanteessa edustavan yhteisön normeja. Halusin tutkia luentodiskurssia, joten yksisuuntainen seminaariluento sopi tarkoitukseen hyvin. Luennon päätteeksi esitetyt yleisökysymykset on rajattu tutkimuksesta pois.

Schiffrinin mukaan (1994, 132) vuorovaikutuksellisessa sosiolingvistiikassa analyysin tavoitteena on selittää, miksi puhuja tuotti tietyn ilmauksen tietyssä kohdassa. Sen selvittämiseksi samantyyppisiä tutkittavaa ilmiötä edustavia ilmauksia verrataan toisiinsa (mts. 128). Yleistyksien tekemisessä pitää olla varovainen, koska tulkitut merkitykset ovat tilannesidonnaisia. Ne on tuotettu tietyssä tilanteessa tietyllä hetkellä, joten niitä ei voi yleistää koskemaan mitä tahansa tilannetta. (Schiffrin 1994, 13, 111, 132.)

Analyysissä tarkastellaan seuraavia asioita:

- vuorovaikutus tilanteen osallistujien välillä (mts. 108–109)
- konteksti (mts. 105)
- ilmauksen sijainti diskurssissa ja
- ilmauksen tavoite diskurssissa (mts. 109).

Analyysin alussa jaoin aineistoluennon episodeihin. Jatkoin litteroimalla episodien rajoilta kirjallisuudessa mainitut mahdolliset merkitsimet eli viittomat, tauot, kehon liikkeet, nyökkäykset, silmien liikkeet ja viittojan, tulkkien sekä yleisön katsekontaktin. Tämän jälkeen konsultoin viittomakielisiä informatteja. Pyysin neljää viittomakielistä kommentoimaan havaintojani merkitsimistä. Kahden kanssa keskustelin aineiston episodien alku- ja loppukohdista. Kaksi viittomakielistä paneutui merkitsimiin syvällisesti. He kertoivat, mikä viittojan ilmaisussa vihjasi asiakokonaisuuden alusta tai lopusta. Informanttien havainnot olivat omien havaintojeni kaltaisia.

Valitsin tarkempaan analyysiin ne manuaaliset merkitsimet, jotka sekä informantit että analyysini osoittivat merkitsimiksi. Sitten analysoin merkitsimiin liittyvät viittojan pään ja katseen suunnat sekä kulmakarvojen liikkeet. Vertasin saman merkitsimen eri esiintymiskohtia toisiinsa saadakseni selville merkitsimen tehtävän kontekstissa ja siihen liittyvät non-manuaaliset piirteet. Lopuksi valitsin merkitsintä parhaiten kuvaavan esimerkin aineistosta, glossasin sen ja lisäsin kuvan merkitsimestä tekstiini sekä käänsin esimerkin suomeksi.

Glossauksessa käytin Leena Savolaisen (2000, 192–193) artikkelissa esiteltyjä Juha Paunun 1980-luvun alussa ulkomaisen mallin mukaan kehittämiä merkintätapoja.

Glossaus on Suomessa ja kansainvälisesti tavallisin tapa merkitä viittomia ja pidempiä viitottuja jaksoja muistiin. Kuhunkin viittomaan viitataan yhdellä tai useammalla viittoman perusmerkitystä suomenkielessä vastaavalla sanalla. Sanoja kutsutaan glosseiksi. Merkintätavat on koottu liitteeseen kaksi. Eitellessäni esimerkkejä SVK:n diskurssimerkitsimistä käytän glossien lisäksi kuvia. Glossi antaa viitteen viittoman merkityksestä, mutta ei kerro sen muodosta tai kolmiulotteisen viittomatilan käytöstä. Tästä syystä pelkkä glossaus ei riitä viitotun kielen litterointiin. Lisäksi on käytettävä visuaalisen kielen litterointiin soveltuvaa litterointiohjelmaa, kuten ELAN-ohjelmaa. Tällöin näytöllä voi samanaikaisesti katsella viitottua videota ja glossein sekä sanallisin selittein merkittyjä annotaatioita. Selvitän ELAN-litterointiohjelman käyttöä tarkemmin luvussa 4.3.

4.2. Aineistotilanne ja osallistujat

Seurasin tulkkausalan tapahtumia keväällä 2006 tavoitteena löytää aineistoksi soveltuva asiantuntijaluento. Löydettyäni sopivan tapahtuman otin luennoitsijaan, järjestäjiin ja tulkkeihin yhteyttä ja pyysin suostumuksen esityksen kuvaamiseen. Aineistoni kerättiin kansainvälisessä tulkkausalan seminaarissa Etelä-Suomessa. Videoin yhdellä kameralla nuoren viittomakielisen naisen asiantuntijaluennon. Luennon aiheena on viittomakielisen asiakkaan näkemys tulkin käytöstä. Kuvasin tilanteen itse. Koska yleisöä oli paljon, ja tutkimus tietoisesti rajattu luennoitsijan käyttämien diskurssimerkitsimien tarkasteluun, yleisöä ei kuvattu. Luennoitsijan, tulkkien ja yleisön vuorovaikutuksen tarkastelu rajoittuu viittojan katsekontaktin analysointiin. Suoraan eteen suuntautuvan katseen kohteena ovat tulkit. Yleisöön suuntautuva luennoitsijan katse kiertää tilan läpi.

Paikalla oli luennoitsija, kaksi viittomakielen tulkkia, iso yleisö, viisi englanninkielen tulkkia tulkkipöydissä ja tutkija. Luennoitsija seiso i luentosalin etuosassa valkokankaan lähettyvillä. Valkokankaalle oli heijastettu luennoitsijan PowerPoint -esitys. Luennoitsija on oppinut suomalaisen viittomakielen äidinkielenään. Se on hänen parhaiten hallitsemansa ja jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli. Luennoitsija on käynyt peruskoulun kuurojen koulussa. Lukion ja jatkokoulutuksen hän on suorittanut kuulevien opiskelijoiden kanssa viittomakielen tulkin välityksellä. Työssä viittojalle on kertynyt runsaasti kokemusta esiintymisestä. Opiskeluissa, harrastuksissa ja erilaisissa asioimistilanteissa luennoitsija on kuulevan valtaväestön kanssa toimiessaan pienestä pitäen käyttänyt viittomakielen tulkkia. Hänellä on luentonsa aiheesta siis mittava käytännön

kokemus. Omien kokemusten esittelyn tueksi hän oli haastatellut muita viittomakielisiä tulkin käyttäjiä.

Yleisö, joka koostui pääasiassa viittomakielen tulkeista, istui luennoitsijaa vastapäätä puolikaassa levittäytyen luennoitsijan eteen, oikealle ja vasemmalle puolelle. Yleisöä oli paikalla noin 100 henkilöä. Yleisössä oli muutamia viittomakielisiä, muutama viittomakieltä taitamaton puhutun kielen tulkki ja muutama englanninkielistä tulkkausta vastaanottava ulkomaalainen. Kyseessä oli kansainvälinen tapahtuma, joten viittomakielen tulkkauksen lisäksi tilanteessa oli myös englanninkielen tulkkaus. Viittomakielen tulkit, jotka tulkkasivat luennon suomalaisesta viittomakielestä suomen kieleen, istuivat yleisön joukossa eturivillä melko suoraan luennoitsijaa vastapäätä. Paikalla oli kaksi tulkkia, jotka tekivät paritulkkausta 15 minuutin tulkkausvuoroissa. Tulkit ovat koulutettuja ammattilaisia, joilla on pitkä kokemus viittomakielen tulkkauksesta kokous- ja konferenssitilanteissa. Englanninkielen tulkit käyttivät simultaanitulkkauslaitteita.

4.3. Aineiston litterointi ELAN-ohjelmalla

Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe oli aineiston litterointi ¹ELAN-ohjelman versiolla 3.2.0. ELAN-ohjelman litterointisivu on nähtävissä liitteessä 1. Sivun vasemmassa yläkulmassa näkyy litteroitavan aineiston videokuva. Kuvan alla on painikkeet litterointimerkintöjen tekoon. Videokuvan oikealla puolella näkyy lista aineistoon litteroiduista episodeista, koska episodi-rivi on aktiivinen eli valittuna työstettäväksi. Näkymän alaosassa vasemmalla näkyvät allekkain litteroitavat piirteet (esimerkiksi viittomat omalla rivillään ja nyökkäykset omallaan) ja oikealla kyseiseen aineiston kohtaan litteroidut piirteet.

Litterointimerkintöjen teko alkaa valitsemalla videopätkä, jolle merkintä tehdään. Merkintöjä kutsutaan annotaatioiksi. Liitteestä 1 ilmenee, että annotaatio voi olla kuvaus episodin kestosta, tauon muodosta, viittoma, kehon liikkeen suunta, nyökkäys, silmien liike tai vuorovaikutuksen eli katsekontaktin kohde. Annotaatioon kirjoitetaan, millaisena kyseinen piirre aineiston tietyssä kohdassa ilmenee. Esimerkiksi nyökkäyksen kohdalle tarkennetaan, onko kyse yhdestä nyökkäyksestä, kahdesta nyökkäyksestä vai nyökyttelystä. Crasborn, Mesch, Waters, Nonhebel, van der Kooij, Woll ja Bergman (2007, 32) ovat

¹ <http://www.lat-mpi.eu/tools/elan/download> [luettu 10.1.2007]

ehdottaneet viittomakielien annotaatiomerkinnoiksi yhtenäisiä termejä. Muun muassa kulmakarvojen asennon kuvaukseen he ehdottavat termejä koholla (raised) ja kurtistetut (furrowed).

Ehdotukset ilmestyivät sen jälkeen, kun olin oman aineistoni litteroinut. Sen vuoksi käytin annotaatioiden merkinnässä glosseihin perustuvia termejä. Niihin Crasbornin ym. (2007) artikkelissa ehdotetut ELAN-annotaatiomerkinnetkin nojaavat. Käyttämäni merkinnät selittävät lyhyesti kyseisen annotaation merkityksen. Esimerkiksi merkintää ”n1” käytin merkityksessä yksi nyökkäys. Merkintä ”n2” puolestaan tarkoittaa aineistossani kahta nyökkäystä ja termi ”nyökyttely” puolestaan yli kahta pään ylös-alas liikettä. Episodi-riville käänsin viitotun sisällön tiivistetysti suomeksi. Taukojen kohdalle merkitsin, oliko kyse pysäytetystä viittomasta (filled pause) vai käsien ristimisestä (extralinguistic pause). Viittomat merkitään suuraakkosin. Kehon liikettä kuvasin kirjaamalla annotaatioon liikkeen suunnan (eteen, taakse, vasemmalle tai oikealle). Silmien annotaatioihin merkitsin, oliko kyseessä räpäytys, räpyttely vai siristys. Vuorovaikutus riviltä ilmenee, mihin viittojan katse kohdistuu.

4.4. Luennon episodirakenne

Diskurssin taso, jota työssäni syvällisimmin tarkastelen, on episodi. Luennon jako aiheisiin ei ole sama asia kuin jako episodeihin. Episodilla tarkoitan yhtä viitottua jaksoa, jossa on yhtenäinen aihe. Aineistoni episodit, pääaiheet ja pääjaksot näkyvät liitteen 3 taulukossa. Yksi puheenaihe muodostuu usein monesta episodista. Episodi voi olla uuden pääaiheen esittely, kuten aineiston episodi 13. Siinä luennoitsija pohtii eri tapoja kohdata asiakas ennen tulkkaustilannetta. Episodi voi olla myös esimerkki, jolla viittoja havainnollistaa käsiteltävää asiaa, kuten episodi 10. Viidenkymmenen minuutin kestoisessa aineistossa on 43 episodtia.

Pääaihe muodostuu useista samaa aihetta käsittelevistä episodeista. Esimerkiksi aineiston episodeissa 5–12 luennoitsija pohtii valmistautumista eri tulkkaustilanteisiin eri näkökulmista esimerkkien kera. Ylin diskurssin taso on luennon pääjakso, joka tarkoittaa luennon johdantoa, päärunkoa tai yhteenvetoa. Taulukossa näkyvät kaikki aineiston merkittimet esiintymiskohdissaan. Alla kuvailen tarkemmin aineistoluennon sisältöä.

Luennon alkua ennen viittoja pyytää apua Powerpointin avaamiseen. Luennon johdannossa episodeissa 1–4 hän esittelee itsensä ja keventää huumorilla tunnelmaa. Seuraavaksi viittoja esittelee luennon aiheeksi viittomakielisten tulkinkäyttäjien kokemukset

yhteistyöstä viittomakielen tulkkien kanssa. Esityksessä pohditaan, miten kuurot ja tulkit voisivat yhteistyössä kehittää tulkkausta.

Aineistoluento koostuu johdannon jälkeen yhdeksästä pääaiheesta. Episodeissa 5–12 viittoja pohtii tulkkaukseen valmistautumista. Episodeissa 13–16 aiheena on asiakkaiden tulkkaukseen liittyvät toiveet. Asiasisällön välittymistä tulkkauksessa esitellään episodeissa 17–22. Neljäs pääaihe on tulkin kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen kehittäminen, josta viittoja puhuu episodeissa 23–27. Viides pääaihe (episodit 28–33) käsittelee tulkkauksen laatua. Episodeissa 34–36 luennoitsija puhuu tulkin diplomaattisesta toiminnasta tulkkaustilanteessa. Tulkin tehtävänä on silottaa kulttuurisia väärinymmärryksiä kuuron ja kuulevan kohtaamisessa. Seitsemännen pääaiheen aikana (episodit 37–39) luennoitsija analysoi, miten tulkin kielitaidon taso vaikuttaa kuuron käyttämään kieleen. Toiseksi viimeinen pääaihe (episodit 40–41) käsittelee tilanteita, joissa viittomakieliselle asiakkaalle osuu tulkiksi hänen ystävänsä. Viimeinen pääaihe (epISODEI 42) käsittelee tulkin vaitiolovelvollisuutta. Episodissa 43 viittoja päättää luentonsa loppusanoihin ja tiivistää sen sisällön.

Kuten liitteestä 3 käy ilmi, viittoja aloittaa melkein aina episodin merkitsimellä. Viittoja aloittaa 38 episodista yhdellä tai useammalla merkitsimellä. 26 episodin lopussa 43:sta luennoitsija käyttää merkitsintä. Episodien alussa esiintyy yhteensä 89 merkitsintä ja lopussa 46 merkitsintä. Luvussa 4.5. esittelen diskurssimerkitsimet, kuvailen niiden muotoa, esiintymiskohtia ja tehtäviä viittomakielisessä luennossa.

4.5. Manuaaliset diskurssimerkitsimet

Tämän tutkimuksen aineistosta löytyi 22 erilaista diskurssimerkitsintä, joista pääosa on manuaalisia merkitsimiä eli viittomia. Olen rajannut analyysin manuaalisiin merkitsimiin, mutta erittelen työn lopussa myös muutamia esimerkkejä non-manuaalisista ja spatiaalisista merkitsimistä.

4.5.1. Ajatusten keräämistä ja episodin alkua ilmaiseva merkitsin JOO

Viittoma JOO esiintyy aineistossa 13 kertaa. Niistä kahdeksan on episodin rajalla ja kolme keskellä episodista. Viimeksi mainittua kolmea JOO-viittomaa luennoitsija käyttää henkilöiden

MINÄ NYT OMA ASIA KÄSITELLÄ AIHE MITÄ? NYT MINÄ

nyökkäys keho kohti valko-

SANOJA os-8 TULKKAUS TULKKI-os-4 VIITTOMAKIELI KUURO-HÄN-os-3

kangasta

keho vasemmalle

keho oikealle

HE KOHDATA-4-3 KUINKA os-4-3? PI OMA-4 OMA-3 PIPI YHTEISTYÖ KUINKA

nyökkäys

ONNISTUA SUJUA /

nyökkäys

No niin, nyt siis luentoni aiheeseen, niin kuin valkokankaalta on nähtävissä, luentoni aiheena on tulkkaus; tulkin ja viittomakielisen kuuron kohtaaminen sekä yhteistyön sujumisen edellytykset.

4.5.2. Ajatusten keräämistä, korostusta, episodin alkua ja loppua ilmaiseva merkitsin KÄSIEN LEVITYS

Viittoja käyttää käsien levitystä 12 kertaa merkitsimenä episodin rajalla (ks. liite 3). Niistä neljä aloittaa episodin ja kahdeksan päättää episodin. Merkitsin ei esiinny toistuvasti samassa kohtaa luentorunkoa, kuten esimerkiksi NYT-merkitsin (ks. 4.5.3.). Merkitsimet eroavat toisistaan myös viittoman liikkeessä. NYT-merkitsimen artikulaatiossa käsien liikkeen suunta on alaspäin, ja huuliossa on sanahahmo nyt. Käsien levityksessä viittoman liike taas joko pysähtyy käsien levitykseen tai liikkeen suunta on ylöspäin. Huulet ovat kevyesti yhteen puristetut tai hieman auki.

Merkitsin antaa yleisölle vihjeen episodin alusta tai lopusta. Episodin alussa se kertoo yleisölle, että viittoja linkittää seuraavan episodin edelliseen. Episodin lopussa se toimii episodin päättymisen merkinä ja kiinnittää yleisön huomion episodin pääasiaan. Merkitsin antaa yleisölle ja viittojalle hetken aikaa prosessoida edellä sanottua. Käsien levityksen voisi suomentaa episodin alussa sanoin: ”no niin” tai ”niin” ja episodin lopussa ”niin siis” tai ”näin siis”.

Episodin aloittavaa merkitsintä edeltää aina tauko. Taukoa seuraa silmien räpäytys ja kulmakarvojen kohottaminen. Merkitsimeen liittyy myös nyökkäys ja kehon liike. Jos merkitsin sijaitsee episodin lopussa, tauko seuraa sitä. Episodin lopun merkitsimiin kyseiset non-manuaaliset piirteet eivät liity yhtä säännönmukaisesti. Ros ym. (2006, 3–4)

ovat tunnistaneet käsien levityksen hollantilaisen viittomakielen kerronta- ja keskustelutyöliien diskurssimerkitsimeksi. He käyttävät merkitsimestä englanniksi nimeä PALM-UP. NGT:ssä viittoja käyttää merkitsintä vuoron ja episodin päättymisen merkitsimenä sekä erottaa sillä kerronnassa tapahtumat toisistaan.

Esimerkki 2. KÄSIEN LEVITYS merkitsimenä episodin 26 lopussa ja 27 alussa

/os-1 HYVÄ PIPI KIELITAITO PIPI LIITTYY KULTTUURI /käsienristimistauko/

nyökkäytely

kehon liike eteenpäin

KÄSIEN LEVITYS

kehon edestakainen sivuliike

silmien räpäytys nyökkäys

kulmakarvat koholla

MINÄ MYÖS KYSYÄ-monelta KÄSIEN LEVITYS

kehon edestakainen sivuliike

KUURO MUUTAMA AJATELLA os-4 (valkokangas) PIPI JOKU TULKKI os-4-1 KANNATTAA OSALLISTUA MUKAAN KUURO ERI TAPAHTUMA_x SAA MYÖS PALJON/

Se on kulttuurillisesti oikea tapa tulkata kyseisessä tilanteessa, sillä kielitaitoon sisältyy myös kieleen liittyvän kulttuurin tunteminen. Niin, tähän liittyen kyselin muutamilta kuuroilta mielipidettä tästä (osoittaa otsikkoa valkokankaalla). Tulkkien kannattaa osallistua kuurojen erilaisiin tapahtumiin. Se on hyvin antoisaa.

Esimerkki 2 on luennon neljännen pääaiheen loppupuolelta. Siinä viittoja käsittelee tapoja, joilla tulkit voivat kehittää kielitaitoaan ja kulttuurintuntemustaan. Pääaiheen aluksi luennoitsija painottaa, että hänen mielestään tulkin pitää olla kaksikielinen ja -kulttuurinen. Sen jälkeen hän esittelee tapoja, joilla tulkit voi kehittää kielitaitoaan. Hän toteaa viittoma- ja suomenkielisen diskurssin poikkeavan toisistaan. Viittoja kokoaa edelliset episodit toteamalla,

että kaksikielinen ja -kulttuurinen tulkki osaa tulkkauksessa käyttää pitkää viivettä ja lukea näin hyvin kieli- ja kulttuurisidonnaisuuksia. Koonnin jälkeen viittoja ristiä kätensä ja pitää tauon. Tauon jälkeen hän kohottaa kulmakarvansa, räpäyttää silmiään ja nyökkää jatkon merkiksi. Sitten hän viittoo merkitsimen KÄSIEN LEVITYS linkittäen seuraavan episodin edelliseen. Merkitsimen aikana keho tekee edestakaisen liikkeen, joka kertoo myös uuden episodin alusta. KÄSIEN LEVITYS- merkitsintä seuraa toinen linkittävä merkitsin MYÖS. Seuraavaksi viittoja toistaa KÄSIEN LEVITYS- merkitsimen. Näin hän ilmaisee, että käsiteltävä pääaihe jatkuu vielä seuraavan episodin ajan. Merkitsimien jälkeen viittoja kehottaa pääaiheen loppukaneettina yleisöä osallistumaan viittomakielisen yhteisön tapahtumiin. Luennoitsija pitää sitä hyvänä kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen kehittämisen tapana.

4.5.3. Pääaiheen alkua ilmaiseva merkitsin NYT

NYT-merkitsin aloittaa yhtä esiintymiskertaa lukuunottamatta uuden pääaiheen. Luennoitsija käyttää sitä seitsemän kertaa. Hän aloittaa sillä episodit 3, 5, 8, 17, 28, 40 ja 42. Episodin 42 alussa viittoja käyttää merkitsintä kaksi kertaa. NYT-merkitsimistä kuusi sijaitsee luennossa uuden pääaiheen alussa. Poikkeus on episodin 8 aloittava NYT. Se ei kuitenkaan poikkea merkittävästi muista, sillä myös episodin 8 alussa viittoja siirtyy aiheesta toiseen, tosin ala-aiheesta toiseen ala-aiheeseen, eikä uuteen pääaiheeseen.

Royn (1989, 446–447) havainnoimasta ASL:n luentokielen NOW-merkitsimestä poiketen suomalaisen viittomakielien merkitsin NYT ilmaisee ala-aiheen alkua vain yhdellä esiintymiskerralla. Muilla esiintymiskerroilla se aloittaa uuden pääaiheen. ASL:n opettavassa tyyliä yhdessä esiintyvät merkitsimet o-k ja NOW poikkeavat osittain SVK:n merkitsimestä NYT. Ne herättävät SVK:n NYT-merkitsintä vahvemmin oppilaiden huomion. Yhteistä merkitsimille on se, että molemmissa kielissä merkitsimet ilmaisevat uuden asian alkua. (Ramsey & Smith 2004, 48, 54.).

Merkitsin NYT on siis melko rakennesidonnainen, koska se esiintyy yhtä poikkeusta lukuunottamatta samassa kohdassa eli uuden pääaiheen alussa. Esimerkki 3 on episodin 42 alusta. Siinä viittoja käyttää JOO-merkitsintä kaksi kertaa. JOO-merkitsimet ennakoivat uuteen pääaiheeseen siirtymistä. Viestiä tukee pitkä tauko, joka päättyy silmien räpäytykseen. NYT-merkitsimen aikana viittoja nyökkää. Nyökkäys ilmaisee yleisölle uuden

pääaiheen alkaneen. Seuraavaksi luennoitsija kääntyy kohti valkokangasta ja osoittaa sieltä uuden aiheen otsikon.

Esimerkki 3. Merkitsin NYT episodin 42 alusta

// NYT VIIMEINEN !NYT! JOO TULKKAUS-os1

käsienristimistauko nyökkäys

nyökkäys

silmien siristys

os-4 (passiivinen käsi)

keho kääntyy kohti valkokangasta

TILANNE-os1 JÄLKEEN JOSKUS HASSUA AJATELLA-os4

TULKKAUS JÄLKEEN LIITTYÄ EI-MITÄÄN

pään pudistus

YSTÄVÄ ROOLI EI ERILLINEN TÄYSIN !ERILLINEN! os-1 VAAN PI

pään pudistus

TULKKAUSTILANNE STOP --

Ja viimeiseksi vielä kerron tästä aiheesta, niin, joskus tulkkaustilanteen jälkeen sattuu siillä lailla hassusti, että, siis tilanteen päätyttyä, niin tämä ei siis liity mitenkään edelliseen ystävä tulkkina-aiheeseen, vaan nyt on kyseessä ihan täysin eri aihe, oli siis ollut tulkkaustilanne, odottakaahan niin selitän --

4.5.4. Pääaiheen alkua ilmaiseva merkitsin SITTEN

Aineistossa on viisi SITTEN-viittomaa. Niistä neljä toimii diskurssimerkitsimenä. Neljästä merkitsimestä kolme on muodoltaan ja tehtäviltään samanlaisia. Ne sijaitsevat pääaiheen alussa ja ilmaisevat yleisölle, että viittoja siirtyy edellisestä aiheesta uuteen pääaiheeseen. Nämä kolme merkitsintä sijaitsevat episodien 13, 34 ja 37 alussa. Esimerkiksi episodin 34

alun SITTEN-merkitsin auttaa yleisöä havaitsemaan, että luennon edellinen tulkkauksen laatua käsittelevä jakso päättyi, ja uusi tulkin diplomaattisuutta pohtiva jakso alkaa. Zeshan (2003, 207) on löytänyt samantyyppisen merkitsimen indo-pakistanilaisesta viittomakielestä (ks. luku 3.8.). Merkitsin BA:D ilmaisee myös IPSL:ssä uuden pääaiheen alkua. Englanniksi käännettynä se tarkoittaa ”and next” tai ”then” eli samaa kuin SVK:n merkitsin SITTEN.

Neljäs SITTEN-merkitsin episodin 29 alussa aloittaa pääaiheen sijaan uuden ala-aiheen. Viides SITTEN-viittoma ei kontekstin perusteella ole merkitsin. Se ei sijaitse episodin rajalla merkitsimien tapaan, eikä viittoja käytä sitä luentonsa jäsentämisessä. Viittoja käyttää sitä kertoessaan omakohtaista esimerkkiä kokoustulkkauksen ongelmista. Hän kertoo, että kuuron on hektisessä kokoustilanteessa vaikeaa saada puheenvuoro. Viittoma SITTEN liittyy esimerkkitalanteen ajallisen etenemisen kuvaamiseen, eikä aineistoluennon jaksottamiseen.

Episodien 13, 34 ja 37 merkitsimien non-manuaaliset ja spatiaaliset piirteet ovat samanlaisia. Merkitsintä edeltää joka kerralla pitkä tauko. Ennen merkitsintä ja sen jälkeen viittoja räpäyttää silmiään. Kulmakarvat ovat koholla. Merkitsintä edeltää tai seuraa osoitus valkokankaalle. Merkitsimen aikana keho tekee edestakaisen sivuliikkeen, mikä on toinen uuden pääaiheen alkua ilmaiseva merkitsin. Kehon edestakainen sivuliike esitellään tarkemmin luvussa 4.6.1. Esimerkki 4a SITTEN-merkitsimen käytöstä on episodin 37 alusta.

Esimerkki 4a. Pääjakson alkua ilmaiseva muoto SITTEN-merkitsimestä episodin 37 alusta

JOO // os-1 JOO SITTEN

käsienristimistauko

nyökkäys

kulmakarvat koholla

räpäytys

räpäytys

kehon edestakainen sivuliike alkaa

TULKKAUSTEKNIikka ERI TILANNE KUINKA KUINKA

kehon edestakainen sivuliike päättyy
katse valkokankaalle

TULKKAUSTEKNIikka pass käsi: g-käsimuoto

SUURIN OSA KUURO AJATTELEE

akt käsi: os-g-käsimuotox

RIIPPUU MILLAINEN TULKKI PERSONA MILLAINEN TULKKAUS KÄYTTÄÄ MILLAINEN
KIELI KUINKA VIITTOO MITEN KOKONAISUUS KUINKA os-1 (molemmat kädet)
VAIKUTTAA-2-1 MILLAINEN ITSE KÄYTTÄÄ VIITTOO—

Niin, seuraavaksi aiheena on tulkkaustekniikka eri tilanteissa, millainen tulkkaustekniikka on, siitä enemmistö kuuroista on sitä mieltä, että riippuu tulkista ja hänen tulkkauksestaan, tulkkausvalinnoistaan, kielenkäytöstään ja viittomisestaan, näistä kaikista, ne vaikuttavat, että millaista kieltä kuuro käyttää.—

Esimerkin 4a SITTEN-merkitsintä edeltävän episodin 36 lopussa ei ole episodin päättymisestä kertovaa merkitsintä. Episodi 36 päättää luennon kuudennen pääaiheen. Episodia 37 edeltää pitkä tauko, joka ilmaisee yleisölle, että edellistä aihetta ei mahdollisesti jatketa. Tauon puolivälissä viittoja katsoo kelloaan ja kommentoi nopeasti, että ”onpa aika hujahtanut vauhdilla”. Tämäkin välikommentti viestii yleisölle, että luennoitsija on todennäköisesti siirtymässä asiassa eteenpäin, eikä tule käyttämään edelliseen enempää aikaa.

Siirtymä episodin 37 uuteen pääaiheeseen alkaa merkitsimellä JOO. Kuten luvussa 4.5.1. todettiin, kyseinen merkitsin ilmaisee uuden episodin alkavan ja viittojan keräävän ajatuksiaan jatkoa varten. Seuraavaksi viittoja ristii kätensä lyhyen tauon ajaksi. Sitten luennoitsija osoittaa seuraavaa pääotsikkoa ja toistaa merkitsimen JOO. Osoituksen ja JOO-merkitsimen aikana viittoja nyökkää, räpäyttää silmiään ja kohottaa kulmakarvat. Ne ilmaisevat yleisölle, että täytesanojen jälkeen luennoitsija menee itse asiaan. Viittomalla SITTEN-merkitsimen ja räpäyttämällä silmiään viittoja ilmaisee aloittavansa uuden pääaiheen. Alkava pääaihe käsittelee tulkin kielitaidon vaikutusta asiakkaan käyttämään kieleen.

Esimerkissä 4b näkyvä ala-aiheen aloittava SITTEN-merkitsin on hieman erilainen esimerkin 4a merkitsimeen verrattuna. Esimerkin 4b merkitsintä viittoja käyttää episodin 29 alussa. Siihen liittyy kehon liike oikealle. Lisäksi merkitsimen aikana leuka on ylhäällä ja pää takakenossa. Merkitsin sijaitsee tulkkauksen laatua käsittelevän pääaiheen toisen episodin alussa. Edellä kuvatusta SITTEN-merkitsimestä poiketen tällä muodolla viittoja ilmaisee siirtyvänsä pääaiheen sisällä ala-aiheesta toiseen.

Esimerkki 4b. SITTEN-merkitsimen ala-aiheita erottava muoto episodin 29 alusta

/ MALTTAKAAHAN HELPPO MUTTA AJATELLA

käsienristimistauko räpätys

kulmakarvat koholla

leuka alhaalla

SITTEN

pää takakenossa, leuka koholla

kehon siirto oikealle

ESIMERKKI KOKOUSTILANNE PI VAIKEA MYÖS KUURO-os-4 (koko kädellä) MYÖS TULKKI-os-3 (koko kädellä) PI VAIKEA--

Antakaapas kun kerron lisää, edellä mainitsemini tilanteisiin valmistautuminen vielä onnistuu, mutta entäs sitten esimerkiksi kokoustilanteet, jotka ovat todella haastavia sekä kuuroille että tulkille. Siis todella vaativia.--

Esimerkissä 4b viittoja on episodissa 28 aloittanut uuden pääaiheen. Tässä viidennessä pääaiheessa hän käsittelee tulkkauksen laatua ja sujuvuutta eri tilanteissa. SITTEN-merkitsimen ala-aihetta erottavaa muotoa luennoitsija käyttää episodin 29 alussa. Pääaiheen ensimmäisessä episodissa on käynyt ilmi, että tulkkauksen laatu on sidoksissa tulkin kielitaitoon ja asiantuntemukseen. Asioimistulkkauksen koetaan sujuvan, mutta luennot, opiskelutulkkaukset ja kokoustulkkaukset koetaan haasteellisimmiksi. Viittoja toteaa episodin 28 loppuun, että kokoustulkkauksiin on vaikea valmistautua. Episodin 28 päättymisen merkitsimenä on toisto, joka päättyy käsienristimistaukseen.

Tauon jälkeen luennoitsija viittoo luvussa 4.5.5. esiteltävän merkitsimen MALTTAKAAHAN ja kohottaa kulmakarvat. Merkitsin vihjaa yleisölle edellisen episodin teeman jatkuvan. Silmien räpätys MALTTAKAAHAN-merkitsimen lopussa ennakoii uuden ala-aiheen tarkemman käsittelyn pian alkavan. Seuraava, luvussa 4.5.9. analysoitava, MUTTA-merkitsin ilmaisee, että uuden ala-aiheen asia liittyy edelliseen, mutta näkökulma

tulee olemaan vastakkainen. SITTEN-merkitsimen aikana leuka on koholla ja keho siirtyy oikealle edeltävän ala-aiheen viittomispaikasta. Leuka ja keho yhdessä SITTEN-merkitsimen kanssa ennakoivat uutta näkökulmaa. Kyseisessä ala-aiheessa viittoja käsittelee kokoustulkkauksen laatuongelmia.

4.5.5. Lisäselvityksestä ja korostuksesta

kertovat merkitsimet MALTTAKAAHAN ja STOP

Viittoja käyttää luennon aikana esimerkin 5a MALTTAKAAHAN-merkitsintä neljä kertaa ja esimerkin 5b merkitsintä STOP kolme kertaa. Molempiin liittyvät samat non-manuaaliset piirteet. Viittoja joko laskee leuan alas tai nyökkää. Silmät ovat hetken kiinni tai räpäyttävät muutaman kerran. Kulmakarvat ovat koholla. Merkitsimiin liittyy myös kehon siirto sekä katsekontakti yleisöön. Merkitsimiä edeltää tauko.

MALTTAKAAHAN sijaitsee kolmella kerralla episodin (episodit 16, 29 ja 31) alussa tai alkupuolella ja kerran episodin loppupuolella (episodi 42). Konteksti on merkitsimen tehtävän kannalta tärkeämpi kuin sen sijainti episodissa. Viittoja käyttää merkitsintä kaksi kertaa ennen esimerkkiä ja kaksi kertaa esimerkin jälkeen. Viittoja pyytää sillä yleisöä malttamaan hetken, jotta hän voi selittää tarkemmin, mitä tarkoitti. Merkitsin indikoi viitotun jakson, jossa lisäselvitys tulee. Episodeissa 16 ja 29 viittoja ensin johdattaa yleisön aiheeseen, viitto merkitsimen ja sen jälkeen kertoo asiaan liittyvän esimerkin. Esimerkki antaa lisätietoa asiasta. Episodeissa 31 ja 42 esimerkki edeltää merkitsintä. Merkitsimen jälkeen viittoja kommentoi esimerkkiä.

Esimerkissä 5a episodin 16 johdannossa luennoitsija selittää, että tulkilla pitää olla hyvä tilannetaju eli kyky lukea ja kontrolloida tulkkaustilannetta. Jos näin on, kuurot kokevat tulkkauksen sujuvaksi. Merkitsimen MALTTAKAAHAN jälkeen viittoja kertoo esimerkin tilanteesta, jossa tulkin tilannetaju oli ollut huono. Tällöin merkitsimen voisi kääntää ”malttakaapas, kun kerron tästä tilannetajun merkityksestä enemmän” tai ”antakaapas, kun havainnollistan tarkoittamaani vielä seuraavalla esimerkillä”. Merkitsin merkkää sellaisen viitotun jakson alkavan, jossa viittoja antaa lisätietoa käsiteltävästä asiasta ja syventää sitä. Merkitsimen jälkeen viittoma HELPPO jää tauon ajaksi ilmaan. Taukoon liittyy vakuuttava nyökyttely. Tauon jälkeen viittoja aloittaa esimerkin viittomilla JOS ESIMERKKI. Viittomien aikana silmät räpäyttävät kaksi kertaa ja keho alkaa siirtyä oikealta vasemmalle. Näin viittoja erottaa esimerkin johdannosta. Varsinaisen esimerkin luennoitsija

aloittaa MALTTAKAAHAN-merkitsimellä ja toistamalla viittoman ESIMERKKI. Merkitsimen aikana silmät räpäyttävät ja kulmakarvat kohoavat ennakoiden esimerkin alkua. Itse esimerkin kertominen alkaa nyökkäyksestä. MALTTAKAAHAN-merkitsin on vuorovaikutuksellinen. Luennoitsija osoittaa sanansa selvästi suoraan yleisölle ja on ennen merkitsintä ja sen jälkeen katsekontaktissa yleisöön.

Esimerkki 5a. MALTTAKAAHAN-merkitsimen käytöstä episodin 16 alusta

–PITÄÄ AINA JATKUVASTI PIPI VARMUUDEN VUOKSI NYT TILANNE

nyökkäys katse-4-3

HALLITA SUJUA PIPI KUURO-os-3 (koko kädellä) HELPPO PIPI TULKKAUS

nyökkäys

SUJUA HELPPO / JOS ESIMERKKI

pysähtynyt viittoma

nyökyttely

räpäytys räpäytys

kehon liike oikealta vasemmalle

MALTTAKAAHAN YKSI ESIMERKKI JO KUURO KÄVELLÄ-1-2 TULLA-1-2 – –

kehon liike oikealta vasemmalle jatkuu

räpäytys nyökkäys

leuka alhaalla

kulmakarvat koholla

kontakti yleisöön

—Tulkin pitää jatkuvasti olla varmuuden vuoksi tilanteen tasalla, jotta tulkkaustilanne etenisi sujuvasti. Se helpottaa kuuroa, koska tulkkaus sujuu. Jos esimerkiksi, odottakaapas niin, kerron tästä yhden esimerkin, kuuro tuli paikalle paha aavistamatta—

STOP-merkitsintä luennoitsija käyttää episodien 33, 39 ja 42 alussa. Kaikilla kolmella käyttökerralla sitä edeltää uuden episodin otsikko tai lyhyt johdanto aiheeseen. Merkitsimen

jälkeen aihetta aletaan käsitellä syvällisemmin. Viittoja siis kertoo ensin uuden aiheen, jonka jälkeen hän merkitsimellä sekä pyytää yleisöä malttamaan hetken että ilmaisee seuraavaksi selittävänsä asiaa tarkemmin. Esimerkissä 5b episodin 33 alussa viittoja toteaa, ”laitoin tähän kohtaan luentorunkoani teeman tasavertaisuus” sitten hän viittoo merkitsimen STOP ja ryhtyy selittämään, mitä hän tasavertaisuudella tarkoittaa. Metzgerin esittelemästä (1999, 95) ASL:n STOP-merkitsimestä poiketen ainakaan tällä luennolla viittoja ei käytä SVK:n STOP-merkitsintä välihuomautuksen tai asiasta poikkeamisen merkitsimenä, vaan sen merkkinä, että edellä lyhyesti esiteltyyn asiaan paneudutaan seuraavaksi tarkemmin.

Esimerkki 5b. STOP-merkitsimen käytöstä episodin 33 alusta

//MINÄ MIKSI MINÄ LAITTAAN-4 TASA-ARVO-os-4 /TASAVERTAISUUS _____

pysähtynyt viittoma

nyökkäys

räpäytys

kulmakarvat

koholla

/ STOP

silmien räpäytys

kontakti yleisöön

TÄRKEÄ MINÄ HUOMATA SUURIN OSA KUURO SANOJA ASIOIMISTILANNE-

kehon liike etuvasemmalle

/os-1 _____ PI TUNTUU SELVÄ PIPI TASAVERTAINEN KUULEVA KANSSA --

pysähtynyt viittoma

nyökkäys nyökyttely

Laitoin luentorunkoni tähän kohtaan otsikon tasa-arvo, tasavertaisuus, antakaapas, kun selitän miksi, siksi, että se on tärkeä teema. Olen havainnut, että enemmistö kuuroista kokee asioimistilanteessa itsensä tasaveroiseksi kuulevan kanssa.--

Esimerkissä 5b luennoitsija siirtyy paritulkkausta käsittelevästä episodista 32 tulkkaustilanteen osapuolien tasavertaisuutta käsittelevään episodiin 33. Viittoja aloittaa episodin 33 johdantolauseella, jossa hän mainitsee uudeksi aiheeksi tasavertaisuuden. Viittoma TASAVERTAINEN jää hetkeksi ilmaan. Taukoa seuraa nyökkäys ja merkitsin STOP. Nyökkäyksen aikana kulmakarvat kohoavat ja silmät räpäyttävät ennakoiden STOP-merkitsintä ja johdannossa esitetyn aiheen lähempää tarkastelua. Merkitsimen aikana silmät räpäyttävät uudelleen ja keho alkaa siirtyä etuvasemmalle johdannon viittomispaikasta. Merkitsin ja siihen liittyvät non-manuaaliset piirteet kertovat yleisölle, että johdannosta siirrytään seuraavaksi ala-aiheen syvällisempään tarkasteluun. Viittoja osoittaa merkitsimen suoraan yleisölleen, sillä hän ottaa ennen sen viittomista katsekontaktin yleisöön.

4.5.6. Välikommentin merkitsin MUTTA KUITENKIN

Viittoja käyttää merkitsintä MUTTA KUITENKIN kaksi kertaa. Merkitsin esiintyy episodin 13 alussa ja episodin 16 lopussa. Viittoja poikkeaa asiasta välikommentin verran ja merkitsimen jälkeen jatkaa välikommenttia edeltävää aihetta uudella näkökulmalla. Viittoja aloittaa episodin 13 mainitsemalla puhuvansa viittomakielisen asiakkaan kohtaamisesta. Sitten toteaa välikommenttina, että aihe liittyy edellisessä episodissa käsiteltyyn asiakaskunnan tuntemiseen. Merkitsimen jälkeen viittoja jatkaa välikommenttia edeltävää aihetta. Hän jatkaa sanoen, että viittomakielisten asiakkaiden toiveet siitä, miten he haluavat tulkin ennen tulkkausta kohdata, poikkeavat toisistaan.

Kulmakarvat ovat koholla ennen merkitsintä. Esimerkissä 6 näkyy merkitsimeen liittyvä kehon liike. Merkitsimen alussa näkyy välikommentin aikainen hieman vasemmalle kääntynyt kehon suunta. Merkitsimen lopussa näkyy, että kehon rintamasuunta on kääntynyt takaisin eteenpäin alkuperäisen aiheen paikkaan, jota viittoja välikommentin jälkeen jatkaa. Merkitsimen aikana viittojalla on katsekontakti yleisöön, jolle hän suoraan osoittaa välikommenttinsa.

Esimerkki 6. merkitsimen MUTTA KUITENKIN toisesta käyttökerrasta episodin 16 lopusta

–YKSI ESIMERKKI JO PIPI KUURO KÄVELLÄ-huolettomasti TULLA-kl-g PIPI

roolinvaihto

LUENTO TULKKI HETI HUOMAUTTAA MITÄ MIKSI VIIPYÄ os-4 OPISKELIJA

roolinvaihto

PISTÄÄ SILMÄÄN _KUURO MITÄ JOO MINÄ MYÖHÄSTYÄ JO ISTUA

roolinvaihto

NOLO ISTUA VAAN PIPI TULKKI-kl-g EDETÄ JATKAA NYT MINÄ-os PIPI

KUURO (pass käsi)

HARVOIN TAPAHTUAx MUTTA SUURIN OSA EI-OLE

kehon suunta vasemmalle

kulmakarvat koholla

/MUTTA

KUITENKIN MYÖS PUHUA LUENNOIDA TAPAHTUA-

pysähtynyt viittoma

kehon suunta vasemmalle kehon suunta eteen

YHTÄKKIÄ ERI AIHEESTA-SIVUUN TULKKI PULASSA HETI MUUTTUA VIITTOA PIPI OSAA TILANNETAJU PITÄÄ OLLA/

— yksi esimerkki tästä [tilannetajun tärkeydestä]: kuuro tuli luennolle. Tulkki tivasi heti syytä myöhästymiseen. Kuuro oli näkemästään ihmeissään: ”joo olen myöhässä” ja istui nolona alas. Tulkin olisi kyseisessä tilanteessa pitänyt vaan jatkaa tulkkaustaan kommentoimatta mitään. Tosin näin käy [että tulkki tivaa syytä myöhästymiseen] äärimmäisen harvoin, useimmiten niin ei käy, mutta kuitenkin siis. Yhtälailla puhuja voi yhtäkkiä poiketa aiheesta radikaalisti. Tällöinkään tulkki ei voi pudota karryiltä, vaan hänen pitää heti sopeutua uuteen käänteeseen. Tulkilla pitää olla hyvä tilannetaju.

Esimerkistä 6 ilmenee, kuinka viittoja käyttää episodin 16 lopussa MUTTA KUITENKIN -merkitsintä. Episodin alussa luennoitsija on usein eri sanankääntein tuonut ilmi, että hän pitää tulkin tilannetajua hyvin tärkeänä. Sitten hän siirtyy luentotyylisestä kertovaan tyyliin lyhyen esimerkin ajaksi. Esimerkki havainnollistaa tilannetta, jossa tulkki kommentoidessaan kuuron asiakkaan myöhästymistä toimi väärin. Esimerkin aikana viittojan keho on hieman vasemmalle kääntyneenä. Välikommentti seuraa esimerkkiä. Välikommenttina viittoja toteaa, että tulkit kommentoivat kuuron toimintaa epäkorrektisti vain harvoin. Suurin osa tulkeista ei toimi niin. Välikommentin lopuksi viittoma EI-OLE jää tauon ajaksi ilmaan. Sitä seuraavat silmien räpäytykset ja kulmakarvojen kohotus, jotka ennakoivat välikommentin loppumista.

Merkitsin MUTTA KUITENKIN ja kehon liike eteenpäin vihjaavat yleisölle viittojan jatkavan välikommenttia edeltävää asiaa. Kun viittoja jatkaa tilannetajun käsittelyä uudella näkökulmalla, hänen kehonsa suunta siirtyy eteenpäin. rintamasuunta on eteenpäin episodin loppuun asti.

4.5.7. Linkittävä merkitsin MYÖS

Luennoitsija käyttää MYÖS-merkitsintä esitelmässään 11 kertaa. MYÖS-merkitsin sijaitsee aina episodin alussa. Sen tehtävä on säännönmukainen. Viittoja merkitsee sillä jakson, jossa edellinen pääaihe edelleen jatkuu. MYÖS-merkitsin linkittää edeltävän ja seuraavan episodin aiheet toisiinsa. Merkitsintä edeltää tauko ja useimmiten myös nyökkäys sekä silmien räpäytys ja kulmakarvojen kohotus.

Alla näkyvässä esimerkissä 7 episodista 37 aiheena on tulkin vaikutus viittomakielisen asiakkaan kielenkäyttöön tulkkaustilanteessa. Luennoitsija kertoo tulkin heikon kielitaidon vaikuttavan viittomakielisen ilmaisuun. Viittomakielinen helpottaa kieltään tulkille. Hän tekee niin, koska pelkää, että tulkki ymmärtää muuten väärin. Episodin lopussa luennoitsija mainitsee, että kuuron pitäisi saada ilmaista itseään vapaasti omalla tyyllillään. Tätä seuraa episodin 37 päättävä tauko viittoman KIELI aikana. Tauon aikana viittoja nyökyttelee vahvistaakseen sanomaansa ja lopuksi laskee kädet alas ristiin. Sitten hän tarkistaa seuraavan otsikon tietokoneelta. Tauon lopussa viittoja räpäyttää silmiään, kohottaa kulmakarvat ja nyökyttää kevyesti päätään seuraavan episodin alun merkiksi. Seuraavaksi hän viitto merkitsimen MYÖS ja osoittaa valkokankaalta seuraavan ala-otsikon. Käännyttyään takaisin kohti yleisöä viittoja jatkaa samasta pääaiheesta uudella näkökulmalla. Uusi episodi 38 käsittelee tulkin itsevarmuuden vaikutusta kuuroon asiakkaaseen.

Esimerkki 7. MYÖS-merkitsimen käytöstä episodin 38 alusta

/MUTTA MIKÄ OLISI IHANA KUURO SAA VIITTOA OMA

keho oikealla posket pullollaan

silmiä siristys vuorovaikutus yleisön kanssa

KIELI/

_____ käsienristimistauko//

pysähtynyt viittoma

nyökyttely

katse alas

askel eteen

keho alkaa kääntyä

kohti valkokangasta

MYÖS TULKKAUSTILANNE MYÖS TULKKI PERSOONA

os-4 (valkokankaalle pass. kädellä)

keho kääntyy takaisin eteenpäin

keho kohti valkokangasta

nyökyttely

silmien räpäytys

kulmakarvat koholla

MIELELLÄÄN PIPI POKKANA VARMA PIPI SUJUA VAIKUTTAA KUURO PIPI

nyökkäys

nyökyttely

askel taakse

HELPPO POKKANA VIITTOA

Mutta ihanne olisi, että kuuro saisi ilmaista itseään vapaasti omalla kielellään...Samoin myös tämä (osoitus valkokankaalle kohti otsikkoa itsevarmuus)...Tulkkaustilanteessa tulkin olisi hyvä olla itsevarman oloinen, se vaikuttaa myös kuuroon niin, että kuuro voi tulkkaukseen sujumiseen luottaen viittoa asiansa. --

4.5.8 Linkittävä merkitsin numerolista

Viittoja käyttää luennon aikana numerolista-merkitsintä kolmessa kohtaa. Kaikissa kolmessa numerointi lähtee numerosta yksi ja päättyy numeroon kolme. Listausta viittoessa luennoitsijalla on passiivisen käden sormista ojennettuna vain numeroa ilmaiseva/t sormi/et. Hän viittaa niihin aktiivisen käden etusormella. Numeroidulla listauksella viittoja sitoo episodin sisällä toisiinsa peräkkäisten näkökulmien, vaihtoehtojen, toiveiden tai mahdollisuuksien sarjan. Kukin listan numero edustaa yhtä asiakokonaisuutta. Zeshan (2003, 207) on tunnistanut vastaavan merkitsimen (enumeration) indo-pakistanilaisesta viittomakielestä, kuten luvusta 3.8. käy ilmi. Nilsson (2007, 174-176) on tunnistanut saman

listan ruotsalaisen viittomakielen dirskurssimerkitsimeksi. Hän kutsuu sitä sekventiaalisiksi listapoijuiksi.

Episodin 9 loppupuolen numerolistalla rakennetussa näkökulmien sarjassa viittoja toistaa listan ensimmäisen numeron näkökulman alussa ja lopussa. Samoin käy episodin 24 lopun numerolistassa. Episodin 13 listan numerot viittoja tuottaa vain yhden kerran. Viimeksi mainitun listan avulla luennoitsija luettelee tapoja, joilla tulkit voivat kehittää viittomakielen taitoaan. Ensimmäiseksi hän mainitsee viittomakielisten uutisten katsomisen hyödyt ja ongelmakohdat (uutisten lyhyt kesto), toisena Kuurojen Liiton viittomakielisten videotiedotteiden tilaamisen hyvät ja huonot puolet. Kolmas tapa on kuuron ystävän kanssa jutustelu. Luennoitsija erottaa kunkin kielitaidon kehitystavan omaksi kokonaisuudekseen numeroimalla ne yhdestä kolmeen.

Luennoitsija viittoo merkitsimen joko listaan kuuluvan näkökulman alussa tai lopussa. Alun numerointien kanssa non-manuaalisia piirteitä näkyy vähemmän kuin lopun numeroinneissa. Kun seuraava listaus on jo pohjustettu edellisen listan osan lopussa, ei piirteitä näkökulman alussa tarvitse toistaa yhtä vahvoina. Näkökulman alun numerolistauksen kanssa ovat pää ja keho liikkuvat pois päin kohdasta, jossa edellinen listan osa viitottiin. Listan lopun merkitsimen aikana viittoja lisäksi nyökkää ja räpyttelee silmiään. Esimerkki numerolistasta näkyy alla.

Esimerkki 8. numerolistasta merkitsimenä

Numerolistaukset yksi, kaksi ja kolme episodista 13

-- OSA SANOA MIELUMMIN TULKKI TAVATA PIPI EI-MITÄÄN PIPI KYLLÄ

kehon liike vasemmalle

pään pudistus

katseella paikannus

TIETYSTI TERVEHTIÄ MUTTA EI-MITÄÄN SELLAISEN RUPATTELU EI 2-

pään pudistus

katseella paikannus

henkilöä-menee-1-2 TULKKAUSTILANNE VALMIS 2-hlöä-mennä-2-1 HYVÄSTELLÄ-oikean käden liike1-3, vasemman käden liike 1-4 2hlöä-erota-oikean käden liike1-3, vasemman käden liike 1-4

OLLA SELLAISEN IHMETELLÄ

pää ja keho etukenoon

numerolista 1 _____ numerolista 2 _____

pää ja keho etukenossa nyökkäys kehon liike oikealle

räpäytys räpäytys

KUURO EI HALUTA TAVATA JUTELLA-pitkään MITÄ KUULUU VOI OLLA

pudistus kehon siirto vasemmalle (roolinvaihto)

TUTTU TUNTEA MUTTA PI EI TUNNE EI VAAN JUTELLA-pitkään --

pään pudistus

-- /numerolista 3 _____ RIITTÄÄ TAVATA MINÄ RIITTÄÄ HUOMAUTTAA

pään pudistus

katseella paikannus 4 kehon suunta etuoikealle

KERTO A TULKKAUS-os-1y MAHDOLLISTA TAPAHTUA OLLA MITÄ

pass käsi os-4

posket pullistuneet

TULKKAUSTILANNE-os-1y TULLA listaus ASIA KÄSITELLÄ TULLA lista --

-- Osa kuuroista on sitä mieltä, että tulkin tavatessa ei tarvitse sen kummempia tai tietysti moikataan, tervehditään siis, mutta ei tarvitse sen kummempia rupatella, vaan mennään tilanteeseen ja tulkkaustilanteen päätyttyä sanotaan hei ja lähdetään omille teille. On siis tällainenkin lähestymistapa (ihmetellen). Toinen toive tulkin kohtaamisesta on erilainen. Tässä tapauksessa kuuro haluaa rupatella tulkin kanssa vaikka tuntisikin tulkin vain pintapuolisesti, eikä sen paremmin, mutta kuitenkin haluaa jutustella tulkin kanssa.--

—Kolmantena vaihtoehtona on, että ei jutustella, vaan riittää, että tavattaessa kuuro kertoo tulkille, mitä tulkkaustilanteessa todennäköisesti tulee tapahtumaan ja, mitä asioita tilanteessa tullaan käsittelemään.--

Esimerkin 8 episodin 13 numerolistan aiheena ovat kuurojen asiakkaiden erilaiset toiveet tulkin kohtaamisesta ennen tulkkaustilannetta. Numerolistalla viittoja erottaa ja samalla linkittää toiveet toisiinsa. Luennoitsija aloittaa numerolistan kertomalla, että osa kuuroista asiakkaista tyytyy tavattaessa vain tervehtimään tulkkia. Sitten hän liittää kyseisen näkökulman listan ensimmäiseen sormeen. Lista jatkuu osoittamalla suoraan ensimmäisen listauksen jälkeen listan toista sormea. Toinen sormi viittaa näin niihin kuuroihin asiakkaisiin, jotka haluavat rupatella tulkin kanssa ennen tulkkausta. Kun toinen toive on esitelty, viittoja siirtyy listan kolmanteen osaan osoittamalla siihen viittaavaan passiivisen käden kolmanteen sormeen. Kolmannella sormella viittoja viittaa niihin asiakkaisiin, joille riittää se, että he antavat lyhyen selostuksen tulevasta tulkkaustilanteesta tulkille ennen tilanteen alkua.

Listan ensimmäisen osan aikana viittojan pää ja keho kumartuvat selvästi eteenpäin kiinnittäen huomion listauksen ensimmäiseen osaan. Samalla luennoitsija nyökkäämällä ja räpäyttämällä silmiään vihjaa, että listan ensimmäisen osa päättyy. Ennen listan toista numerointia viittoja suoristaa kehonsa ja nostaa pään normaaliasentoon sekä ottaa askeleen oikealle. Näin hän erottaa listan toisen näkökulman ensimmäisestä ja siirtyy esittelemään listan toista toivetta. Viittoja toimii samoin listan toisen osan päättyessä, kun hän siirtyy kertomaan listan kolmannesta osasta.

4.5.9. Vastakohtadan merkitsin MUTTA

Luennoitsija käyttää MUTTA-merkitsintä kuuden episodin lopussa ja yhden episodin alussa erottamaan jatkon edellä sanotusta. Merkitsintä edeltää kaikilla käyttökerroilla lyhyt tauko. Tauon jälkeen keho siirtyy pois edellisen asian viittomispaikasta. Kehon liike ja MUTTA merkitsevät, että seuraava viitottu jakso on vastakohtainen suhteessa edelliseen.

Esimerkki 9. MUTTA-merkitsimestä episodin 37 lopusta

— MINÄ PAKKO ALENTAA SISULLA VIITTOA-selkeästi

kehon siirto taakse

os-4 (passiivinen käsi)

SAA YMMÄRTÄÄ PIPI

os-4 (passiivinen käsi)

kehon siirto vasemmalle

OIKEA YMMÄRTÄÄ KÄSIEN LEVITYS/ MUTTA MIKÄ OLISI IHANA

os-4 (passiivinen käsi) pysähtynyt viittoma

keho oikealle

silmien siristys

KUURO SAA VIITTOA OMA

posket pullollaan

vuorovaikutus yleisön kanssa

KIELI/(pysäytetty tauko)

käsienristimistauko//

nyökyttely

katse alas

askel eteen

keho alkaa kääntyä

kohti valkokangasta

— Minun on siis pakko helpottaa kieltäni, viittoa todella selkeästi, jotta tulkki ymmärtäisi sanomani oikein. Mutta ideaalitalannehan olisi, että kuuro saisi ilmaista itseään vapaasti omalla kielellään.

Ennen esimerkkiä 9 luennoitsija on kertonut kuurojen selventävän kieltään tulkille, koska he pelkäävät, että tulkki ei muuten ymmärrä heitä. Episodin lopussa luennoitsija viittoo MUTTA-merkitsimen. Seuraavaksi hän toteaa, että vaikka kuurot yksinkertaistavat kieltään tulkkauksen takia, he päinvastoin toivoisivat voivansa ilmaista itseään omimmalla tavallaan ilman väärinymmärtämisen pelkoa. Ennen merkitsintä viittoja pitää tauon. Sen aikana aktiivinen käsi jää ilmaan käsien levitykseen ja passiivinen käsi viittaamaan tulkin paikannukseen. Tauko vihjaa edellisen ajatuskokonaisuuden päättyvän. Tauon lopussa silmät ensin räpäyttävät ja sitten jäävät siristykseen MUTTA-merkitsimen ajaksi. Merkitsimen viittomisen aikana keho siirtyy edellisen asian viittomispaikasta oikealle erottaen vastakkaiset ajatukset toisistaan.

4.5.10. Aikaa ilmaiseva VIIMEINEN

Esimerkissä 10 näkyvä manuaalinen diskurssimerkitsin VIIMEINEN esiintyy aineistossa kerran. Luennoitsija käyttää sitä luennon päärungon viimeisen episodin alussa. Episodin 42 aiheena on tulkin vaihtolovelvollisuuden soveltaminen käytännön tilanteissa. Episodi on itsenäinen pääaihe. Sen jälkeen viittoja esittää loppusanat.

Esimerkki 10. Merkitsin VIIMEINEN

// _____ NYT VIIMEINEN !NYT! JOO TULKKAUS-os1 TILANNE-os1 JÄLKEEN
 kädet alhaalla kädet ristiin nyökkäys nyökkäys
 kulmakarvat siristys räpäytys
 koholla keho valkokankaalle
 os-4 (passiivinen käsi)
 JOSKUS HASSUA AJATELLA-os4 TULKKAUS JÄLKEEN LIITTYÄ EI-MITÄÄN
 pään pudistus
 YSTÄVÄ ROOLI EI ERILLINEN TÄYSIN !ERILLINEN! os-1 VAAN PI
 pään pudistus
 TULKKAUSTILANNE STOP --

Ja viimeiseksi vielä kerron tästä aiheesta, niin, joskus tulkkaustilanteen jälkeen sattuu siillä lailla hassusti, että, siis tilanteen päätyttyä, niin tämä ei siis liity mitenkään edelliseen ystävä tulkkina-aiheeseen, vaan nyt on kyseessä ihan täysin eri aihe, oli siis ollut tulkkaustilanne, odottakaahan niin selitän --

Esimerkissä 10 episodin 41 päätyttyä seuraa pitkä tauko. Viittoja laskee kädet alas. Valmistautuessaan jatkamaan hän nostaa kädet hetkeksi rinnan eteen ristiin. Sen jälkeen kulmakarvat käyvät nopeasti ylhäällä ja luennoitsija viittoo lyhyen NYT-merkitsimen. Pitkä tauko, NYT-merkitsin ja kulmakarvojen kohotus kertovat yleisölle, että uusi episodi on alkamassa. Seuraavaksi luennoitsija viittoo VIIMEINEN-merkitsimen. Sen aikana viittoja nyökkää ja siristää silmiään. Merkitsin ilmaisee yleisölle, että seuraavan jakson aikana luento

lähenee loppuaan. Merkitsimen jälkeen luennoitsija kääntyy kohti valkokangasta ja viittoo uudelleen merkitsimen NYT. Toinen NYT on painokas. Luennoitsija osoittaa viimeisen aiheen valkokankaalta ja viittoo JOO-merkitsimen. JOO-merkitsimen aikana viittoja nyökkää ja räpäyttää silmiään. Niiden perusteella yleisö tietää, että viittoja on koonnut ajatuksensa ja siirtyy seuraavaan asiaan.

VIIMEINEN merkitsee yleisölle viitotun jakson, jonka aikana luennoitsija ryhtyy lopettelemaan luentoa. Sen aikana luennoitsija on katsekontaktissa yleisön kanssa. Merkitsimellä viittoja sananmukaisesti ilmaisee yleisölle, että kyseinen episodi on luennon viimeinen. Näin yleisö ja seminaarin järjestäjät voivat ennakoida, että esitys tulee todennäköisesti päättymään ajallaan. Luennon aluksi on ilmoitettu, että lopussa on aikaa yleisön kysymyksille ja kommenteille. Merkitsin vihjaa epäsuorasti yleisölle, että se voi alkaa valmistautua esittämään luentoan liittyviä kysymyksiä.

4.5.11. Yhteenvedon merkitsin lista

Aineistossa on neljä lista-merkitsintä. Kun luennoitsija tuottaa merkitsimet, hänellä on vahva katsekontakti yleisöön. Lista-merkitsin poikkeaa luvussa 4.5.12. esiteltävästä SELLAINEEN lista -merkitsimestä siten, että lista esiintyy yksinään. Kaksi ensimmäistä lista-merkitsintä ovat sekventiaalisia. Ne esiintyvät lähellä toisiaan 4:n episodin alussa ja lopussa. Ensimmäisessä listassa viittoja poikkeuksellisesti ei kosketa aktiivisen käden etusormella listaan vuorotellen aukeavia sormia, kuten merkitsimen toisella käyttökerralla. Sen sijaan hän viittoo neutraalitilaan ylhäältä alas sisällysluettelon otsakkeita muistuttavan listan, kuten esimerkistä 11a näkyy. Luvun 4.5.12. esimerkissä 12 esitellään lista-merkitsimen toinen esiintymiskerta ennen merkitsintä SELLAINEEN lista. Seuraavat kaksi lista-merkitsintä ovat episodin 5 lopussa. Ne ovat muodoltaan staattisia.

Ensimmäisen ja toisen listan aikana viittojan kulmakarvat ovat kurtussa, pää etukenossa ja katse käy listassa. Lisäksi viittoja siristää silmiään tiivistelmän merkiksi. Silmien siristyksestä kerron tarkemmin luvussa 4.7.1. Esimerkistä 11a näkyy, miten luennoitsija käyttää lista-merkitsintä episodin 4 alussa. Ennen merkitsintä viittoja on episodissa 3 esitellyt asiat, jotka hän tulee luennolla käymään läpi. Luentorungon esittelyn jälkeen viittoja pitää tauon.

Tiivistävä episodi 4 alkaa tauon jälkeen linkittävällä merkitsimellä MYÖS. Sillä viittoja merkitsee jakson, joka liittyy edeltävään episodiin. MYÖS-merkitsimen jälkeen

alkava silmien siristys taas vihjaa, että tulossa on edellisen asian yhteenveto. Ennen lista-merkitsintä ja sen jälkeen viittojan kulmat ovat kurtussa ja leuka sisäänvedettynä. Lista-merkitsimellä luennoitsija viittaa episodissa 3 esiteltyihin luentorungon pääteemoihin. Listan jälkeen viittoja jatkaa toteamalla, että luennon sisältö saattaa ensi näkemältä tuntua vanhan toistolta. Sitten hän viittaa uudelleen luennon pääteemoihin osoittamalla listan paikannukseen. Seuraavaksi hän viittoo vastakohtaa ilmaisevan MUTTA-merkitsimen ja osoittaa jälleen listan paikkaan. Sen jälkeen viittoja toteaa, että luento ei ole vanhan toistoa, koska se perustuu kuurojen asiakkaiden todellisiin kokemuksiin. Esimerkin lopussa luennoitsija viittaa kolmannen kerran osoituksella lista-merkitsimen paikkaan.

Esimerkki 11a. sekventiaalisen lista-merkitsimen Ensimmäinen käyttökerta episodin 4 alussa

//MYÖS os-valkokangas ASIASISÄLTÖ VARMAAN TE

silmien siristys alkaa kulmien kurtistus alkaa

lista

kulmakarvat kurtistus jatkuu

leuka sisässä

katse listassa listan aikana

TUTTU ASIA JO os1-lista-y-a AIKAISEMMIN KUULLUT

leuka normaaliksi siristys päättyy

kurtistus päättyy

MUTTA JOO os1-lista-y

PERUSTUA KUINKA AIHEUTTAA KOKEMUS os1-lista-y-a LIITTYÄ --

Samoin luennon sisältö, tässä esittelemäni luentorungon asiat, saattavat tuntua tutuilta ja vanhan toistolta, mutta näkökulmani perustuvat ja kumpuavat kuurojen kokemuksista kyseisistä asioista. --

Lista-merkitsimien tehtävänä on aloittaa ja päättää yhteenvetoa ja kokonaisuuden loppumista ilmaiseva viitottu jakso. Neljäs episodi vetää yhteen luennon aiheen esittelevän kolmannen episodin ja päättää samalla luennon johdannon. Lista episodin 4 alussa vihjaa yleisölle, että

luennon aiheen esittelystä siirrytään nyt siihen liittyvien olennaisten asioiden tiivistämiseen. Episodin 4 lopussa merkitsin ennakoi sekä kyseisen episodin että luennon aiheen esittelyn päättymistä. Tällöin lista esiintyy yhdessä sitä seuraavan SELLAISEN lista -merkitsimen kanssa. Yhdessä ne pohjustavat luennon johdantojakson päättymistä ja siirtymää luennon päärunkoon.

Viides episodi on päärungon ensimmäinen episodi johdannon jälkeen. Aineiston kolmas ja neljäs lista ovat viidennen episodin lopussa. Siinä luennoitsija siirtyy johdannon pohjustuksen jälkeen ensimmäiseen varsinaiseen pääaiheeseen, tulkkaukseen valmistautumiseen ja sen ala-aiheeseen asiasisällön hallinta tulkkauksessa. Kolmas ja neljäs lista-merkitsin ovat staattisia listapoijuja, joissa aktiivisen käden etusormi pyyhkäisee samanaikaisesti ojennettujen sormien läpi. (Nilsson 2007, 174–176.) Kahden viimeisen listan non-manuaaliset piirteet ovat näkökulman vaihtumisesta kertova kehon siirto puolelta toiselle, pään takakeno, katseen käyminen muistiinpanoissa ja kohotetut kulmakarvat. Lista-merkitsimiä seuraavassa kuudennessa episodissa sama aihe jatkuu käytännön esimerkillä.

Esimerkissä 11b kehon siirto ennakoi tulevaa tiivistelmää, joka päättää episodin 5. Luennoitsija viittaa lista-merkitsimen kolmannella käyttökerralla kootusti episodin 5 alussa esittelemiinsä asioihin, joita tulkin on hyvä valmistautuessa pohtia.

Esimerkki 11b. staattinen lista episodin 5 lopussa:

/KUURO OMAxx AJATUS

kehon siirto oikealle

_____ lista

leuka sisässä

katse muistiinpanoissa

kulmakarvat koholla

PI TÄRKEÄ MYÖS TULKKAUSLAATU-os1 TULKKAUSLAATU MINÄ KERTOJA
MYÖHEMMIN YKSI TOINEN OSA MUTTA KÄSIEN LEVITYS lista TÄRKEÄ/

Kuurojen mielestä nämä edellä mainitsemani tavat valmistautua ovat todella tärkeitä, samoin kuin tulkkauksen laatu, josta kerron tuonnempana tarkemmin omana kokonaisuutenaan, mutta nämä valmistautumisen taidot ovat siis tärkeitä hallita. Kerron nyt asiaa havainnollistavan esimerkin.

Merkitsimen aikana viittoja kohottaa kulmakarvat ja vetää leuan hieman sisään. Ennen episodin loppua luennoitsija tekee vielä välihuomautuksen. Hän mainitsee, että tulkkauksen laatu liittyy olennaisesti valmistautumiseen. Laatua hän tulee kuitenkin pohtimaan myöhemmin luennossaan omana kokonaisuutenaan. Välihuomautuksen jälkeen hän palaa alkuperäiseen aiheeseen ja toistaa episodin lopussa listan.

4.5.12. Yhteenvedon merkitsin SELLAINEEN lista

Kaksiosainen merkitsin SELLAINEEN lista esiintyy aineistossa kaksi kertaa. Neljäs episodi, jonka lopussa viittoja käyttää merkitsintä ensimmäisen kerran, on johdannon lopettava tiivistelmä-episodi. Merkitsin päättää jakson, jossa luennoitsija tiivistää edeltävät luennon aihetta esittelevät episodit (kolme ja neljä). Toisen kerran luennoitsija käyttää merkitsintä aivan luennon lopussa episodin 43 alussa. Silloin hän merkitsimen jälkeisessä jaksossa tiivistää koko esityksen annin ennen päätössanoja. Luvussa 4.5.8. esitellystä numerolista-merkitsimestä SELLAINEEN lista poikkeaa siten, että viittoja ei liitä kuhunkin sormeen tiettyä merkitystä, johon hän listaan osoittamalla viittaisi. Sen sijaan hän viittaa SELLAINEEN lista – merkitsintä edeltävässä tai seuraavassa jaksossa lista-merkitsimen tapaan yleisemmin ennen listausta mainitsemiinsa asioihin tai näkökulmiin.

Ensimmäisellä käyttökerralla luennoitsija ojentaa passiivisen käden sormet listaan yksi kerrallaan ja osoittaa niitä aktiivisen käden etusormella yksi kerrallaan. Nilsson (2007, 174-176) kutsuu tätä ruotsalaisessa viittomakielessä sekventiaaliseksi listapoijuksi. Toinen aineistoni SELLAINEEN lista -merkitsin on Nilssonin termein (2007, 174-176) staattinen listapoiju. Se tarkoittaa, että listassa kaikki sormet ovat alusta asti ojennettuna. Molempia SELLAINEEN lista -merkitsimiä edeltää tauko, ensimmäisen kohdalla se on pysähtynyt viittoma ja toisen kohdalla käsien ristiminen. Merkitsimien aikana viittoja luo katseellaan vuorovaikutussuhteen yleisöön. Samoin hän pitää yllä kontaktia tulkkeihin vilkaisemalla heidän suuntaansa merkitsimen aikana. Merkitsimiin liittyy myös pään

nyökkäys. Alla on esimerkki 12 merkitsimen SELLAINEN lista käytöstä episodin neljä lopusta.

Esimerkki 12. Merkitsin SELLAINEN lista episodin 4 lopussa

— PIPI KUUROT OMA-4-1 AJATELLA NÄIN lista

nyökkyttely

kulmat kurtussa

leuka alhaalla

OLISI VOIDA TEHDÄ TAI OLISI VOIDA KEHITTÄÄ

nyökkyttely

pysähtynyt viittoma

katsekontakti yleisöön

SELLAINEN

nyökkättely

katse tulkkeihin

lista

//

katse ja leuka alhaalla asian lopun merkinä

– – Nämä ovat kuurojen näkemyksiä siitä, miten tulkki olisi voinut toimia toisin ja, miten tulkausta voisi kehittää. Tämänäyttöisiä näkökulmia aion tuoda esille.

Esimerkki 12 jatkuu siitä, mihin esimerkki 11a lista-merkitsimestä päättyi. Viittoja nyökkättää vakuuttavasti ja viittoo lista-merkitsimen. Merkitsimen päättämässä jaksossa luennoitsija viittaa tiivistäen episodeissa 3 ja 4 luettelemiinsa kuurojen asiakkaiden toiveisiin eli luentorungon pääteemoihin. Merkitsimen aikana kulmakarvat ovat kurtussa ja leuka alhaalla. Luennoitsija jatkaa sanomalla, että hän tuo luennollaan esille kuurojen kehitysideoita tulkkaukseen liittyen. Viimeisen lauseen aikana viittoja nyökkättelyllä jälleen vahvistaa viestiään. Episodin 4 lopussa viittoma KEHITTÄÄ jää ilmaan pysäytetty viittoma -tauoksi. Sen aikana viittoja ottaa katsekontaktin yleisöön ja antaa heidän tauon ajan sisäistää sanomansa. Luennon johdannon tiivistyksen päättää merkitsin SELLAINEN lista. Sitä edeltävässä jaksossa luennoitsija viittaa jälleen luentorungon pääteemoihin. Merkitsimen ensimmäisen osan aikana viittojan katse käy tulkissa. Todennäköisesti hän haluaa tarkistaa,

että tulkkaus sujuu ongelmitta. Merkitsimen aikana leuka on alhaalla. Katseen lasku alas ilmaisee johdannon päättyneen.

4.5.13. Yhteenvedon merkitsin SELLAINEEN KOKONAISUUS

Merkitsin SELLAINEEN KOKONAISUUS, joka näkyy esimerkissä 13, esiintyy aineistossa yhden kerran. Luennoitsija käyttää sitä luennon viimeisen ilmauksen lopussa tiivistäessään koko luennon annin. Merkitsimen aikana luennoitsijalla on katsekontakti yleisöön ja hän osoittaa loppusanansa heille. Ennen merkitsintä luennoitsija toteaa luennoineensa asioista, jotka ovat häntä tulkin ja viittomakielisen asiakkaan yhteistyössä pohdituttaneet, sekä siitä, miten kuurot toivovat tulkin eri tilanteissa toimivan. Juuri ennen merkitsintä hän mainitsee, että ongelmatilanteet eivät aina johdu tulkista. Sekä kuurojen että tulkkien on hyvä pohtia toimintaansa. Seuraavaksi viittoja pitää lyhyen tauon. Tauon aikana kädet käyvät alhaalla ja nousevat sitten tuottamaan merkitsimen. Merkitsimen aikana viittoja nyökkäyttää päätään vahvistaakseen merkitsintä edeltävien loppusanojen merkitystä. Merkitsintä seuraa luennon päättymistä indikoiva nyökkäys, jonka aikana kulmakarvat käyvät koholla ja katse laskee alas.

Esimerkki 13. merkitsimestä SELLAINEEN KOKONAISUUS episodin 43 lopussa

/SELLAINEN

KOKONAISUUS

//

nyökkäily

nyökkäys

kulmakarvat koholla

katse alas

Sellaisia asioita halusin luennossani tuoda esille.

4.6. Esimerkkejä spatiaalisista merkitsimistä

Esitän tässä luvussa esimerkkinä neljä suomalaisen viittomakielen spatiaalista merkitsintä. Tämä siksi, ettei työni perusteella saisi sellaista kuvaa, että luentotyylisessä viittomisessa merkitsimet ovat yksinomaan manuaalisia. Esimerkeissä kehon liike näkyy hyvin suhteessa kuvan taustan mustaan viivaan. Esimerkkeinä kuvailen kehon edestakaisen sivuliikkeen, askeleen eteen tai taakse episodin alussa, askeleen eteenpäin episodin lopussa ja kehon liikkeen oikealle tai vasemmalle.

4.6.1. Pääaiheen alkua ennakoiva kehon edestakainen sivuliike episodin alussa

Edestakaista sivuliikettä viittoja käytti merkitsimenä episodien 9, 13, 23, 34, 37 ja 40 alussa. Sivuliikkeessä viittoja siirtää kehon painon jalalta toiselle nojautuen ensin oikealle ja sitten vasemmalle ja mahdollisesti vielä kerran vasemmalle. Kehon sivuliikkeen suunta voi olla myös päinvastainen. Sivuliike ennakoi jaksoa, jossa viittoja aloittaa uuden pääaiheen, kuten esimerkin 14 episodissa 37. Tosin episodin 9 alussa pääaihe ei vaihdu, mutta siinä kuitenkin neljän episodin kestoinen yhtenäinen ala-aihe vaihtuu toiseksi yhtä pitkäksi yhtenäiseksi asiakokonaisuudeksi. Merkitsintä edeltää jopa kymmenien sekuntien kestoinen pitkä tauko. Merkitsimen alussa viittoja kohottaa kulmakarvat ja räpyttää silmiään. Episodien 13, 34 ja 37 alussa sivuliike esiintyy yhdessä samoin pääaiheen alkua ennakoivan SITTEN-merkitsimen kanssa. Esimerkki 14 on esitelty myös SITTEN-merkitsimen yhteydessä esimerkkinä 4a alaluvussa 4.5.4. Esimerkissä 14 näkyy esimerkkiä 4a tarkemmin kehon liike.

Esimerkki 14. episodin 37 alusta kehon edestakaisesta sivuliikkeestä merkitsimenä

JOO // os-1 JOO

käsienristismistauko

nyökkäys

kulmakarvat koholla

räpäytys

SITTEN TULKKAUSTEKNIikka ERI TILANNE KUINKA KUINKA

kehon liike vas. kehon liike oikealle keho vasemmalle

räpäytys katse valkokankaalle

TULKKAUSTEKNIikka pass käsi: g-käsimuoto SUURIN OSA KUURO AJATTELEE

akt käsi: os-g-käsimuotox

RIIPPUU MILLAINEN TULKKI PERSONA MILLAINEN TULKKAUS KÄYTTÄÄ MILLAINEN
KIELI KUINKA VIITTOO MITEN KOKONAISUUS KUINKA os-1 (molemmat kädet)
VAIKUTTAA-2-1 MILLAINEN ITSE KÄYTTÄÄ VIITTOO--

Niin, seuraavana uutena aiheena on tulkkaustekniikka eri tilanteissa, millainen tulkkaustekniikka on, siitä enemmistö kuuroista on sitä mieltä, että riippuu tulkista ja hänen tulkkauksestaan, tulkkausvalinnoistaan, kielenkäytöstään ja viittomisestaan, näistä kaikista, ne vaikuttavat, että millaista kieltä kuuro käyttää.--

Esimerkkiä 14 edeltävän episodin 36 lopussa ei ole episodin päättymisestä kertovaa merkitsintä. Episodi 36 päättää luennon kuudennen pääaiheen. Episodin 37 alkua edeltää pitkä tauko, joka vihjaa yleisölle, että edellistä aihetta ei mahdollisesti jatketa. Tauon puolivälissä viittoja katsoo kelloaan ja kommentoi nopeasti, että ”onpa aika hujahtanut vauhdilla”. Välikommentti viestii yleisölle, että luennoitsija on todennäköisesti siirtymässä asiassa eteenpäin. Siirtymä episodiin 37 ja uuteen pääaiheeseen alkaa merkitsimellä JOO. Luvussa 4.5.1. esitely merkitsin aloittaa ilmauksen, jonka aikana viittoja kokoaa ajatuksensa ennen uutta kokonaisuutta. Sen jälkeen viittoja ristii kätensä hetkeksi.

Käsienristimistauon jälkeen luennoitsija osoittaa seuraavaa pääotsikkoa tietokoneen ruudulla ja toistaa JOO-merkitsimen. Osoituksen ja JOO-merkitsimen aikana viittoja nyökkää, räpäyttää silmiään ja kohottaa kulmakarvat. Non-manuaaliset piirteet viestittävät yleisölle, että täytesanojen jälkeen luennoitsija menee itse asiaan. Seuraavaksi viittoja tuottaa SITTEN-merkitsimen, jonka aikana kehon sivuliike alkaa. SITTEN-merkitsin ja kehon sivuliike kertovat yleisölle, että seuraavassa viitotussa jaksossa alkaa uusi pääaihe.

SITTEN-merkitsimen lopussa viittoja vielä räpäyttää silmiään. Sen jälkeen hän aloittaa uuden pääaiheen ja jatkaa kehon sivuliikettä. TULKKAUSTEKNIikka viittoman aikana keho siirtyy oikealle. Katse käy valkokankaalla. Keho palaa vasemmalle viittoman ERI aikana. Kehon edestakainen liike antaa sen vaikutelman, että viittoja pohjustaa seuraavaa aihetta. Episodeissa 37–39 käsiteltävä luennon seitsemäs pääaihe kertoo tulkin kielitaidon vaikutuksesta asiakkaan käyttämään kieleen.

4.6.2. Askel eteen tai taakse uuden episodin alussa

Askel eteen tai taakse episodien 2, 19, 26, 29, 35 ja 41 alussa puolestaan aloittaa viitotun jakson, jossa viittoja siirtyy episodista toiseen saman pääaiheen sisällä. Sama aihe voi jatkua tai viittoja voi siirtyä uuteen näkökulmaan. Esimerkki 15 on episodin 29 alusta. Siinä viittoja kertoo ensin episodissa 28 tulkkauksen laadusta eri tilanteissa mainiten kokoustulkkauksen vaativuuden. Episodin 28 jälkeen luennoitsija pitää lyhyen käsiennistimistauon, ottaa askeleen eteenpäin uuteen episodiin siirtymisen merkiksi ja alkaa käsitellä tarkemmin kokoustulkkauksen haasteita. Esimerkki 15 on esitetty luvussa 4.5.4. esimerkissä 4b SITTEN-merkitsimen näkökulmasta. Tässä esimerkin 15 tarkastelussa keskitytään analysoimaan askelta eteen merkitsimistä.

Esimerkki 15. askeleesta eteen episodin 29 alusta

/ askel eteenpäin MALTTAKAAHAN HELPPO MUTTA AJATELLA
 käsiennistimistauko räpäytys
 kulmakarvat koholla
 leuka alhaalla

SITTEN _____ ESIMERKKI KOKOUSTILANNE PI VAIKEA

pää takakenossa, leuka koholla

kehon siirto oikealle

MYÖS KUURO-os-4 (koko kädellä) MYÖS TULKKI-os-3 (koko kädellä) PI VAIKEA – –

Antakaapas kun kerron edellisestä asiasta lisää, edellä mainitsemiini tilanteisiin valmistautuminen vielä onnistuu, mutta entäs sitten esimerkiksi kokoustilanteet, jotka ovat todella haastavia sekä kuuroille että tulkille. Siis todella vaativia. – –

Askeleen jälkeen viittoja nostaa kädet rististä ja viitto luvussa 4.5.5. esitellyn MALTTAKAAHAN-merkitsimen episodin 29 alussa. Sillä ja kohotetuilla kulmakarvoilla hän vihjaa yleisölle, että edellistä asiaa selvitetään lisää alkavassa episodissa. Leuka on MALTTAKAAHAN-merkitsimen aikana vielä alhaalla. Seuraava viittoma HELPPO viittaa edellisen episodin asiaan eli siihen, kuinka opiskelu- ja luentotulkkauksissa valmistautuminen on helppoa, mikä parantaa tulkkauksen laatua. Silmien räpäytys MALTTAKAAHAN-merkitsimen lopussa ennakoi, että viittoja on seuraavassa jaksossa siirtymässä uuteen näkökulmaan. Luvussa 4.5.9. analysoitu MUTTA-merkitsin indikoi, että seuraavan episodin näkökulma tulee olemaan vastakkainen suhteessa edeltävään. SITTEN-merkitsimen aikana leuka on koholla ja keho siirtyy oikealle. Merkitsimet yhdessä antavat merkin, että viittoja kertoo alkavassa episodissa jotain edelliseen episodiin liittyvää, mutta eri näkökulmasta. Luennoitsija jatkaakin kertoen, miksi kokoustulkkauksessa laatu ja sujuvuus eivät aina ole kohdallaan kuuron asiakkaan näkökulmasta.

4.6.3. Kehon liike oikeaan tai vasempaan uuden episodin alussa

Kehon liike oikealle tai vasemmalle joko nojautumalla tai ottamalla askel jompaankumpaan suuntaan aloittaa jakson, jossa viittoja erottaa samaan pääaiheeseen liittyvät episodit. Kyseiset merkitsimet sijaitsevat episodien 5 ja 6 välissä, episodien 6 ja 7 rajalla sekä episodien 10, 11, 15 ja 21 alussa.

Kehon sivuliikettä edeltää lyhyt pysäytetyllä viittomalla tuotettu tauko. Merkitsimen aikana viittoja nyökyttää päätään ja räpäyttää silmiään. Esimerkki 16 on episodien 5 ja 6 rajalta. Episodissa 5 viittoja kertoo, että tulkin pitää valmistautua tulkkaukseen monella tavalla. Hän mainitsee muun muassa aihe-alueen tuntemuksen, sanaston sekä viittomiston hallinnan. Episodin 5 lopussa viittojan keho on nojautuneena vasemmalle.

Kun hän aloittaa samaan pääaiheeseen liittyvän uuden episodin, keho siirtyy oikealle seuraavan kokonaisuuden alun merkiksi. Uudessa episodissa viittoja kertoo esimerkin erikoistermien hallinnasta ja niiden sujuvan sormittamisen tärkeydestä. Wilbur ja Patschke (1998, 279) toteavat kehon siirron eteen-taakse ilmaisevan amerikkalaisessa viittomakielessä vastakohtaisuutta. Van der Kooij ym. 2005, 1605 mukaan hollantilaisen viittomakielen kehon liike oikealta vasemmalle merkitsee samoin vastakohtaisuutta. Suomalaisessa viittomakielessä viittoja tämän aineiston perusteella aloittaa kehon liikkeellä jakson, jossa hän erottaa samaan pääaiheeseen kuuluvat ala-aiheet omiksi episodeikseen.

Esimerkki 16. kehon siirrosta vasemmalta oikealle episodin 5 lopusta

MUTTA lista PI/TÄRKEÄ KÄSIEN LEVITYS ESIMERKKI MITÄ /

kulmakarvat koholla

kulmakarvat koholla

keho vasemmalla

keho siirtyy oikealle

pysähtynyt viittoma

katse alas muistiinpanoihin

silmien räpyttely

nyökkäys

– – mutta edellä mainitsemani asiat ovat siis viittomakielisten asiakkaiden mielestä hyvin tärkeitä, kuten seuraavasta esimerkistäni käy ilmi / – –

Esimerkin 16 alussa viittoja muistuttaa välihuomautuksen jälkeen yleisöä eri valmistautumistekniikoiden tärkeydestä. Lista-merkitsimellä alkava ilmaus viittaa niihin asioihin, jotka tulkin valmistautuessa on hyvä pitää mielessä. Viittoma TÄRKEÄ päättää episodin viisi KÄSIEN LEVITYS -merkitsimen kanssa. TÄRKEÄ jää pysäytettynä taukona ilmaan. Sen aikana viittoja kohottaa kulmakarvat, nyökkää ja räpyttää silmiään. Silmien räpäytys ja nyökkäys vihjaavat episodin 5 päättymisestä. Kohotetut kulmakarvat ennakoivat asian jatkumista. KÄSIEN LEVITYKSEN aikana luennoitsijan keho siirtyy oikealta vasemmalle merkkinä yleisölle, että uusi episodi on alkamassa. Uuden episodin ensimmäinen

viittoma ESIMERKKI paljastaa heti yleisölle edellisen asian jatkuvan käytännön esimerkin kautta.

4.6.4. Askel eteenpäin episodien lopussa

Askel eteenpäin episodien 31, 33, 34 ja 43 lopussa päättää episodien lopettavan jakson. Askel eteenpäin paikasta, jossa edellinen asia on viitottu ja askelta seuraava tauko ilmaisevat yleisölle, että kyseinen kokonaisuus päättyy. Kahdella kerralla luennoitsija nyökyttelee päätään merkittävien aikana. Esimerkki 17 askeleesta eteenpäin on aivan luennon lopusta. Sama esimerkki on esitelty alaluvussa 4.5.13. esimerkkinä 13. Kyseisessä esimerkissä esiteltiin merkittävien SELLAISEN KOKONAISUUS.

Esimerkissä 17 huomio kiinnittyy siihen, miten luennoitsija päättää koko luennon viimeisen jakson merkittävillä askel eteenpäin ja SELLAISEN KOKONAISUUS. Ennen merkittävien SELLAISEN KOKONAISUUS on lyhyt tauko. Merkittävien aikana viittoja nyökyttelee vahvistaakseen edellistä asiaa. Viittoja ottaa episodien loppumisesta kertovan askeleen eteenpäin luennon viimeisessä ilmauksessa merkittävien SELLAISEN KOKONAISUUS aikana. Merkittävien jälkeen kulmakarvat käyvät nopeasti ylhäällä ja pää nyökkää terävästi ilmaisten, että luento päättyy siihen.

Esimerkki 17. askel eteen episodien 43 lopusta

/SELLAINEN KOKONAISUUS //

askel

eteenpäin

nyökyttely

nyökkäys

kulmakarvat koholla

katse alas

Sellaisia asioita halusin luennossani tuoda esille.

Kahden episodin loppumista tarkoittavan merkitsimen käyttö luennon viimeisen ilmauksen lopussa vahvistaa luennoitsijan antamaa viestiä siitä, että luento todellakin loppuu. Kohdissa, joissa viittoja otti askeleen eteenpäin episodin lopussa, vuorovaikutus tulkkien kanssa oli vahvaa. Luennoitsija jäi katsomaan tulkkeja, joten tulkkaus saattaa vaikuttaa tämän merkitsimen käyttöön. Toisaalta viittoja ei jatkanut asiaansa tulkkien työn seuraamisen jälkeen, joten on mahdollista, että hän halusikin päättää asiansa merkitsimeen. Mahdollisesti luennoitsija jäi vain seuraamaan tulkkausta odottaakseen, että tulkit saavat kokonaisuuden tulkattua, jotta hän voi siirtyä seuraavan episodin viittomiseen.

4.7. Esimerkki non-manuaalisesta merkitsimestä

Tutkimus osoittaa, että manuaalisten ja spatiaalisten merkitsimien lisäksi viitotuissa kielissä on myös non-manuaalisia merkitsimiä. ASL:n non-manuaalisia diskurssimerkitsimiä ovat esimerkiksi kulmakarvojen kohotus, silmien räpäytys ja episodin loppumisesta kertova pään nyökkäys. (Metzger & Bahan 2001, 133.) Esittelen silmien siristykseen yhtenä esimerkkinä suomalaisen viittomakielen non-manuaalisista diskurssimerkitsimistä.

4.7.1. Silmien siristys yhteenvedon alkamisen merkinä

Silmien siristys esiintyy aineistossa neljä kertaa. Viittoja siristää silmiään episodien 4, 7, 20 ja 31 alussa. Kyseiset episodit ovat tiivistäviä episodeja, joissa viittoja kertoo johtopäätöksensä edellä esittelemistään aiheista. Episodissa 4 viittoja tiivistää luentonsa pääaiheet eli vetää yhteen kolmannen ja neljännen episodin asiat. Episodissa 7 luennoitsija tiivistää episodit 5 ja 6. Niissä hän on käsitellyt sitä, miten tulkin tulee kyetä hallitsemaan eri tulkkaustilanteisiin liittyvät aihealueet, sanastot ja erikoistermien sormitus sekä arvioida tilannekohtaisesti riittääkö tulkkaustaito eri tilanteissa.

Episodeissa 17, 18 ja 19 luennoitsija käsittelee viittomakielisten asiakkaiden pelkoa siitä, että tulkit ymmärtävät ja tulkkaavat heitä väärin. Episodin 20 alun silmien siristykseen jälkeen hän tiivistää, että viittomakieliset eivät luota asian oikeaan välittymiseen suomalainen viittomakieli-suomi tulkkauksessa. He pelkäävät väärinymmärrysten antavan itsestään virheellisen kuvan. Seurauksena on se, että he usein jättävät kommenttinsa

väärinymmärrysten pelossa tulkkaustilanteessa viittomatta. Episodissa 31 viittoja puolestaan poimii episodeista 28, 29 ja 30 niiden pääasiat tiivistelmäksi.

Edellä kuvatut silmien siristys -merkitsimien esiintymiskontekstit yhteenvedon alussa kertovat selvästi merkitsimen tehtävästä. Silmien siristys on merkki yleisölle siitä, että seuraavassa jaksossa viittoja siirtyy aiheen esittelystä edellä kerrotun tiivistykseen ja tekee edeltävästä johtopäätökset. Merkitsin seuraa taukoa ja on vuorovaikutuksellinen. Yhteenvedossa luennoitsija osoittaa sanansa suoraan yleisölle ja luo katseellaan vahvan kontaktin yleisöön. Esimerkki 18 esittää silmien siristuksen merkitsimenä episodin 4 alusta. Sama esimerkki on kuvailtu luvussa 4.5.11. esimerkkinä 11a lista-merkitsimen käytöstä, mutta esimerkissä 18 huomio kiinnittyy silmien siristuksen käyttöön merkitsimenä.

Esimerkki 18. silmien siristys -merkitsimenä episodin 4 alussa

//MYÖS os-valkokangas ASIASISÄLTÖ VARMAAN TE

silmiä siristys alkaa

lista

kulmakarvat kurttuun

TUTTU ASIA JO os1-lista-y-a AIKAISEMMIN KUULLUT MUTTA JOO os1-lista-y

siristys päättyy

kurtistus päättyy

PERUSTUA KUINKA AIHEUTTAA KOKEMUS os1-lista-y-a LIITTYÄ --

Samoin siis luennon sisältö, eli äsken esittelemäni luentorungon asiat, saattavat tuntua tutuilta ja vanhan toistolta, mutta näkökulmani perustuvat ja kumpuavat kuurojen kokemuksista kyseisistä asioista. --

Episodissa 3 luennoitsija on lyhyesti esitellyt luentonsa teemat ja näkökulman. Tauon jälkeen episodin 4 aloittava ilmaus alkaa merkitsimellä MYÖS, joka linkittää yhteenvedoepisodin edeltävään episodiin. Merkitsimen jälkeen viittoja osoittaa valkokankaalle, jossa hänen juuri esittelemänsä luennon teemat ja näkökulma ovat näkyvissä. Osoituksen aikana luennoitsija siristää silmiänsä. Siristys jatkuu viittoman KUULLUT loppuun asti. Siristystä seuraava jakso

ilmaisee yleisölle, että luennon aiheen esittelystä on nyt siirrytty tiivistämään sen olennaiset osat. Silmien siritys toistuu luennon aikana muidenkin tiivistävien episodien alussa. Kulmakarvojen kurtistus esimerkiksi 18 siristyksen kanssa liittyy mahdollisesti yleisön reaktion kuvailuun viittojan todetessa, että ”asiat saattavat teistä tuntua tutulta ja vanhan toistolta”.

4.8. Muut merkitsimet

Tauko on tärkeä elementti episodeja ja merkitsimiä tunnistettaessa, koska tauot jakavat tekstin episodeihin. Merkitsimet puolestaan useimmiten sijaitsevat juuri episodien aluissa ja loppuissa. Aineistossani on kahdenlaisia merkitsiminä esiintyviä taukoja. Ensimmäisessä tyyppissä viittominen pysähtyy, mutta kädet eivät laske alas, vaan jäävät viittojan kehon eteen ristiin. Toinen taukotyyppi on pysähtynyt viittoma, jonka aikana edellisen episodin viimeinen viittoma jää pysähtyneenä ilmaan tauon ajaksi. Winston ja Monikowski (2003, 191–193) ovat tunnistaneet samat taukotyyppit ASL:stä.

Havaitsin analyysissä myös toiston toimivan merkitsimenä. Poimin aineistosta kuusi episodtia, joissa viittoja käytti toistoa merkitsimenä. Nämä episodit ovat 13, 16, 28, 31, 33 ja 42. Kyseisissä episodeissa viittoja aloittaa episodin esittelemällä uuden näkökulman tai aiheen. Episodin keskivaiheilla hän kehittelee ajatustaan kohti johtopäätöstä. Episodin lopussa hän toistaa asian eri sanakäantein ja esittää johtopäätöksensä asiasta. Jakso, jossa toistoa esiintyy, ennakoi episodin päättymistä. Sillä luennoitsija antaa vaikutelman kyseisen kokonaisuuden loppuunsaattamisesta ennen seuraavaan siirtymistä

4.8.1. Ajatukset kokoava ja uuden episodin aloittava käsiensimmäistauko sekä korostava pysäytetty viittomatauko

Viittoja käyttää käsien ristimistä yhteensä 16 episodin alussa. Käsien ristiminen viestittää yleisölle ASL:n tutkijoiden Winstonin ja Monikowskin (2003, 192) mukaan viittojan keräävän ajatuksiaan. Aineistoni perusteella episodin ensimmäisen ilmauksen aloittava käsien ristiminen ilmaisee ajatusten kokoamisen lisäksi, että uusi episodi on pian alkamassa.

Pysähtynyttä viittomaa luennoitsija käyttää taukona yhteensä 14 episodin lopussa. Tällöin episodin viimeinen viittoma jää ilmaan tauon ajaksi. Viittoja käyttää sitä

myös episodien sisällä, mutta en tarkastele niitä, koska työni päärajaus on tutkia merkittäviä episoditasolla. Ilmauksella, jonka pysäytetty viittomatauko päättää, viittoja kiinnittää yleisön huomion päättyneen episodin sisältöön ja korostaa sitä. Tällä tauolla ei aineistossa ole suoraan suhdetta luennon eri jaksoihin, niin että se esiintyisi aina esimerkiksi yhteenvedon tai pääjakson lopussa. Sen sijaan viittoja käyttää sitä ilmauksen lopussa, jos hän haluaa kiinnittää yleisön huomion tärkeäksi kokemaansa asiaan. ASL:n tutkijat Winston ja Monikowski havaitsivat tutkimuksessaan (2003, 192) saman ilmiön. Tarkastelin lähemmin neljää pysähtynyttä viittomaa ja neljää käsienristimistaukoa.

Esimerkki 19. käsienristimistauko ja pysähtynyt viittomatauko merkittävänä episodin 37 lopussa

MUTTA MIKÄ OLISI IHANA KUURO SAA VIITTOA OMA

vuorovaikutus yleisön kanssa katsekontaktilla

KIELI (pysähtynyt viittomatauko)

käsienristimistauko

vuorovaikutus

vuorovaikutus päättyy

nyökyttely

katse alas askel eteen

keho alkaa

kääntyä kohti

valkokangasta

MYÖS TULKKAUSTILANNE MYÖS TULKKI PERSOONA

keho kohti valkokangasta

os-4 (valkokankaalle passiivisella kädellä)

keho oikealle

MIELELLÄÄN PIPI POKKANA VARMA PIPI SUJUA – –

Mutta ihanne olisi, että kuuro saisi ilmaista itseään vapaasti omalla kielellään...Samoin myös tämä itsevarmuus (osoitus valkokankaalle)...Tulkkaustilanteessa tulkin olisi hyvä olla itsevarman oloinen...

Pysähtynyt viittoma on taukona vahvasti vuorovaikutteinen. Sen aikana viittoja luo katseellaan kiinteän vuorovaikutuksen yleisöön. Tauon aikana viittoja usein nyökkää vahvistaakseen sanomaansa. Tämä näkyy esimerkiksi 19. Vuorovaikutus yleisön kanssa alkaa paljon ennen taukoa viittomasta OLISI ja päättyy tauon lopussa. Pysäytetyllä viittomalla päättyneessä ilmauksessa luennoitsija kiinnittää huomion edellä sanottuun. Esimerkissä 19 luennoitsija korostaa episodin 37 lopussa sitä, että kuurot asiakkaat haluaisivat tulkkauksilanteessakin ilmaista itseään omimmalla kielellään ilman pelkoa, että tulkki ei ymmärrä.

Viittoja erottaa päättyneen episodin 37 ja uuden episodin 38 toisistaan katsomalla alas ja ottamalla askeleen eteenpäin. Viittoja kerää ajatuksensa ja aloittaa käsiensivistämisellä episodin ensimmäisen ilmauksen. Käsiensivistämisen jälkeen on tyypillistä, että keho ja katse kääntyvät kohti valkokangasta, josta luennoitsija osoittaa seuraavan aiheen otsikon. Käsiensivistämisen jälkeen ilmaus jatkuu linkittävällä merkittävällä MYÖS, mikä ilmaisee saman pääaiheen jatkuvan. Sen jälkeen keho siirtyy oikealle sen merkinä, että asiaa käsitellään tulevassa kokonaisuudessa uudesta näkökulmasta.

4.8.2. Episodin loppumista ilmaiseva toisto

Toistoa sisältävä viitottu jakso ennakoii asiakokonaisuuden päättymistä. Analysoin aineistosta kolme episodista, joissa viittoja käyttää toistoa. Toistoa edeltää tauko. Toiston alussa kulmakarvat ovat koholla ja silmät räpäyttävät muutaman kerran. Toistettavan osuuden loppua kohden viittomisvauhti hieman hidastuu. Luennoitsija osoittaa toiston lopussa sanansa yleisölle ja vahvistaa sanomaansa kevyellä nyökyttelyllä. Tulkkauksen vaikutus näkyy kaikkien kolmen toistoon päättyvän episodin lopussa. Luennoitsija jää seuraamaan tulkkausta hetkeksi.

Esimerkissä 20 luennoitsijan aiheena on kuuron asiakkaan ja tulkin kohtaaminen. Viittoja kertoo ensin, että kuuroilla on erilaisia toiveita tavasta, jolla he toivovat tulkin kohtaavan heidät ennen tulkkaustilannetta. Yksi toivoo kanssakäymisen rajoittuvan tervehdykseen, toinen haluaa rupertella ennen tulkkaustilanteeseen menoa ja kolmas pitäytyy tulevan tulkkaustilanteen sisällön selittämisessä. Sitten viittoja nyökkää ja räpäyttää silmiään. Pysähtyneen viittoman jälkeen hän toistaa, että kuuroilla asiakkailla on erilaisia toiveita tulkin kohtaamisesta. Kulmakarvat kohoavat. Silmien siristys toiston aloittavan ilmauksen aikana vihjaa, että viittoja siirtyy tiivistämään episodin alun huomiot. Seuraavaksi luennoitsija toteaa

johtopäätöksenä, että toiveiden monenkirjaisuuden takia tulkkien olisi hyvä tuntea asiakkaat hyvin. Näin tulkit osaisivat toimia toiveiden mukaan. Episodi päättyy pysäytettyyn viittomaan. Viittoma TOIMIA jää tällöin hetkeksi ilmaan. Sen aikana luennoitsija ottaa katsekontaktin yleisöön. Viimeiseksi viittoja toistaa toisen kerran, että kuuroja toiveineen on monenlaisia. Toisen toiston aikana viittomisvauhti hidastuu ennakoiden toiston ja episodin päättymistä. Kulmakarvat ovat koholla ja katsekontakti yleisöön palaa. Luennoitsija vahvistaa sanomaansa nyökyttelyllä. Episodin päätyttyä viittoja katsoo tulkkeihin varmistaakseen tulkkauksen sujuvan. Esimerkissä 20 on kursivoitu jakso, jossa toistolla alkava jakso ennakoi asian käsittelyn päättymistä merkitsimenä.

Esimerkki 20. toisto merkitsimenä episodin 13 lopussa

/nyökkäys *OLLA MONTA VAIHDELLA PIPI TARKOITTA*

pysähtynyt viittoma

silmien räpäytys

siristys

katsekontakti yleisöön

kulmakarvat koholla

PITÄÄ MINÄ TIETÄÄ MILLAINEN KUURO PERSOONA TAVATA

MILLAINEN MITÄ HALUTA *MUKAAN /TOIMIA*

klas-g-km (vas käsi)

os-kl

os-klasx

pysäytetty viittoma

katsekontakti yleisöön

MUTTA PITÄÄ TE MUISTAA TE KUURO PERSOONAx MONTA//

viittomisvauhti hidastuu

katsekontakti yleisöön ja kulmakarvat koholla

katse tulkkeihin

nyökyttely

nyökyttely

Toiveita kohtaamistavasta on siis valtavasti erilaisia, eli näin ollen tulkin olisi hyvä tietää kuuron tavatessaan hänen toiveensa ja toimia sen mukaan. Teidän on hyvä muistaa, että kuuroja asiakkaita toiveineen on monenlaisia.

4.9. Tiivistelmä tuloksista

Viittomakielisen luennoitsijan käyttämät merkitsimet jakautuivat 11 tehtäväluokkaan. Ne merkitsevät jaksoja, jotka liittyvät ajatusten keräämiseen ja uuden episodin alkamiseen, episodin päättymiseen, pääaiheen alkuun, linkittämiseen, yhteenvetoon, luennon ajalliseen

etenemiseen, lisäselvityksen antoon ja jonkin asian korostamiseen, painottamiseen, välikommentin tekemiseen, vastakohtaisien näkökulmien esittelyyn ja aineistotilanteen sosiaalisiin suhteisiin. Aineistosta löytyneet tehtäväluokat olen sijoittanut Schiffrinin (2001, 67) määrittelemiini merkitsimien yläkategorioihin. Merkitsimien yläkategoriat ovat tekstuaaliset, kognitiiviset, ekspressiiviset ja sosiaaliset merkitsimet. Tekstuaalisilla merkitsimillä Schiffrin (2001, 67) tarkoittaa tekstin osien välisiä suhteita ja osia suuremmiksi kokonaisuuksiksi yhdistäviä merkitsimiä. Kognitiivisella merkitsimellä alkavan jakson aikana luennoitsija miettii seuraavaa asiaa, kerää ajatuksiaan tai esittää mielipiteen. Ekspressiiviset merkitsimet taas esiintyvät jaksoissa, jotka pukevut tekoja kielellisiksi ilmaisuiksi, kuten vastakohtaisuuksiksi tai selvennyksiksi. Sosiaaliset merkitsimet taas indikoivat jaksoja, jotka liittyvät tekstin vuorovaikutukseen ja vuorovaihtoon. Aineistossani pidän vuorovaikutuksellisen merkitsimiä, joihin liittyy luennoitsijan yleisön ja tulkkien kanssa luoma katsekontakti. Tällöin viittoja on vuorovaikutuksessa yleisön kanssa. Taulukon 2 sosiaaliset merkitsimet on indikoitu merkillä + ja ei-sosiaaliset merkillä -. Taulukko 2 etenee tekstuaalisista merkitsimistä kognitiivisten jälkeen ekspressiivisiin. Samaa tehtävää indikoivat merkitsimet on kunkin pääkategorian sisällä lueteltu peräkkäin.

TAULUKKO 2. Tiivistelmä suomalaisen viittomakielen luennon diskurssimerkitsimistä

Merkitsin	Merkitsimen muoto	Sijainti	Tehtävä	Merkitsimen tyyppi	Sosiaalinen
NYT	manuaalinen	pääaiheen alku	aloittaa uuden pääaiheen	Tekstuaalinen	+
SITTEN	manuaalinen	pääaiheen alku ala-aiheen alku	aloittaa uuden pääaiheen aloittaa uuden ala-aiheen	Tekstuaalinen	-
Kehon edestakainen sivuliike	spatiaalinen	episodin alku	aloittaa uuden pääaiheen	Tekstuaalinen	-
MYÖS	manuaalinen	episodin alku	jatkaa samaa pääaihetta	Tekstuaalinen	-
numerolista	manuaalinen	episodissa	linkittää	Tekstuaalinen	+
askel eteen/taakse episodin alussa	spatiaalinen	episodin alku	sama pääaihe jatkuu	Tekstuaalinen	-

Kehon liike oikealle tai vasemmalle	spatiaalinen	episodin rajalla	erottaa ala-aiheet toisistaan	Tekstuaalinen	-
KÄSIEN LEVITYS	manuaalinen	episodin alku	ajatusten kerääminen, ala-aihe liittyy edeltävään,	Kognitiivinen	+
		episodin loppu	päätää episodin, korostaa	Tekstuaalinen	+
				Tekstuaalinen	+
				Ekspressiivinen	+
SELLAINEN lista	manuaalinen	ep:n rajalla	tiivistää, päätää	Tekstuaalinen	+
lista	manuaalinen	episodin loppu	tiivistää edeltävän, päätää episodin	Tekstuaalinen	+
silmien siristys	non-manuaalinen	episodin alku	tiivistys alkaa	Tekstuaalinen	+
VIIMEINEN	manuaalinen	episodin alku	luento päättyy	Tekstuaalinen	+
toisto	toisto	episodin loppuosa	episodi päättyy	Tekstuaalinen	+
Askel eteenpäin episodin lopussa	spatiaalinen	episodin loppu	episodi päättyy	Tekstuaalinen	-
SELLAINEN KOKONAISUUS	manuaalinen	luennon loppu	päätää luennon	Tekstuaalinen	+
JOO	manuaalinen	episodin alku	uusi aihe alkaa, viittoja kerää ajatuksiaan	Kognitiivinen	+
Käsienristimistauko	tauko	episodin alku	ajatusten kerääminen, asia jatkuu pian	Kognitiivinen	-
Pysäytetty viittomatauko	tauko	episodin loppu	painottaa tärkeää asiaa	Ekspressiivinen	+
MALTTAKAAHAN	manuaalinen	ennen tai jälkeen lisäselvityksen	erottaa lisäselvityksen	Ekspressiivinen	+
STOP	manuaalinen	episodin alku	johdannon jälkeen siirtymä itse asiaan	Ekspressiivinen	+

MUTTA KUITENKIN	manuaalinen	episodin alku tai loppu	välikommentin jälkeen paluu asiaan	Ekspressiivinen	+
MUTTA	manuaalinen	episodin sisällä	erottaa näkökulmat	Ekspressiivinen	-

Aineistosta löytyi eniten tekstuaalisia merkitsimiä. Niitä löytyi yhteensä 16 ja niistä 10 on manuaalisia eli viittomia, 4 spatiaalisia kehon liikkeitä tilassa ja 1 non-manuaalinen silmien siristys. Toisto kuuluu myös tekstuaalisiin merkitsimiin. Tekstuaalisia ovat merkitsimet, joita viittoja käyttää pääaiheen aloittavissa jaksoissa. Niihin kuuluvat NYT, SITTEN ja kehon edestakainen sivuliike.

Tekstuaalisia linkittäviä jaksoja indikoivia merkitsimiä ovat MYÖS, numerolista, askel eteen tai taakse episodin alussa ja kehon liike oikealle tai vasemmalle. MYÖS aloittaa jakson, jossa edeltävä pääaihe jatkuu. Askel eteen tai taakse episodin alussa sekä kehon liike oikealle tai vasemmalle aloittavat samoin pätkän, jossa viittoja siirtyy episodista toiseen saman pääaiheen sisällä. Numerolista yhdistää episodin sisäisiä asiakokonaisuuksia toisiinsa.

Tekstuaalisia tiivistystä ilmaisevien jaksosten merkitsimiä ovat silmien siristys, SELLAINEEN lista ja lista. Jonkin edellä mainituista merkitsimistä viitottuaan luennoitsija siirtyy yhteenvedon. Nilsson (2007, 174–176) on havainnut ruotsalaisessa viittomakielellä muodoltaan samanlaisia merkitsimiä, mutta hän ei artikkelissaan spesifioi niiden tehtävää. Hän toteaa niiden vain kiinnittävän huomiota tärkeään diskurssin elementtiin tai aiheeseen. BSL:ssä Stone (2001, 41, 43) on Nilssonin tapaan tunnistanut listat diskurssimerkitsimiksi. Aineiston ainoa aikaa ilmaiseva merkitsin on VIIMEINEN-merkitsin. Se on samoin tekstuaalinen. Sen aloittamassa episodissa ilmenee, että luento on ajallisesti tulossa kohti loppua.

Tekstuaaliset KÄSIEN LEVITYS, toisto ja askel eteenpäin merkitsevät viitotun kokonaisuuden päättymistä. Edellisistä poiketen ilmaus, joka päättyy SELLAINEEN KOKONAISUUS -merkitsimeen, ei kerro vain yhden episodin päättymisestä, vaan päättää koko luennon. KÄSIEN LEVITYS -merkitsimellä on muitakin tehtäviä. Se merkitsee kontekstista riippuen episodin aloittavaa tai päättävää jaksoa, päättää painollisen kohdan sekä linkittää alkavan episodin edeltävään. Episodin alussa se antaa merkitsee ilmauksen, jonka aikana viittoja hetken aikaa kerää ajatuksiaan. Rosin ym. (2006, 3–4) mukaan hollantilaisessa viittomakielellä käsien levitys ilmaisee myös episodin päättymistä, mutta sillä on samoin

muitakin tehtäviä. Se ilmaisee muun muassa viittojan vuoron päättymistä ja erottaa tarinan tapahtumat toisistaan.

Aineistosta löytyi kolme kognitiivista merkitsintä. Niistä kaksi manuaalisia. Kognitiivisiin kuuluu kolmantena käsienristimistauko. Ajatusten keräämistä ja uuden episodin alkua indikoivat merkitsimet JOO, KÄSIEN LEVITYS ja käsienristimistauko toimivat kaikki samalla tavalla. Luennoitsija ilmaisee niiden avulla yleisölle, että seuraava episodi alkaa, kun hän on ehtinyt ensimmäisen ilmauksen aikana kerätä seuraavaan asiaan liittyvät ajatukset.

Viittoja käytti luennon aikana kuutta ekspressiivistä merkitsintä. Ekspressiivisistä viisi on manuaalisia. Kuudes on pysäytetty viittomatauko. Ekspressiiviseen korostusta ilmaisevaan luokkaan kuuluu kaksi merkitsintä, KÄSIEN LEVITYS ja pysähtynyt viittoma. Ne päättävät korostusta sisältäneen jakson. Niillä viittoja viestii yleisölle, että edellinen asia on hänen mielestään olennainen. BSL:ssä Stone (2001, 41,43) on tunnistanut tauon merkitsimeksi, mutta ei tarkemmin esittele sen muotoa. Ekspressiiviset lisäselvitystä indikoivat merkitsimet MALTTAKAAHAN ja STOP ilmaisevat, että edellisestä tärkeästä asiasta on seuraavan kokonaisuuden aikana tulossa tarkennusta. Ekspressiivinen MUTTA KUITENKIN puolestaan päättää välikommentti-ilmauksen.

Vastakohtaa ilmaisevan jakson aloittava MUTTA-merkitsin on ekspressiivinen. Se ja linkitystä ilmaiseva tekstuaalinen numerolista ovat poikkeuksia analyysissäni, koska ne ovat episodin sisäisiä merkitsimiä. Vaikka työni rajaus onkin tutkia merkitsimiä vain episodin rajoilta, otin ne mukaan analyysiin. Toimin näin, koska natiivit viittomakieliset tunnistivat ne merkitsimiksi ja koska vastaavista merkitsimistä on tutkimusta ulkomaisista viittomakielistä. Nilsson (2007, 174|76) kuvaili ruotsalaisen viittomakielen numerolistaa muodoltaan vastaavan merkitsimen. Zeshan (2003, 207) on tunnistanut IPSL:n numeroidun listauksen myös merkitsimeksi, jonka tehtävänä on linkittää listan kuuluvat kokonaisuudet toisiinsa.

Sosiaalisten merkitsimien luokasta on havaittavissa, että kaikki tiivistävän jakson aloittavat merkitsimet ovat vuorovaikutuksellisia. Episodin päättävän jakson lopussa esiintyvistä merkitsimistä vuorovaikutuksellisia ovat toisto, KÄSIEN LEVITYS ja SELLAISEN KOKONAISUUS. Korostavaa jaksoa seuraavat merkitsimet ovat sosiaalisia. Ajatusten keräämistä ilmaisevat merkitsimet ovat vuorovaikutuksellisia käsienristimistaukoa lukuun ottamatta. Muita vuorovaikutuksellisia ovat luentorungon päättävää jaksoa edeltävä VIIMEINEN-merkitsin ja lisäselvitystä antavan jakson merkitsimet MALTTAKAAHAN sekä STOP. Välikommenttiluokan MUTTA KUITENKIN -merkitsimellä viittoja luo myös kontaktin yleisöön. Pääaiheen aloittavista merkitsimistä vain NYT on selvästi

vuorovaikutuksellinen. Linkittävistä merkitsimistä numerolista on ainoa sosiaalinen merkitsin.

Yhteenvedona voi todeta, että luentoaineistosta löytyi 22 erilaista diskurssimerkitsintä. KÄSIEN LEVITYS -merkitsimellä on kolme eri tehtävää, joten merkitsimiä on yhteensä 25. Niistä 17 on sosiaalisia, 16 tekstuaalisia, 6 ekspressiivisiä ja 3 kognitiivisia. Kaikista luennoitsijan käyttämistä merkitsimistä manuaalisia on 17. Tässä aineistossa esiintyy siis runsaasti tehtäviltään tekstuaalisia sekä sosiaalisia ja muodoltaan manuaalisia merkitsimiä.

5. POHDINTA

Tämä tutkimus on kartoittanut luentotyylisen viittomisen merkitsimiä keskittyen episodin alun ja lopun manuaalisiin merkitsimiin. Aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu. Tutkimuksen tavoite saavutettiin, sillä aineistosta löytyi runsaasti episodin alun sekä lopun merkitsimiä ja valtaosa niistä on muodoltaan manuaalisia. Luennoitsija käytti 25 eri merkitsintä 11 eri merkityksessä luennon aikana. Merkitsimistä 17 on manuaalisia. Tulokset paljastavat, että pääosa tämän luentotyylisen aineiston merkitsimistä ovat tehtäviltään tekstuaalisia. Kaikista löydettyistä merkitsimistä 16 on tekstuaalisia. Tuloksista selviää, että tekstuaaliset merkitsimet indikoivat sellaisia luennon jaksoja, jossa viittoja aloittaa uuden pääaiheen, linkittää alaihteita toisiinsa, jatkaa pääaihetta, tiivistää episodin asiasisällön ja ilmaisee luennon olevan pian päättyvässä. Muodoltaan 16 merkitsimestä 10 on manuaalisia.

Ekspressiivisiä merkitsimiä löytyi kuusi. Niistä viisi on manuaalisia. Ekspressiiviset merkitsimet edeltävät jaksoja, joissa luennoitsija korostaa aiemmin sanottua tai selvittää sitä tarkemmin, tekee välikommentin tai esittää edelliseen vastakohtaisen näkökulman. Kaikki aineiston kognitiiviset merkitsimet puolestaan ennakoivat uuden episodin alkua. Niiden aikana viittoja kerää ajatuksiaan ja miettii, miten edetä seuraavaan asiaan. Kognitiivisia merkitsimiä löytyi kolme, joista kaksi on manuaalisia. Mielenkiintoista on, että tulosten perusteella viittoja näyttää suuntaavan merkitsimet vahvasti suoraan yleisölle merkiksi luennon etenemisestä. Se ilmenee siitä, että luennoitsija luo yleisön kanssa sosiaalisen vuorovaikutussuhteen 17 merkitsimen aikana 25:stä.

Jatkossa olisi tärkeää tutkia luentorekisterin lisäksi suomalaisen viittomakielen muiden diskurssityylien diskurssimerkitsimiä, kuten keskustelussa, tarinoinnissa tai opetuksessa esiintyviä merkitsimiä. Schiffrinin (2001, 66) mukaan merkitsimen tehtävästä voidaan erityyillisissä aineistoissa saada erilaisia tuloksia. Merkitsimellä on esimerkiksi argumentoinnissa, kerronnassa, tai jutustelussa eri merkitys, koska puhuja käyttää merkitsimiä eri tilanteissa eri tarkoitukseen. Jatkotutkimuksissa olisi myös mielenkiintoista tarkastella lähemmin spatiaalisia, non-manuaalisia sekä episodin sisäisiä diskurssimerkitsimiä. Niistä on tässä työssä esitetty vain muutamia esimerkkejä kuvaamalla neljä spatiaalista, yksi non-manuaalinen ja kaksi episodin sisäistä merkitsintä. Lisäksi kaikki tämän aineiston merkitsimiin liittyvät non-manuaaliset piirteet on kuvailtu.

Stonen (2001, 33) tulos BSL:n eri diskurssityylien merkitsimistä vahvistaa Schiffrinin havainnon siitä, että eri aineistoissa esiintyy erilaisia merkitsimiä. BSL:n keskustelussa viittoja käyttää pääasiassa non-manuaalisia merkitsimiä, kun taas luentodiskurssia dominoivat manuaaliset merkitsimet. Tämän tutkielman tulokset vaikuttaisivat vastaavan BSL:n luentodiskurssin merkitsimistä saatuja tuloksia. Tässäkin luentoaineistossa esiintyy runsaasti manuaalisia merkitsimiä.

Tuloksista on hyötyä viittomakielen opetuksessa äidinkielenä sekä vieraana kielenä. Myös viittomakielen tulkit hyötyvät diskurssimerkitsimien tunnistamisesta sekä SVK-suomi että suomi-SVK tulkkauksessa. Merkitsimien tunnistaminen auttaa viitotun tekstin jatkon ennakoinnissa ja sen ”punaisen langan” seuraamisessa. Settonin (1998, 174, 179, 186) mukaan tulkki hyödyntää tekstin jatkoa ennakoidessaan tilanteessa siihen mennessä on sanottua ja sitä, mitä hän on seuraavasta ilmauksesta ehtinyt vastaanottaa. Ilmauksen alun diskurssimerkitsin paljastaa suhteen edelliseen. Merkitsin vihjaa, mikä paino alkavalla asiakokonaisuudella on suhteessa edelliseen ja indikoi sen painoarvoa koko luennon näkökulmasta.

Viittomakielisen tekstin ”punaisen langan” seuraamisesta ja tekstin jatkon ennakoinnista on hyötyä suomalaisen viittomakielen ymmärtämisessä, olipa kyseessä tulkki tai kielen opiskelija. Työ auttaa viittomakielisiä entistä paremmin hahmottamaan ja selittämään äidinkieltänsä lainalaisuuksia. Tutkielmaa voi hyödyntää myös suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa. Olisi tärkeää laajentaa diskurssimerkitsimien tarkastelua ja lähestyä aihetta esimerkiksi yleisön tai tulkkauksen näkökulmasta. Tällöin tutkimuksen kohteena olisivat merkitsimien tuottajan sijaan niiden vastaanottajat. Näin saataisiin tietoa, millä tavalla merkitsimet todella auttavat viitotun tekstin ymmärtämisessä. Tulokset valottaisivat samalla muita viitotun kielen diskurssirakenteita, kuten vuoronvaihdon

signaaleja, lipsahdusten korjaamisen logiikkaa, viitotun tekstin koheesiota, rytmitystä ja toiston mekanismeja.

Tulosten validiteetin arvioinnissa pidän tärkeänä kahta asiaa. Neljän natiivin viittomakielisen kanssa työprosessin aikana diskurssimerkitsimistä käymiäni keskusteluja ja heiltä saamaani palautetta. Toinen tulosten validiteettia tukeva asia on se, että aineisto on laaja. Useat merkitsimet esiintyvät aineistossa monta kertaa ja viittoja käyttää niitä joka kerralla samalla tavalla. Pitää kuitenkin muistaa, että tutkielma on tapaustutkimus, jossa analysoidaan yhden viittojan luentokieltä. Siitä ei voi siis yleistää laajasti. Kuitenkin luennoitsijan kielenkäytön voi olettaa noudattavan kielen yleisiä normeja, koska hän on äidinkielen viittoja, viittomakielisen yhteisön aktiivinen jäsen ja työssään toimii viittomakielialalla.

Vuorovaikutuksellinen sosiolingvistiikka antoi välineitä kielen kontekstisidonnaiseen analyysiin. Siltä osin menetelmä toimi hyvin. Analyysivaiheessa ilmeni, että teknisistä syistä vuorovaikutuksen tarkastelua viittojan, yleisön ja tulkkien välillä piti rajata. Tämä johtui siitä, että aineisto kuvattiin vain yhdellä kameralla. Kamera oli suunnattu kohti luennoitsijaa. Kaikkien osapuolien vuorovaikutussuhteiden tarkastelu olisi vaatinut useamman kameran. Tästä syystä vuorovaikutuksen tarkastelu rajautui luennoitsijan katsekontaktin yleisön ja tulkkien kanssa. Vuorovaikutuksen analysoinnin osalta menetelmä muokkautui työn edetessä vuorovaikutuksellisesta sosiolingvistiikasta lingvistiseksi.

LÄHTEET

ANGELELLI, CLAUDIA 2003: The Visible Co-Participant: The Interpreter's Role in Doctor-Patient Encounters. – Melanie Metzger, Steven Collins, Valerie Dively, Risa Shaw (toim.), *From Topic Boundaries to Omission. New Research on Interpretation.* s. 3–26. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

CHAUDRON, CRAIG – RICHARDS, JACK C. 1986: The Effect of discourse markers on the comprehension of lectures. – *Applied Linguistics* Vol.7 No. 2 Summer. s. 113–127. Oxford University Press.

CHRISTIE, KAREN – WILKINS, DOROTHY M. – HICKS MCDONALD, BETSY – NEUROTH-GIMBRONE, CINDY 1999: GET-TO-THE-POINT: Academic Bilingualism and Discourse in American Sign Language and Written English. – Elizabeth Winston (toim.), *Storytelling & Conversation. Discourse in Deaf Communities.* s. 162–189. Washington, DC: Gallaudet University Press.

CRASBORN, ONNO – MESCH, JOHANNA – WATERS, DAFYDD – NONHEBEL, ANNIKA – VAN DER KOOIJ, ELS – WOLL, BENCIE – BERGMAN, BRITA. 2007: Sharing sign language data online: experiences from the ECHO project. – *International Journal of Corpus Linguistics*, 12 (4). s. 535–562. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

ELAN-litterointiohjelman (EUDICO Linguistic Annotator) versio 3.2.0. Internet-osoitteessa <http://www.lampii.eu/tools/elan/download> [luettu 10.1.2007].

FOX TREE, JEAN E. – SCHROCK JOSEF C. 1999: Discourse Markers in Spontaneous Speech: Oh What a Difference an Oh Makes. – *Journal of Memory and Language* 40. s. 280–295. Academic Press.

KAMMENSJÖ, HELÈNE 2005: *Discourse Connectives in Arabic Lecturing Monologue.* Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

KASVATUSTIETEEN KÄSITTEISTÖ 1983: – S. Hirsjärvi (toim.), Keuruu: Otava.

KEKÄLE, JOUNI. 1994: Luento-opetuksen kehittäminen. Vähemmällä luennoimisella parempiin tuloksiin. Oulun yliopiston korkeakoulupedagogiikan perusmateriaali 2.

KURHILA, SALLA 2000: Keskusteluanalyysin esittelyä ja rajankäyntiä – kakkos kielisten keskustelujen haaste. – Kari Sajavaara, Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö.* s. 359–378. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

LUUKKA, MINNA-RIITTA 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. – Kari Sajavaara, Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö.* s. 133–160. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

METZGER, MELANIE 1999: *Sign Language Interpreting. Deconstructing the Myth of Neutrality.* Washington, DC: Gallaudet University Press.

METZGER, MELANIE – BAHAN, BEN 2001: *Discourse Analysis.* – Ceil Lucas (toim.), *The Sociolinguistics of Sign Languages.* s. 112–144. Cambridge: Cambridge University Press.

NIKULA, TARJA 2000: Pragmaattinen näkökulma kieleen – Kari Sajavaara, Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö.* s. 331–358. Jyväskylä: Soveltuvan kielentutkimuksen keskus.

NILSSON, ANNA-LENA 2007: The non-dominant hand in a Swedish Sign Language discourse. – Vermeerbergen, M., Leeson, L., Crasborn, O. (toim.), *Simultaneity in Signed Languages, Form and Function.* s. 163–185. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara, Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö.* s. 13–39. Jyväskylä: Soveltuvan kielentutkimuksen keskus.

PADDEN, CAROL A. 2000: Simultaneous Interpreting Across Modalities. – *Interpreting: International journal of research and practise in interpreting.* 5 (2). s. 171–187. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

ROS, JOHAN – ELS VAN DER KOOIJ – CRASBORN, ONNO 2006: Pointing Signs and palm-up as Signals of Clause Finality. Workshop in the annual meeting of German Linguistics Society held in February 2006. Internet-osoitteessa http://www.let.ru.nl/sign-lang/sentence/DGfS2006_RosKooijCrasborn.pdf [luettu 7.11.08].

ROY, CYNTHIA B. 1989: Features of Discourse in an American Sign Language Lecture. – Clayton Valli, Ceil Lucas (toim.), *Linguistics of American Sign Language*. 3rd edition. 2000. s. 443–457. Washington, DC: Gallaudet University Press.

----- 2000: *Interpreting as a Discourse Process*. New York: Oxford University Press.

----- 2006: *A Discourse-Based Approach to Teaching Interpreters*. – Rachel Locker McKee (toim.), *Proceedings of the Inaugural Conference of the World Association of Sign Language Interpreters*. Worcester, South Africa. October 31st – November 2nd 2005. s. 91–100. Gloucestershire: Douglas McLean Publishing.

SAARELA-KINNUNEN, MARIA – ESKOLA, JARI 2001: Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?. – Juhani Aaltola, Raina Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. s. 158–169. Jyväskylä: PS-kustannus.

SALLINEN, AINO. 1995: Opetus ja tuloksellisuus. – J. Aaltola, M. Suortamo (toim.), *Yliopisto-opetus. Korkeakoulupedagogiikan haasteita*. s. 10–24. Juva: WSOY.

SAVOLAINEN, LEENA 2000: Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. s. 189–200. Pieksämäki: Finn Lectura.

SCHEGLOFF, EMANUEL 1982: Discourse as an Interactional Achievement: Some Uses of 'Uh huh' and Other Things That Come Between Sentences. – Deborah Tannen (toim.), *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics 1981. Analyzing Discourse: Text and Talk 1982*. s. 71–93. Washington, DC: Georgetown University Press.

SCHIFFRIN, DEBORAH 1987: *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.

----- 1994: *Approaches to Discourse*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

----- 2001: *Discourse Markers: Language, Meaning, and Context*. – Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, Heidi Hamilton (toim.), *The Handbook of Discourse Analysis*. s. 54–75. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd.

SETTON, ROBIN 1998: Meaning assembly in simultaneous interpreting. – *Interpreting: International journal of research and practise in interpreting*. 3 (2). s. 163–199. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

SMITH, DAVID HARRY – RAMSEY, CLAIRE L. 2004: Classroom Discourse Practices of a Deaf Teacher Using ASL. *Sign Language Studies*. 5 (1), Fall 2004. s. 39–62. Washington, DC: Gallaudet University Press.

STERNBERG, MARTIN L.A. 1990: *American Sign Language Dictionary: revised edition*. New York: Harper Perennial.

STONE, CHRISTOPHER 2001: An examination of the register and discourse of two BSL texts and the subsequent rendering of those texts into spoken English by BSL/English interpreters. MSc Dissertation. Bristol University: Centre for Deaf Studies.

VAN DER KOOIJ, ELS – CRASBORN, ONNO – EMMERIK, WIM 2005: Explaining Prosodic Body leans in Sign Language of the Netherlands: Pragmatics Required. *Journal of Pragmatics*. 38 (10). s. 1598–1614. Amsterdam: Elsevier B.V.

VAN DIJK, TEUN 1982: Episodes as Units of Discourse Analysis. – Deborah Tannen (toim.), *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics. Analyzing Discourse: Text and Talk 1982*. s. 176–193. Washington, DC: Georgetown University Press.

WILBUR, RONNIE B. – PATSCHKE, CYNTHIA G. 1998: Body Leans and the Marking of Contrast in American Sign Language. *Journal of Pragmatics*. 30 (3). s. 275–303. Amsterdam: Elsevier B.V.

WINSTON, ELISABETH A. – MONIKOWSKI, CHRISTINE. 2003: Marking Topic Boundaries in Signed Interpretation and Transliteration. – Melanie Metzger, Steven Collins, Valerie Dively, Risa Shaw (toim.), *From Topic Boundaries to Omission. New Research on Interpretation*. s. 187–227. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

YIN, ROBERT K. 1994: *Case Study Research Design and Methods*. 2nd Edition. Applied Social Research Methods Series. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

ZESHAN, ULRIKE 2003: Indo-Pakistani Sign Language Grammar: a Typological Outline. *Sign Language Studies*. Volume 3 (3), Winter 2003. s. 157–212. Washington, DC: Gallaudet University Press.

LIITE 2 Käytetyt glossausmerkinnät

Viittomaan viitataan yhdellä tai tarvittaessa useammalla viittoman perusmerkitystä suomenkielessä vastaavalla sanalla. Glossit kirjoitetaan suuraakkosilla, jotta ne erottuvat puhutun kielen sanoista. Viittoman glossiksi valitaan viittoman perusmuoto eli sanakirjassa käytetty muoto. Samaan viittomaan viitataan samalla glossilla aina, vaikka viittoman voikin käyttöyhteydestä riippuen kääntää suomeksi monella eri vastineella. Viittomilla on useita puhuttujen kielten vastineita, joten glossi edustaa vain yhtä viittoman mahdollisista merkityksistä. SVK:ssa käsitteelle kuluu on kolme eri viittomaa sen mukaan, kuluuko vaate, raha vai aika, mutta suomessa käytetään kaikista kolmesta vain yhtä sanaa ”kuluu”.

Glossi antaa siis viitteen viittoman merkityksestä, mutta ei useinkaan sen muodosta, kolmiulotteisuudesta tai kielen non-manuaalisista piirteistä, joita ovat silmien, kulmakarvojen, suun, pään ja kehon liikkeet. Glossien käyttö ei ole täysin vakiintunutta. Suomessa käytetään useimmiten Juha Paunun 1980-luvun alussa ulkomaisen mallin mukaan kehittämiä glossausmerkintöjä. (Savolainen 2000, 192–193.) Alla näkyy lista käyttämistäni Savolaisen (2000, 192–195) kuvaamista Paunun glossaustavoista esimerkin 1. avulla havainnollistettuna. Kunkin esimerkin alla on suomenkielinen käännös.

Esimerkki 1. NYT-merkitsimestä episodin 42 alusta

//	NYT VIIMEINEN	!NYT! JOO TULKKAUS-os1
käsienristimistaukotauko	nyökkäys	nyökkäys
	silmien siristys	
		os-4 (passiivinen käsi)
	keho kääntyy kohti valkokangasta	
TILANNE-os1	JÄLKEEN JOSKUS HASSUA AJATELLA-os4	

TULKKAUS JÄLKEEN LIITTYÄ EI-MITÄÄN

pään pudistus

YSTÄVÄ ROOLI EI ERILLINEN TÄYSIN !ERILLINEN! os-1 VAAN PI

pään pudistus

TULKKAUSTILANNE STOP – –

Ja viimeiseksi vielä kerron tästä aiheesta, niin, joskus tulkkaustilanteen jälkeen sattuu sillä lailla hassusti, että, siis tilanteen päätyttyä, niin tämä ei siis liity mitenkään edelliseen ystävä tulkkina - aiheeseen, vaan nyt on kyseessä ihan täysin eri aihe, oli siis ollut tulkkaustilanne, odottakaahan niin selitän – –

// käsiensiristämistauko	Pitkä tauko, jonka aikana viittojan kädet ovat kehon eteen ristittyinä.
//	Pitkä tauko
/	Lyhyt tauko
NYT	Viittomaa vastaava suomen kielen sana
<u>VIIMEINEN</u> nyökkäys silmien siristys	Kasvojen, pään ja vartalon liikkeet sekä asennot merkitään alleviivaamalla sen jakson glossit, jonka aikana piirre näkyy. Alleviivauksen alle merkitään, mistä non-manuaalisesta piirteestä on kyse.
!NYT!	Ennen ja jälkeen painokkaasti viittottua viittomaa merkitään huutomerkit.
TILANNE-os1	Etusormella viitotut osoitukset merkitään pienaakkosin lyhenteellä ”os” ja liitetään sen viittoman perään, johon osoituksella viitataan. Numero viittaa viittomatilan alueisiin. Numero yksi tarkoittaa, että viittoja osoittaa suoraan kehonsa edessä olevaan tilaan.
os-4 (passiivinen käsi)	Passiivisen käden osoitus, jonka viittoja aloittaa ennen aktiivisen käden JOO-viittomaa. Osoitus jatkuu viittoman JOO aikana.

EI-MITÄÄN	Kahdella tai useammalla sanalla muodostetuissa, yksittäiseen viittomaan viittaavissa glosseissa suomen kielen sanat yhdistetään väliviivalla.
Muita glossausmerkintöjä, jotka eivät käy ilmi liitteen alun esimerkistä:	
K A U A S	Normaalia hitaammalla ja sitkoisella liikkeellä tuotetut viittomat merkitään glossilla, jossa kirjaimet on erotettu välilyönnillä.
d-e-d-u-k-t-i-i-v-i-n-e-n	Sormiaakkoset merkitään pienaakkosin ja yhdistetään väliviivoilla.
PALLO-pieni	Pienaakkosia käytetään selitteenä myös silloin, jos glossia täydennetään jollakin viittoman muotoon liittyvällä tarkenteella.
pysähtynyt viittoma	Kädet pysähtyvät taukoon viittomaa tuottaessa. Viittoma jää käsiin tauon ajaksi.
KÄYDÄ _x	Viittoma toistetaan kerran
KÄYDÄ _{xx}	Viittoma toistetaan 2–5 kertaa
LÄHETTÄÄ-3	Viittomatila jaetaan kahdeksaan pääalueeseen, joihin viitataan numeroin 1–8. Numeroa käytetään silloin, kun halutaan kertoa, että viittoma tuotetaan tietyssä kohtaa viittomatilaa tai kun se suuntautuu kohti tiettyä kohtaa.
LÄHETTÄÄ-3 _y	Viittomatila jaetaan kahdeksan pääalueen lisäksi korkeussuunnassa ylä- ja alaosaan, joihin viitataan kirjaimilla y ja a.
LÄHETTÄÄ-3-4	Viittoma suuntautuu viittomatilassa oikealta vasemmalle eli viittomatilan osasta kolme osaan neljä.

LIITE 3 Taulukko aineistoluennon episodirakenne

TAULUKKO 1. AINEISTOLUENNON MERKITSIMET JA EPISODIRAKENNE

Luennon aihe: Viittomakielisen asiakkaan kokemukset viittomakielen tulkin käytöstä

Merkitsein episodin alussa	Pääaihe	Episodin numero ja aihe	Luennon jakso	Merkitsein episodin lopussa
	-	0 tekniikan säätö	ennen johdantoa	
JOO, JOO	-	1 esittely ja tausta	johdanto	
askel taakse	-	2 kommentti kuurojen kulttuurista	johdanto	KÄSIEN LEVITYS
JOO, NYT	-	3 luennon aihe	johdanto	
MYÖS, siristys, lista	-	4 yhteenveto luennon aiheesta	johdanto	lista, SELLAINEN lista
JOO, NYT	V	5 asian hallinta	päärunko	lista, lista, tauko1, kehon liike vasemmalle
KÄSIEN LEVITYS, keho oikealle	V	6 esimerkki asian hallinnasta	päärunko	tauco 1(KÄSIEN LEVITYS), keho vasemmalle
kehon liike oikealle, siristys, MYÖS	V	7 yhteenveto asian hallinnasta	päärunko	tauco 1
NYT	V	8 ennakointi ja asian hallinta	päärunko	
JOO, kehon edestakainen sivuliike	V	9 asiakkaan kielelliset toiveet	päärunko	numerolista 1-3, tauco 1(KÄSIEN LEVITYS)
kehon liike vasemmalle	V	10 esimerkki asiakkaan kielellisistä toiveista	päärunko	tauco 1
kehon liike vasemmalle	V	11 asiakkaan kielelliset toiveet ja tunteminen	päärunko	
	V	12 esimerkki asiakkaan tuntemisesta	päärunko	
tauco 2, SITTEN, kehon edestakainen sivuliike, MUTTA KUITENKIN, numerolista 1	AT	13 asiakkaan tunteminen ja kohtaaminen	päärunko	numerolista 2-3, toisto, tauco 1
MYÖS	AT	14 taukotulkkauksen	päärunko	MUTTA
kehon liike vasemmalle	AT	15 yhteenveto taukotulkkauksesta	päärunko	
tauco 2, MYÖS, MALTAKAAHAN	AT	16 tulkin tilannetaju	päärunko	MUTTA KUITENKIN, toisto

tauco 2, NYT	AV	17 luottamuksen varassa	päärunko	MUTTA, tauco 1(KÄSIEN LEVITYS)
MYÖS	AV	18 tulkkaustilanteen kokonaishallinta	päärunko	
askel taakse, KÄSIEN LEVITYS	AV	19 vaikeneminen	päärunko	MUTTA
silmien siristys	AV	20 yhteenveto vaikenemisen syistä	päärunko	KÄSIEN LEVITYS
MYÖS, keho vasen	AV	21 esimerkki: väärä käsitys luennosta	päärunko	tauco 1(KÄSIEN LEVITYS)
	AV	22 yhteenveto asian vastaavuudesta	päärunko	
JOO, tauco 2, MYÖS, kehon edestakainen sivuliike	KKK	23 tulkin kaksikulttuurisuus	päärunko	
tauco 2, MYÖS	KKK	24 tulkin kielitaidon kehittäminen	päärunko	numerolista 1-3, tauco 1
	KKK	25 esimerkki kuurojen kulttuurista	päärunko	MUTTA
askel taakse	KKK	26 yhteenveto kielitaidosta ja kulttuurintuntemuksesta	päärunko	
tauco 2, KÄSIEN LEVITYS, MYÖS	KKK	27 yhteisön toimintaan osallistuminen	päärunko	
tauco 2, NYT	TL	28 tulkkauksen laatu eri tilanteissa	päärunko	toisto
tauco 2,askel eteen, MALTTAKAAHAN, MUTTA, SITTEN	TL	29 kokoustulkkauksen ongelmat	päärunko	
	TL	30 ratkaisuehdotus kokoustulkkauksen ongelmiin	päärunko	
JOO,MALTTAKAAHAN, MYÖS, silmien siristys	TL	31 yhteenveto kokoustulkaushaasteista	päärunko	toisto, askel eteen
tauco 2	TL	32 paritulkkaus	päärunko	
tauco 2, STOP	TL	33 tasavertaisuus	päärunko	toisto, MUTTA, askel eteen
SITTEN, edestakainen sivuliike	DIP	34 tulkin diplomaattisuus	päärunko	tauco 1, askel eteen
tauco 2,askel taakse	DIP	35 esimerkki tulkin diplomaattisuudesta	päärunko	
	DIP	36 yhteenveto tulkin diplomaattisuudesta	päärunko	

tauco2, JOO, JOO, SITTEN, edestakainen sivuliike	TVAK	37 tulkin kielitaidon vaikutus	päärunko	MUTTA, tauko 1
tauco 2, MYÖS	TVAK	38 tulkin itsevarmuuden vaikutus	päärunko	
MYÖS, STOP	TVAK	39 asiakkaan toiveiden vaikutus	päärunko	tauco 1
tauco2, edestak.sivuliike, KÄSIEN LEVITYS, NYT	YT	40 ystävä tulkkina	päärunko	tauco1(KÄSIEN LEVITYS)
askel eteen	YT	41 yhteenvedo: ystävä tulkkina	päärunko	
tauco2, NYT, VIIMEINEN, NYT, JOO, STOP	VV	42 vaitiolovelvollisuus	päärunko	MALTTAKAAHAN, toisto, tauco 1 (KÄSIEN LEVITYS)
tauco2, SELLAINEEN lista	-	43 sellaisia eväitä yhteistyöhön	loppusanat	SELLAINEEN KOKONAISUUS, askel eteen

Aineistoluennon pääaiheiden lyhenteiden selitykset:

V = valmistautuminen tulkkaukseen
 AT = asiakkaiden toiveita tulkeille
 AV = asiasisällön välittyminen tulkkauksessa
 KKK = tulkkien kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen kehittäminen
 TL = tulkkauksen laatu
 DIP = tulkin diplomaattisuus
 TVAK = tulkin vaikutus asiakkaan käyttämään kieleen
 YT = ystävä tulkkina
 VV = vaitiolovelvollisuus

Merkitsimistä käytettyjen lyhenteiden selitykset:

tauco1 = pysähtynyt viittoma -tauco
 tauco1(KÄSIEN LEVITYS) =
 KÄSIEN LEVITYS pysähtynyt viittoma -taukona
 tauco 2 = käsiensivistätauco